

VOLKSBUND ÉS IFJÚSÁG

DOKUMENTUMOK
A MAGYARORSZÁGI NÉMET
IFJÚSÁG TÖRTÉNETÉBŐL
1925–1944

Szerkesztette:
Vitári Zsolt

KRONOSZ

Volksbund és ifjúság

Dokumentumok a magyarországi német ifjúság történetéből

1925–1944

Volksbund és ifjúság

Dokumentumok
a magyarországi német ifjúság történetéből
1925–1944

Válogatta, szerkesztette, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta:

VITÁRI ZSOLT

A szerkesztésben közreműködött:

Czeferner Dóra, Gyimesi Réka, Márkus Beáta

Kronosz Kiadó
Pécs, 2015

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2015-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-14-1

A kutatást támogatta:

az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjprogramja,
a Pécsi Tudományegyetem Történettudomány Intézet
Német Történelem és Kultúra Délkelet-Közép-Európában Alapítványi Tanszéke,
valamint Modernkori Történelmi Tanszéke

A német nyelvű forrásokat fordította:

Czeferner Dóra, Gyimesi Réka, Márkus Beáta

Tartalom

Volksbund és ifjúság. Bevezető tanulmány	7
FORRÁSOK	47
I. Ifjúságszervezési kísérletek a Volksbund megalapítása előtt	49
Bleyertől a népi német bajtársakig	49
A népi német bajtársaktól a Volksbundig	58
II. Volksbund és ifjúság	72
A Volksbund első lépései az ifjúságszervezés terén	72
Úton a népcsoport-egyezmény felé	89
A népcsoport-egyezménytől a DJ engedélyezéséig	95
III. A DJ megalapítása	100
A DJ engedélyezésétől az országos ifjúsági napig	100
Országos ifjúsági nap	103
A Német Ifjúság megszervezésének irányelvei és szervezeti struktúra	111
Huber Máttyás – országos ifjúságvezető	196
IV. A DJ egyesületi életének kezdetei – az alapítástól a legalizálásig	200
A DJ legalizálása	207
Az alapszabályzat jóváhagyásától a helyi csoportok tényleges megalakulásáig	225
A DJ ellenőrzése	235
Belső széthúzás	296
Széthullás	300
V. Vezetőképzés	303
VI. A Német Ifjúság nevelő tevékenysége	329
Közösségi estek – világnézeti nevelés	329
Külsőségek	362
Kulturális tevékenység	374
Kirándulások – táborozások	386
Sport – testi nevelés	389
Egyéb	396

VII. Szociális tevékenység	398
Nyári napközi otthonok	407
VIII. DJ és iskola	410
Nemzetiszocialista Nevelőotthonok	420
IX. A DJ ellenfelei	437
Súrlódások a Leventével	437
DJ és a Katolikus Agrárfjúsági Legényegyesületek Országos Testülete (KALOT)	514
Egyéb	520
X. A DJ és a militarizmus	523
Német Legénység	523
SS-toborzások és katonai jelenlét	525
XI. Érintkezések a Birodalommal	539
Népiségi turizmus	539
Hitlerjugend és magyarországi német ifjúság	579
Gyermeknyaraltatási akció	589
XII. Hatóságokhoz való viszony	615
XIII. Pénzügyek	626
Forrásokban gyakran szereplő személyek	629
Rövidítések jegyzéke	632
Források jegyzéke	634
Irodalomjegyzék	654
Személynév-mutató	659
Földrajzinév-mutató	671

Volksbund és ifjúság

Bevezető tanulmány

A német identitás megőrzésének jellegzetességei Magyarországon

A 20. század első felében a városi németiség előrehaladott asszimilációja mellett a vidéki németiség zárt közösségei még nagyrészt megőrizték németiségüket. Az identitás megőrzése szempontjából rendkívüli jelentőséggel bírt, hogy az nemzedékről nemzedékre reprodukálódjon. Ennek alapvető feltételeit jelentették azok az intézmények, amelyek elengedhetetlenek voltak ennek az identitásnak az ápolásához és továbbadásához.¹ Kiemelkedő szerepe volt a nyelv megőrzésének, amely az etnikai hovatartozás egyik fontos ismérve volt,² még ha önmagában nem is tekinthető identitásképzőnek, főleg ha nem társul hozzá csoporttagság.³ További ilyen identitást hordozó intézmények voltak a faluközösség és a család, valamint az egyház és a vallási szervezetek⁴ (különösen ott, ahol a vallás az etnikai különbséghez kötődik, pl. Erdélyben),⁵ a társadalmi egyesületek, a sajtó, az anyanemzettel való kapcsolatok vagy olyan kevésbé kézzelfogható területek mint a folklór,⁶ a közösségi emlékezet, a kulturális hagyományok, a névhasználat, a közösségi ünnepek. Mivel azonban az identitás „rugalmas és dinamikus, amelynek inkluzív és exkluzív jellege is van”,⁷ térben és időben bekövetkező változásai normálisnak tekinthetők, vagyis az identitás a „mindennapok kapcsolati szövetekén” keresztül formálódik,⁸ így sem az egyén, sem a csoport identitása nem állandó.

¹ HOMIŠINOVÁ, Mária, *Identitás, nyelvhasználat, asszimiláció. Etnikai folyamatok magyarországi kisebbségi családokban*. MTA Kisebbségkutató Intézet, Gondolat, Budapest, 2008, 95.; ASSMANN, Jan, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in früheren Hochkulturen*. C. H. Beck, München, 1999; SEEWANN, Gerhard, *Ungarndeutsche und Ethnopolitik. Ausgewählte Aufsätze*. Osiris, MTA Kisebbségkutató Műhely – Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, Budapest, 2000, 95.

² WEINHOLD, Rudolf, *Überlegungen zum Problem der Identität am Beispiel der Ungarndeutschen*. In: EPERJESSY, Ernő – KRUPA, András – UJVÁRY Zoltán (szerk.), *Nemzetiség – identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiség-kutató konferencia előadásai*. Ethnica. Békéscsaba–Debrecen, 1991, 457–461., itt 458.

³ BINDORFFER Györgyi, *Kettős identitás. Etnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban*. Új Mandátum, MTA KI, Budapest, 2001, 66.

⁴ LANTOSNÉ Imre Mária, *Egyesületek, vallásos társulatok közösségteremtő szerepe*. In: EPERJESSY – KRUPA – UJVÁRY, i. m. 295–298.

⁵ Vö. NAGY Olga, *Az egyház (vallás) szerepe az identitás megőrzésében*. In: EPERJESSY – KRUPA – UJVÁRY, i. m. 330–332.

⁶ KRIZA Ildikó, *Etnikus identitás, nemzeti önismeret*. In: EPERJESSY – KRUPA – UJVÁRY, i. m. 283–286.

⁷ HOMIŠINOVÁ, i. m. 32.

⁸ KOLLER Boglárka, *Nemzet, identitás és politika Európában*. L'Harmattan, Budapest, 2006, 48.

Egy etnikai csoport továbbélő etnikai identitásához nemcsak arra volt szükség, hogy a többségi nemzetével nem azonos, vagy csak részben azonos identitását ezeknek az intézményeknek a segítségével továbbhagyományozza, hanem arra is, hogy a személyes identitások csoportidentitássá konstruálódjanak. Nagyon fontos volt, hogy egyén és csoport a mindennapi életben milyen viszonyban volt egymással, és hogy miként alakultak az e viszonyrendszert meghatározó etnikai és nem etnikai (szociális, gazdasági, ideológiai, kapcsolati, mentális, habituális) tényezők. Nem kevésbé volt releváns, hogy az így megkonstruált csoport és identitása miként viszonyult más csoportokhoz és azok identitásához.⁹ A csoportidentitás kapcsán feltétlenül fontos tényezőt jelentett a csoportkohézió, a belső szolidaritás és a szervezethez tartozás szintje is.¹⁰

Az etnikai identitást hordozó elemek mellett a magyar identitáselemek is rávilágítanak arra, hogy itt nem csupán etnikai identitásról van szó, hanem egyúttal kisebbségi identitásról is, vagyis a kisebbségi lét tudatának etnikai identitásba való beépüléséről. Ez általában meg is valósul, hiszen egy kisebbség önálló akarat alapján sosem akar kisebbségből többséggé válni.¹¹ Mindez egyúttal azt is eredményezi, hogy e szituáció tudomásul vétele egyfajta kettős identitás kialakításához vezet, ami magába foglalja a többség felé megmutatkozó lojalitást is.¹² Ez a jelenség, illetve a több etnikum által lakott magyar hazában való boldogulás és az ehhez a földhöz való ragaszkodás a hazai németiségben talán a legnagyobb mértékben alakított ki ilyenfajta kettős kötődést, amelynek e kisebbség folytonosan számos jelét is adta.¹³ Ez óhatatlan is minden olyan etnikai csoport esetében, amely hosszabb ideje él kisebbségi viszonyok közepette.¹⁴

Az etnikai kisebbségi identitáshoz így jó néhány magyar identitáselem társult: például a születési hely, a lakóhely, az iskoláztatás, Magyarország mint geográfiai, valamint kulturális és közösségi tér, a hazaszeretet és vele összefüggésben az e hazában való boldogulás és gazdasági siker tudata stb.¹⁵ E Magyarországhoz kötődő, meglehetősen erős kettős identitás további fokmérője volt a németországi németiségtől való elhatárolódás: „mi svábok vagyunk, nem németek”.¹⁶ Továbbá a kettős kötődést konstituáló identitások egymáshoz viszonyított aránya mutatta a kisebbségi identitás megőrzésének és az asszi-

⁹ SZARKA László, *Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák*. Lucidus, Budapest, 2004, 193.

¹⁰ HOMIŠINOVÁ, i. m. 35.

¹¹ BIBÓ, István, *Válogatott tanulmányok*. Magvető, Budapest, 1986.

¹² Tóth Ágnes és Vékás János egyetlen egyéni identitásból indul ki, mely többes kötődésű, vagyis része a nemzeti csoporthoz és az etnikai közösséghez való kötődés. Tóth Ágnes – Vékás János, *Az identitás természete*. In: BÁRDI Nándor – Tóth Ágnes (szerk.), *Önazonosság és tagoltság. Elemzések a kulturális megosztottságról*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete évkönyve 2011–2012. Argumentum, Budapest, 2013, 11–40., itt 15.

¹³ WEINHOLD, i. m. 459.; MANHERZ, Karl, *Ungarndeutsche Volkskultur als Vehikel der Identität der Deutschen in Ungarn*. *Neue Zeitung*, 8. Juli 1989, 5.

¹⁴ Hoózy István – KEPECS József – KLINGER András, *A Baranya megyében élő nemzetiségek demográfiai helyzete 1980-ban*. MTA RKK, Pécs, 1985.; SEEWANN, Gerhard, *Die nationalen Minderheiten in Ungarn*. *Südost-Europa*, 41 (1992) 5, 293–325. A kettős identitásról ld. BINDORFFER, *Kettős identitás*, i. m.

¹⁵ BINDORFFER, Györgyi, *A kettős identitás összehasonlító vizsgálata két magyarországi német településen – Csolnok – Véménd*. In: BINDORFFER Györgyi (szerk.), *Változatok kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében*. Gondolat, Budapest, 2007, 110–188., itt 170.; BINDORFFER, *Kettős identitás*, i. m.; SEEWANN, *Ungarndeutsche und Ethnopolitik*, i. m. 97. skk.

¹⁶ BINDORFFER, *Kettős identitás*, i. m. 59.

milációs folyamat előrehaladottságának fokát is. Mára e kettős identitás két meghatározó elemének – a német és a magyar identitáselemnek – az egymáshoz való viszonya megfordult, és a magyar identitáselemek dominálnak.¹⁷

A kisebbségi és eltérő etnikumú lét akkor kezd szűkké válni, amikor a többség a meglévő kisebbségi teret korlátozni próbálja, a kisebbségi etnikai identitást manipulálni akarja.¹⁸ Ha utóbbi állapot bekövetkezik, akkor azt a kisebbség sérelemnek veszi, és ha egy kisebbségnek megvan a kellő ereje hozzá, akkor sérelmi politikába kezdhet, elindítva ezzel egy olyan ördögi kört, amely a többségből újabb indulatot, a kisebbségből pedig újabb dacreakciót és további követeléseket vált ki.¹⁹ Az így kialakuló sérelmi viszony ezt követően folyamatosan beépül az adott kisebbség identitásába, még pedig úgy, hogy a kedvezőtlen helyzetet a múltba és a jövőbe is kivetíti, miközben a jelenben próbálja saját javára megváltoztatni.²⁰ Hasonló folyamatok figyelhetők meg a többség esetében is.

A magyarországi németiség esetében a múlt valóban számos olyan mozzanatot vountatott fel, amelyek a kettős kötődés ellenére egyre inkább szűkössé tették a kisebbségi lét megélésének terét. Még akkor is, ha ez a vidéki világban nem okozott tartós sérelemérzetet, de emlékezetét fel lehetett használni a későbbi csoportképzési szakaszban. Ilyen tényező volt a dualizmus korszakának erőltetett asszimilációs politikája, az iskolakérdés állandósuló problémája stb. A különösen a vegyes etnikumú területeken megnyilvánuló, és elsősorban a magyar nyelv térnyerését jelentő, a mindennapi élet színtereit, főleg a gazdasági tevékenységet segítő többnyelvűséggel az akkori államrezsim nem elégedett meg, és a magyar nyelv kizárólagosan használt nyelvvé tételével látta egyedül biztosíthatónak az állami etnopolitika fő célkitűzését jelentő tartós és végleges identitásváltás elérését.²¹ Ezeknek az asszimilációs tényezőknek elsősorban olyan településeken volt eredménye, amelyekben a németiség kisebbségben volt. Zárt, többségében német közösségeket a magyar nyelvű oktatás ellenére sem érintette meg különösebben ez a törekvés, s a nyelvváltás ott csak a háború után indult meg.²² Az asszimiláció ellen hatott a faluközösség zártsága, a lokális és személyes identitás és a hagyományok őrzésének erőssége, a fiatalok – különösen a lányok – korlátozott továbbtanulása stb.²³ A kisebbségi lét terének folyamatos szűkülését a németiség egyelőre meglehetősen kezdetleges csoportkohéziója és csoportként való fellépése sem tudta viszont feltartóztatni vagy ellensúlyozni.

A magyarországi németiségnél olyan német népességet kellett csoporttá alakítani, amely addig országos szinten nem rendelkezett összetartozás-tudattal, mindössze regi-

¹⁷ „...Assimilation bzw. Integration keineswegs mit einer Selbstaufgabe des Ethnikums bzw. Zugehörigkeitsbewusstseins zu einer ethnischen Gruppe verbunden ist oder verbunden sein muss. Vielmehr zeichnet sich der Entstehungsprozess einer doppelten Identität von Minderheitenangehörigen ab, die positiv als eine nach zwei Seiten offene, in einer ununterbrochenen Austauschbeziehung sich reproduzierenden Identität verstanden werden kann.“ SEEWANN, Gerhard, Ungarische und deutsche Minderheiten im Donau-Karpathenbecken 1918–1980: typologischer Vergleich ihrer Entwicklung. *Neue Zeitung*, 26 (1990), 6–7.

¹⁸A. GERGELY András, *Identitás és etnoregionalitás. A kisebbségi identitás történeti és regionális összefüggései Nyugaton és Kelet-Közép-Európában*. MTA PTI, Budapest, 1996, 11.

¹⁹ BÍBÓ, i. m.

²⁰ Uo.; CSEPELI György, *Nemzettudat és érzésvilág*. Múzsák Kiadó, Budapest, 1984.; A. GERGELY, i. m. 11.

²¹ WEINHOLD, i. m. 458.

²² Ld. Véménd példáját. BINDORFFER, A kettős identitás összehasonlító vizsgálata, i. m. 149–150.

²³ Véménd esetében erősítően hatott egy elég jelentős falusi értelmiség jelenléte is, ami Bleyert igazolta. Uo. 150.

onális, így például bánáti sváb, erdélyi szász stb. identitással. Helyenként viszont még azzal sem, pusztán lokális önazonossággal bírt. A területi lehatároltság mellett a németeket eltérő származás, eltérő kultúra és hagyományok, eltérő nyelvjárás jellemezte, nem hoztak magukkal egységes német tudatot betelepülésük idején (17–18. század) az óhazából (Német–római Birodalom) sem, hiszen ez akkor még azon a területen sem létezett. Szociális, gazdasági viszonyaik is jelentős különbséget mutattak. Miután a nemzeti „ébredés” a magyarországi németeknél viszonylag későn, a 19. század közepétől, a csoportképzés folyamata pedig csak a 19–20. század fordulóján indult meg,²⁴ a huszadik század elejére a politikai, nyelvi és kulturális egységesedés folyamata nem mutatott komolyabb eredményeket.

Ezek az összességében kedvezőtlen jelenségek és folyamatok és a németsegen belüli kezdemények akkor teremtették meg a platformot a tartós csoportképző folyamatok beindítására, amikor az első világháború után a németség egyedüli számottevő kisebbségként került a továbbra is korlátozó magyar etnopolitika fókuszába, majd a gazdasági világválság idején gazdasági-társadalmi tévesztéssel is szembesült.²⁵ Mindez egyúttal azt a kérdést is felvetette, hogy maga az ifjúság milyen szerepet szándékozik vállalni, illetve lesz képes betölteni ebben a folyamatban.

A megőrzött anyanyelv és a hozzá társuló egyéb identitást fenntartó intézmények a két világháború között még összességében elégséges feltételrendszert teremtettek a csoportidentitás konstituálásához és erősítéséhez. A modern fejlődés (a gazdasági fejlődés által beindított migrációs folyamatok, a munkaerő ebből fakadó szétszóródása, a családi intézmény fellazulása stb.) és a kedvezőtlen állami kisebbségpolitika következtében helyenként már az addig zárt – az esetek többségében etnikailag nem homogén – közösségek is elindultak a széthullás útján. A háború utáni kollektív felelősség terhe, az elűzések traumája és az azt követő időszak kedvezőtlen adottságai először sokszerűen, majd fokozatosan a német identitás elvesztéséhez vezettek, és semmissé tették a csoportképzésben addig elért eredményeket.

Gyermek és ifjúság történeti távlatban

Az ifjúság identitásmegőrzésben és -reprodukcióban, valamint a csoportképzésben betöltött szerepe nemcsak azon múltott, hogy az identitást és csoportot menedzselő idősebb, bleyeri generáció felismerte az ifjúság központi szerepét ebben a folyamatban, hanem azon is, hogy maga az ifjúság mint szubcsoport saját maga is képes volt-e felismerni ennek szükségességét, és endogén módon elősegíteni a folyamatot, vagyis hogy belülről meg tudott-e felelni annak a szerepnek, amit kívülről szántak neki.

²⁴ SEEWANN, Gerhard, „Ungardeutschum” als Identitätskonzept und politische Ressource. In: HASLINGER, Peter – PUTTKAMMER, Joachim von (szerk.), *Staat, Loyalität und Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1918–1941*. Oldenbourg, München, 2007, 99–126., itt 99.

²⁵ SEEWANN, Gerhard, *Geschichte der Deutschen in Ungarn, Band II: 1860–2006*. Verlag Herder-Institut, Marburg 2012., 242–251.

Ebben a tekintetben a történeti előzmények nem jeleztek kedvező konstellációt, mert az ifjúság saját csoportképző folyamatainak éppen úgy nem voltak előzményei, mintái, mint ahogy magának a kisebbségi csoportképzésnek sem. Gyermekek és ifjúság önálló entitásként, sajátos életrészeként való érzékelése és értelmezése, és erre építendő a társadalmi szubcsoport önálló szereplővé válása a társadalmi fejlődés menetét diktáló nyugat-európai területeken is több évszázados folyamat eredménye volt, mely a szokásos fáziskéséssel jelentkezett Magyarországon.

Jóllehet a társadalmi gondolkodás már az antikvitás óta érzékelte a gyermek és az ifjú társadalmon belüli sajátos jellegét, de gyakorlatilag a felvilágosodás idejéig meghatározó maradt az a nézet, hogy e „nehéz” életkori szakaszból adódó problémák a minél jobb neveléssel küszöbölhetők ki, s célszerű az ifjak minél gyorsabb és zökkenőmentesebb beillesztése a felnőttek társadalmába, s az általuk jónak tartott fejlődés reprodukálása.²⁶

A középkorban azonban már szintén létezett egyfajta sajátos elképzelés a gyerekekről. Érzékelték mint sajátos életrészeket, megmutatkozott a szerető gondoskodás a gyermek felé, voltak nevelési elképzelések és normák is. A középkori gyermek is játszott, vagyis függetlenül a társadalom tekintetétől ezen a módon kialakította a maga világát. Számos bizonyíték van a szülői szeretet megnyilvánulásairól, számtalan gyermekportré ismerünk, felnőttekhez hasonló megbecsüléssel temették el őket. A reneszánsz korában a gyermeket már életkori sajátosságainak megfelelően, egyúttal vonzó és kedves lényként ábrázolták. Magyarországon viszont a 17. század előtt egyáltalán nincs gyermekportré, jóllehet más világi ábrázolás is ritka. A nagyon gazdag gyermekkel kapcsolatos néphagyomány pedig egyértelmű bizonyíték annak, hogy a gyermeket mint gyermeket, az ifjút mint ifjút igenis fontosnak tartották, és megkülönböztetett figyelmet szenteltek neki.²⁷ Mindezt alátámasztja, hogy a 16. századra a gyermeknek szilárd helye volt a társadalmi normákban. Az iskolai és árvasági szabályzatokon túlmenően megtaláljuk őket a koldulásra, tűzesezekre, esküvői és hétköznapi ruhaviseletre és temetkezésekre stb. vonatkozó szabályzatokban. Vagyis erre az időszakra gyakorlatilag kodifikálódott az addigi szokásjog, s ez nemcsak a gyermek viselkedését szabályozta különböző társadalmi aktusokban, hanem a felnőttek gyerekekhez, ifjakhoz való viszonyát is.²⁸ Mindez azonban mit sem változtat azon, hogy a középkorban és kora újkorban a tradicionális rurális világban ezen életrész rövidsége miatt a gyermek nagyon hamar integrálódott a felnőttek, kiskorától kezdve illeszkedett a család és egyúttal a munka világába.²⁹

²⁶ KARIKÓ Sándor, Európaiság – konformitás – ifjúság. Filozófiai kitekintésben. *Társadalomkutatás*, 17 (1999) 1–2, 5–14., itt 7

²⁷ SHAKAR, Shulamith, *Gyermekek a középkorban*. Osiris, Budapest, 2000, 14–24.; BILKEI Irén, Gyermek és gyermekjáték a középkorban. *Partes populorum minores alienigenae* 8 (2003) 1, 89–100., itt 92. és 97.; BUCHHOLZ, Werner, Erkenntnismöglichkeiten und Erkenntnisgrenzen der geschichtlichen Landeskunde. In: BUCHHOLZ, Werner (szerk.), *Kindheit und Jugend in der Neuzeit 1500–1900*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2000, 7–16., itt 8.; ARNOLD, Klaus, Familie, Kindheit und Jugend in Pommerschen Selbstzeugnissen der frühen Neuzeit. In: BUCHHOLZ, Kindheit und Jugend in der Neuzeit, i. m. 17–32., itt 26.; MAKKAI László, A gyermek a középkorban. *História*, 1 (1979) 2, 3–4.

²⁸ LANGER, Herbert, Kindsein im Spiegel Hansestädtischer Rechtsquellen und Justizakten des 16. und 17. Jahrhunderts. In: BUCHHOLZ, Kindheit und Jugend in der Neuzeit, i. m. 59–96., itt 59.

²⁹ BUCHHOLZ, Erkenntnismöglichkeiten und Erkenntnisgrenzen, i. m. 7.

A felvilágosodás annyiban viszont valóban újra felfedezte a gyereket, hogy saját filantrop és naiv elveiből kiindulva az „ártatlan” gyermeket saját korcsoportjában, a „romlott” felnőttektől elkülönítve igyekezett örökké való jóságra nevelni.³⁰

Az ipari forradalmak korszaka, s a vele beköszöntő modern kor, az átalakuló társadalom a gyermekhez való hozzáállást társadalmi és gazdasági szempontból gyökeresen megváltoztatta. A lakóhely, a családi élet és a munkahely különválásával a gyermek számára a munka világa már valami ismeretlen, távoli dologként jelent meg, ami egyrészt még inkább egyértelművé tette, hogy a gyermek világa nem azonos a felnőttekével,³¹ de egyúttal másfajta szocializációt is megkövetelt, hiszen az már nem működött magától, mint a tradicionális időkben. A gyermek majdani gazdasági-társadalmi szerepe a tevékenységek sokszínűbbé válása miatt többszörös társadalmi kihívást jelentett, hiszen több, jobb, összetettebb ismeretekre volt szüksége, de emellett a formálódó modern, többnyire nemzeti államokban már az állampolgári közösség részeként is meg kellett állnia a helyét, jobban mondva bele kellett szocializálnia ebbe az új társadalmi, a korábbi lokális közösséget meghaladó együttélési formába.³²

Ebből következett – ahogy Kant felhívta rá a figyelmet –, hogy a biológiai érés és a társadalmi érés különvált egymástól. A modern kor társadalma sokkal komplexebben felkészült ifjakra vágyott, s a fiatalokat már nem a felnőtt generáció tevékenységének reprodukálására kellett felkészíteni, hanem a fejlődés fenntarthatóságára, amelyhez nagy műveltségre, a gazdasági folyamatok megértésére, a tudomány és a technika fejlődésére és az abban való jártasságra volt szükség. S egyúttal jóval több közösség határozta meg az ifjak életét, a személyes indentítások sokkal kuszább szövete jött létre. A gyorsuló világban pedig a társadalmi normák, az életmódok fejlődéshez való hozzáigazítása és az értékrendszerek állandó felülvizsgálata is elengedhetetlen volt.³³

Az iskola fejlődése, a kisedővők megjelenése, a gyermekgyógyászat fejlődése, az árvagondozás, a lezüllöttek számára javítóintézetek létesítése, a gyermekmunka szabályozása, vagyis a gyermekek érdekében tett társadalmi szerepvállalás az intézményesülés révén egyre kiterjedtebb gondoskodást eredményezett.³⁴ A modern korban a gyermekek és az ifjak társadalmi csoportja a demográfiai forradalom következtében egyre terebélyesebbé vált, s az urbanizáció révén egyes városi centrumokban a rájuk irányuló figyelem koncentráltan jelentkezett, míg ez a rurális terekben a modernizáció hatásainak érzékelésével párhuzamosan, de viszonylag lassan változott. Minél keletebbre megyünk, annál lassabban.

Ez a fejlődés azonban a század végére azt is előrejelezte, hogy a társadalmi szubcsoportképződés fent bemutatott exogén ösztönzői közé egyre inkább az ifjúság endogén szubcsoportképző, egyúttal a társadalom teljességén belül az életkori sajátosságaiból is fakadó elkülönülési vágya társult, önálló világának megteremtésére irányuló akarata, aminek a modern fejlődés utat is engedett. Vagyis a polgárság, a zsidóság, a nők stb. társadalmi alcsoportjai után az ifjúság is megfogalmazta a maga emancipációs törekvéseit.

³⁰ Ld. például Jean Gerson és Rotterdami Erasmus gondolatait. MAKKAI, i. m. 3–4.

³¹ BUCHHOLZ, Erkenntnismöglichkeiten und Erkenntnisgrenzen, i. m. 7.

³² GLATZ Ferenc, A gyermek. Az emberszemléletű történetírásért. *História*, 19 (1997), 5–6, 5.

³³ KARIKÓ, i. m. 7.

³⁴ Gyermek, gyermekmunka, nevelés az ipari forradalom korában. *História*, 19 (1997), 5–6, 28–31.

A gyermek és az ifjú helye a magyarországi németsegnél

Mindezek a jelenségek a 20. század első feléig a magyarországi németseget kevésbé érintették, rurális világa javarészt ugyanabban a mederben folyt, mint az évszázadok óta megszokott volt. Vagyis a magyarországi német gyermekekre és ifjakra általában azok a jelenségek voltak jellemzőek, amelyek a premodern időszakban szerte Európában mérvadók voltak. Ezzel együtt a németiség – különösen a Magyarországon élő más népekkel való kontrasztban – mégis mintha hangsúlyosabban kezelte volna ezt az életszakaszt. Ez a hozzáállása viszont nem abból fakadt, hogy a gyermekkel és az ifjakkal kapcsolatban sokkal fejlettebb gondolati szinten állt volna, mint más népek. Sokkal inkább a németiség életét átfogó gazdasági-társadalmi rendszer és annak reprodukciója és fenntarthatósága volt döntő, és határozta meg a gyermekekhez és ifjakhoz való viszonyulást. A következőkben ezt próbáljuk meg a teljesség és a mélyreható elemzés igénye nélkül alátámasztani néhány mozzanattal.

Ennek az életrendszernek az egyik legalapvetőbb mozzanata az élet és a halál kérdése volt. Mivel a gyermek a társadalmi és gazdasági reprodukció záloga volt, ott, ahol meghalt a gyerek, a család, egyúttal a gazdaság folytonossága került veszélybe. Ebből a helyzetből különböző stratégiák adódhattak: bénultság vagy a negatív szcenárió kezelése, „kijavítása”. Ennek mérlegelése különösen fejlett volt a németeknél. A kérdés horderejének minimálisra csökkenése kapcsán a keretfeltételeket is igyekeztek úgy alakítani, hogy a csecsemő- és gyermekhalandóság minimális legyen. Mindezt úgy, hogy a terhes nők részére sem állt meg a mindennapi élet, dolgoztak akár az utolsó napig, szülésre akár a mezőn is sor kerülhetett.³⁵

E munkaközpontú felfogás tette központi kérdéssé a házasodást és a gyermekáldást, hiszen akár egy meny, akár egy vő, de főleg a gyerekek érkezésével a gazdaság humán-erőforrás-adottságainak erőteljes javulása következhetett be,³⁶ ami többlettermelést, a jövőt még inkább biztosító investíciókat tett lehetővé. Hasonlóképpen kezelték bármelyik elhalálozó szülő „pótlását”, a gyász utáni azonnali újrarázasodást, mely révén sok esetben sok gyermekes „patchwork”-családok jöttek létre.³⁷

A megszületett és cseperedő gyermek a társadalmi és gazdasági tudatosság miatt a figyelem középpontjában állt, s ez a gondviselés megmutatkozott a műveltségi szint fokában, az analfabetizmus eltűnésében, a cseregyerek intézményében stb.³⁸ A fiatalokkal való foglalkozásra a falusi értelmiségen kívül is volt példa. Kulcsfontosságú volt az iskola is,

³⁵ Vö. MIHALIK Béla Vilmos, A meddő anya, a boszorkányos bába és a pénzen vett gyermek. Fejezetek egy 19. század eleji erdélyi nemesi perpatvarból. *Sic itur ad astra*, 58 (2008), 177–207., itt 182.

³⁶ Vö. MOLNÁRNÉ HAJDÚ Margit, Az új szülött családi és egyházi befogadása Nagytarcsán. In: Soós Sándor (főszerk.), *Kutatások Pest megyében. Tudományos konferencia I.* Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1997, 99–109., itt 99.

³⁷ KRAUSS, Karl-Peter, A németek betelepítése és családstruktúrái a Délkelet-Dunántúlon. In: LENGVÁRI István – VONYÓ József (szerk.), *Népek együttélése Dél-Pannóniában. Tanulmányok Szita László 70. születésnapjára.* Pro Pannonia, Pécs, 2003, 217–236.; KRAUSS, Karl-Peter, Familienstrukturen und Frauenschicksale. Die demographische Krise nach der Ansiedlung. *Familienkundliche Forschungsblätter*, 32 (2006) 122, 665–678.

³⁸ A cseregyerek intézménye más etnikai relációban is bevett szokássá vált. ANDRÁSFALVY Bertalan, *Néprajzi jellegzetességek az észak-mecseki bányavidék gazdasági életében.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.

de az iskola ma sem, akkor meg főleg nem kötötte le a gyerek szabadidejét. A faluközösségen belül megvoltak a kialakult formák a szabadidő szervezésére, senkinek nem volt lehetősége arra, hogy csak „lógjon”. A modern szabadidő alakítási trendek viszont nem igen törtek be az agrárius vidékekre.

Mindemellett a hazai német munkakultúrában már gyermekkortól számítottak a gyerek munkaerejére, illetve ezen a módon szocializálódtak bele abba a munkaközpontú életvitelbe, ami e népesség sajátja volt és maradt. Így a munka és gyermekélet szimbiózisából kialakult egy olyan falusi gyermekkultúra, amely gyakorlatilag a második világháború végéig fennmaradt.

Vagyis létezett a szocializációnak egy olyan tradíciója, amelyben ezek az átadási folyamatok összegződtek, és ez az átadás „kollektív meggyőződéseken” alapult, ebből pedig egyfajta „elvárási és cselekvési biztonság” (Erwartungs- und Handlungssicherheit) fakadt.³⁹ „Az együtt élő csoport, amelynek termelési módja azonos, közössége stabil, óhatatlanul is kialakít egy olyan belső struktúrát, az egyénekre kötelező olyan szabályrendszert, amely az egész életet szabályozza”, de ez a szabályrendszer képes differenciáltan működni és alkalmazkodni a körülményekhez.⁴⁰

A gyerekek világában a helyi formalizált világ azonban csak eseményekkor, a felnőttek jelenlétében működött, a gyerekek maguk között nem foglalkoztak a szociális renddel, az etnikai és szociális különbségekkel, a játék világa toleráns és demokratikus volt, jóllehet a hangadó szava egyúttal vezérdemokratikussá is tette ezt a közeget.⁴¹ A közösségi gyermekélet formái minden településen gyakorlatilag maguktól kialakultak. Vidéki környezetben a gyerekek kora tavasztól késő ősziig birtokba vették az utcákat, és a település méretétől függően különböző számú és nagyságú csapatokba verődve töltötték el az időt, szórakoztatták magukat, mely során mind a szellemi, mind pedig a testi fejlődés biztosított volt. A mezei munkák idejére a közös együttlétek ideje áttevődött a falvak külterületeire, illetve az életkor előrehaladtával párhuzamossá vált a gyerekek munkavégzése és szabadidős tevékenysége.⁴²

E merevnek tűnő világban kérdésként merült fel, hogy létezett-e olyanfajta elidegenedés, ami az ifjúság önálló szereplővé válását kiválthatta volna. Vagy csupán egy modern jelenséggel van dolgunk, ami csak a városokra volt jellemző. S kérdés volt, hogy az eltérő etnicitás eredményezett-e idegenségérzést. Úgy tűnik, hogy akkora elidegenedés bizonyosan nem volt, hogy önálló emancipációs folyamatok induljanak be, de annyi hatás mégis mutatkozott, hogy a mesterséges beavatkozás után a közvetített emancipációs szellemre már volt fogékonyság. Éppen a továbbhagyományozott viszonyokból adódott, hogy az ifjúsági mozgalom eszméjét általában kívülről kellett behozni. Csak a szászoknál volt akkora kultiváltság és nyitottság, hogy ott a birodalmi impulzusok után megkezdődött a belső építkezés.

³⁹ BAUSINGER, Hermann, Identität. In: BAUSINGER, Hermann – JEGGLE, Utz – KORFF, Gottfried, *Grundzüge der Volkskunde. Wissenschaftliche Buchgesellschaft*, Darmstadt, 1993, 204–263., itt 218–19.

⁴⁰ NAGY Olga, *A törvény szorításában*. Gondolat, Budapest, 1989, 281., 289–294.

⁴¹ Vö. pl. REISSNERBERGER, Wolf, *Das verlorene Paradies. Erinnerungen an eine siebenbürgische Jugend*. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1986.

⁴² Vö. FOGARASY-FETTER Mihály, *Pilisvörösvár története és néprajza*. Pilisvörösvár önkormányzata (Botzheim István), Budapest, 1994, 423.

Ifjúsági szerveződés és emancipáció a magyarországi németeknél

Így vagy úgy, de az ifjúság is bejelentette tehát igényét az önálló társadalmi csoportként való létezésre. Míg ez kezdetben bizonyos politikai, társadalmi jelenségekre adott eltérő, általában radikálisabb válaszokban volt tetten érhető, az e válaszok megadására szolgáló, teljesen új jelenségeként megformálódó szervezeti keretek mégiscsak megteremtették egy önálló ifjúsági szubkultúra körvonalait, amely a német területeken a 18. századtól, de hangsúlyosan a 19. század első negyedétől elsősorban a főiskolai-egyetemi ifjúság legényegyletekben (Burschenschaft), illetve – főleg egyházi jellegű – ifjúsági egyesületekben való megszerveződését eredményezte. Az ekkoriban kialakuló rendszer a század végére meg is merevedett, és a további emancipáció révén immár a még ifjabbak is önállóságra törekedtek, ami elhozta a klasszikus ifjúsági mozgalom megszületését a 19–20. század fordulóján.

A 18. század végétől már Magyarországon is megtalálhatók voltak az első ifjúsági szerveződések, amelyek itt is elsősorban az egyetemi, főiskolai ifjúságot tömörítették. Ezek azonban egyelőre nagyon szűkkörűek és marginálisan működő szervezetek voltak, amelyek még azt az összetett célrendszert sem tükrözték, mint a későbbi hasonló szerveződések. Az egyesületi élet 1867 utáni felfutásával párhuzamosan rendkívüli módon megszapordott az ifjúsági egyesületek száma is, amelyek túlnyomó többsége azonban még mindig inkább asztaltársaságként, vagy egy-egy rendezvény szervezéséért felelős társaságként értelmezhető, esetleg valamilyen karitatív tevékenységben aktivizálták magukat.⁴³

Miután Erdélybe a reformációhoz hasonlóan a 19. században is viszonylag gyorsan eljutottak a birodalomban aktuális szellemi áramlatok, az ifjúsággal kapcsolatos új szervezeti, elsősorban legényegyleti formák és eszmények is megjelentek.⁴⁴ Így az új formának hamar kialakult az itteni rajongó tábora. Az anyaországhoz képest pár évtizedes késéssel, elsősorban a szász területeken érhető tetten a mozgalom, amely 1848-ban Medgyesen *Erdélyi-német Ifjúsági Szövetség* (Siebenbürgisch-deutscher Jugendbund) néven a szász nemzeti mozgalom vezető alakja, Stephan Ludwig Roth vezetésével alakult meg. A szövetség igazi modern szervezatként alapszabályzattal is rendelkezett, amely feladatul szabta az erdélyi németek népiségének emelését, a fiatalok közösséget segítő szolgálata iránti érdeklődés felkeltését. Mindezt tornával, énekekkel, lövészzettel, vívással akarta elérni,⁴⁵ vagyis a Friedrich Ludwig Jahn-féle tornamozgalmi hagyományok is táptalajra leltek benne.

A forradalmi és szabadságharcos időszak azonban meghiúsította a további nagyszabású összejövetelek tartását. Mindenesetre e szövetség létrejötté már önmagában is katalizáló hatású volt, hiszen az első világháborúig több hasonló szerveződés jött létre, jóllehet általános maradt a városi-értelmiségi jellegük, vagyis a teljes társadalmat átfogó hatásuk nem mutatkozhatott meg. Az egyetemi szervezetek közül néhányan (*Arminina, Teutonia, Frankonia, Alemannia*) túléltek az első világháborút és az új Romániában is tovább folytat-

⁴³ UJVÁRY Gábor, Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban”. *Valóság* 34 (1991) 5, 64–73., itt 65.

⁴⁴ Die Siebenbürger Sachsen. Ostkundliche Studie für Schulen und Jugendgruppen. Deutsche Jugend des Ostens. Bundesgruppe der deutschen Jugend aus Siebenbürgen. *Schriftenreihe „Unser Arbeitsbrief“*, Heft 7, 1957, 56.

⁴⁵ ALBRICH, Gerhard – CHRIST, Hans – HOCKI, Hans Wolfram, *Deutsche Jugendbewegung im Südosten*. E. und W. Giesecking, Bielefeld, 1969, 22–26.

ták tevékenységüket. Az 1899-ben Bécsben megalakult *Magyar Korona Országai Sváb Főiskolásainak Egyesülése* (Vereinigung Schwäbischer Hochschüler aus Ländern der Ungarischen Krone) a nem szász területeken is meghonosította az ifjúsági szerveződést.⁴⁶

Az ifjúságszerveződés erőteljesebb, területi tekintetben is számottevőbb forrásvidéke a Habsburg Monarchiában is az egyház, illetve egyházak voltak. A monarchia erős német közösségi tudatot megjelenítő területein, a későbbi Szudéta-vidéken, vagy a Szászföldön, de akár még a Bánátban is kifejezetten erős, működési folytonosságát 1918 után is megőrző egyházi német ifjúsági mozgalmakat találunk. Magyarországon az egyház berkein belül – elsősorban Erdélyben – a közösségszervezés régi formáját jelentette, hogy a fiatal fiúkat és jóval később a lányokat *testvériségekbe* tömörítették (Bruderschaft és Schwesternschaft), amelyek mind a munka, mind a játék, mind pedig az ünnepi pillanatok kialakításában közreműködtek, vagyis az élet minden területén fenntartották az ifjúsági közösséget az iskola elhagyásától a házasságig.⁴⁷ Az iskolai vonalon fejlődött ki az elsősorban az idősebb iskolás diákok iskolán belüli és kívüli életét szervezni próbáló, főleg a reformáció óta, Honterus nyomdokain megerősödő „*Coetus*”, hogy azután a 20. század elejére egyre inkább hallgatói túlsúlyú szerveződésé váljon.⁴⁸

Délkelet-Európában a legényegyletes politizálódás viszont sosem tudott igazán gyökeret verni, mint ahogy később, a századforduló környékén az a fajta ifjúsági szocializációs és emancipációs kísérlet sem, amit Németországban a merev társadalmi konvenciókból kiszakadni akaró *Vándormadár* (Wandervogel) képviselt a maga politikai-társadalmi programmal felérő apolitikusságával. Jakob Lichtenberger a délkelet-európai német ifjúsági jelenségek kapcsán éppen ezért nagyon találóan utalt arra a bensőségessegre és népi hagyomány szeretetre, amit az ifjak itt képviselni próbáltak. Szerinte a délkeleti német ifjúság „a mélyebb erejű gyökereknek a pusztá felszínes konstrukciókkal szembeni ellenállásáról és a fennmaradó hagyományokról” szólt,⁴⁹ ami a nacionalizálódó monarchiában új értelmet is kapott.

A 20. század elején azonban a monarchiában is megjelent a klasszikus, tizenéveseket tömörítő ifjúsági mozgalom, amely a legényegyletek után a fiatalabb generációt is elindította az emancipáció útján. Az Osztrák Vándormadár kezdeti időszakáról mára már jobbára csak bizonytalan információkkal rendelkezünk, melyek szerint az első csoportok Prágában jöttek létre. Innen főleg a későbbi szudétanémetnek nevezett vidékeken terjedt el a mozgalom, de alakultak csoportok Morvaországban, majd az osztrák örökös tartományokban is, s a birodalom egészen keleti területein – Lemberg (Lviv), Czernowitz (Csernyivci) –, s délen is, például Triesztben.⁵⁰ Magyarországon az erdélyi területeken vetette meg a lábát a mozgalom először. Az első vándorcsoportot Theodor Fabini alapította Segesváron (Schäßburg, Sighișoara) a Bischof-Teutsch Gimnáziumban. Fabini berlini tanulmányai során került kapcsolatba a steglitzai „ős” Vándormadárral. S Segesváron va-

⁴⁶ Uo. 22–26.

⁴⁷ Uo. 19–21.; Die Siebenbürger Sachsen, i. m. 44.

⁴⁸ ALBRICH – CHRIST – HOCKL, i. m. 21–22.

⁴⁹ „Ein Aufbegehren der tieferen Wurzelkräfte gegen bloße Konstruktionen der Oberfläche und überlebte Traditionen.” – Uo. 7.

⁵⁰ WESSELY, Herbert, Entstehung und Wirken des sudetendeutschen Wandervogels 1910–1938. In: BECHER, Peter (Hg.) *Deutsche Jugend in Böhmen 1918–1938*. A. Stifter Verein, München, 1993, 56–62.

lóban azt az ifjúsági romantikát, a 'vissza a természetbe' attitűdöt, azt a vándormadaras idealizmust és apolitikáltságot valósította meg, ami a birodalmi német mozgalom értékeit tükrözte vissza, s hamarosan Erdély, illetve Magyarország más részén is elterjedt.

Erdélyben Brassóban (Kronstadt, Braşov; itt „Carpathia” néven), majd hamarosan Nagyszeben (Hermannstadt, Sibiu) és Szászrégen központtal, délen,⁵¹ a bánáti területeken Temesvár (Temeschwar/Temeschburg, Timișoara) központtal jöttek létre újabb csoportok. A világháború előestéjén, 1913-ban Fabini lánycsoportot is alakított, amely azonban nem sokáig állt fenn.⁵² Az első világháború előtti időszakra a Vándormadár révén már paraszti agrárterületeken is megjelent az ifjúsági mozgalom eszméje.⁵³ A mozgalom azért is válhatott virulenssé éppen a Szászföldön, mert hasonlóan a birodalomhoz, vagy talán még erőteljesebben, itt is azok a rögzült, merev társadalmi-közösségi formák álltak fenn, amelyekből a felnövekvő generáció menekülni szeretett volna, de egyúttal azok a hagyományok is fennmaradtak, amelyekre alapozni lehetett.

Mindebből viszont körvonalazódik, hogy az ifjúság megszervezése és önszerveződése megint csak azokon a német településterületeken volt jelentős – Erdélyben és a Délvidéken –, ahol a gazdasági fejlettség, az urbanizáltság, a települési viszonyok miatt is aktívabb társadalmi élet bontakozott ki, ahol maguk a német politikai mozgalmak is gyökeret vertek. A rurális vidékeken a németeknél sem volt igazán jelentős az ifjúsági mozgalom. Ráadásul valószínűleg a meglévő ifjúsági szervezetek között is csak nagyon laza volt a kohézió, nem alakult ki ebből olyan ifjúsági szubkultúra, mint Németországban. Éppen ezért Magyarországon a németeknél az ifjúsági szerveződések nem segítettek a közösség (Gemeinschaft) eszméjének megalapozásában, amit azután szükség esetén politizálni lehetett volna. Az 1912-ben, brit minták szerint alapított magyar cserkészmozgalom még szintén gyermekcipőben járt, és a német területekre éppen az ott már jelenlévő német ifjúsági szervezetek miatt nem tudta kiterjeszteni befolyását.

Az első világháború utáni határhúzásokkal Magyarország azokat a területeket veszítette el, ahol ezek a mégoly szerény ifjúsági önszerveződési és emancipációs jelenségek megmutakoztak. Így trianoni országterületen – függetlenül a megváltozó keretfeltételektől – a német ifjúsági mozgalom egyik vonulatának sem volt hagyománya.

A német ifjúságszervezés és emancipáció első világháború utáni keretei

Trianon traumája után a kisebbségpolitika alapdoktrínájává vált az a gondolat, hogy a hatalmas területi és egyéb veszteségekért alapvetően az etnikai kisebbségek tehetők felelőssé. Ebből kifolyólag – és főleg egy hasonló nemzeti traumát elkerülendő – az akkori felfogás szerint a kisebbségeknek nem lehetett további engedményeket tenni, sőt minden addiginál

⁵¹ Vö. pl. REISENBERGER, i. m. 113.

⁵² Die Siebenbürger Sachsen, i. m. 56.; ALBRICH – CHRIST – HOCKL, i. m. 33–36., 42–51., 294–297.; SEEWANN, Gerhard, *Österreichische Jugendbewegung 1900 bis 1938*. Dipa-Verlag, Frankfurt/Main 1974, 59–120.; JOVY, Ernst-Michael, *Jugendbewegung und Nationalsozialismus – Zusammenhänge und Gegensätze*. Versuch einer Klärung. LIT-Verlag, Münster, 1984, 18–19.

⁵³ ALBRICH – CHRIST – HOCKL, i. m. 22–26.

jobban elő kellett segíteni teljes beolvadásukat a magyarságba. Az első világháború utáni Magyarország vezetése és államapparátusa a rövid kezdeti időszakot leszámítva továbbra is ennek a folyamatnak a legmeghatározóbb szereplője volt. 1919 után a korábbiakhoz képest is paternalistább világ teremtődött, s a liberalizmus korszaka után az egyház befolyásvesztését is kompenzálni akarták. A társadalmi rend és béke „érdekében” a kereszt, a keresztény szellem és állítólagosan a szentistváni örökség restaurálására került sor.⁵⁴

Trianon után a kisebbségi lakosság számának erőteljes megcsappanása, a korábbi nagy nemzetiségi tömbök szinte maradéktalan eltűnése, s az így várható, könnyebben elérhető eredmények további bátorítást adtak e korszak etnopolitikájának. Ebből már egyenesen következett, hogy a magyartól eltérő identitást és népi jelleget nem tűrtek meg. Legalábbis akkor nem, ha a zárt faluból kilépve a kisebbség interakcióba lépett a többséggel és annak intézményeivel. Mindez viszont tükrözte azt az akkori többségi felfogást is, miszerint ket-tős etnikai kötődés nem lehetséges. Vagyis egyértelművé vált, hogy igazából a többségnek volt gondja a kisebbséggel és nem fordítva.⁵⁵

Mivel a trianoni Magyarország legnagyobb és egyedülként meghatározó kisebbségévé a németység lépett elő a maga 7–8 százalékos arányával, ez a felfogás és a belőle következő gyakorlati kisebbségpolitika leginkább e kisebbség esetében nyilvánult meg, illetve a kedvezőtlen hatása elleni tiltakozást érthetően ez a kisebbség tudta lehangosabban, s így az állam számára legkellemetlenebbül artikulálni. 1920 után az asszimilációs nyomás ráadásul már vidéken is egyre inkább kézzelfogható volt, s a magyar iskola és magyar érzelmű egyháziak (nemzetiségi származás ellenére) segítségével „szépen” haladt előre.⁵⁶

A lényegesen kisebbé váló Magyarországon viszont a megmaradás érdekében – különösen az állam kisebbségi politikáját látva – elengedhetlenebb volt, mint valaha, hogy a magyarországi németek jól szervezett, erős kohézióval rendelkező csoportja jöjjön létre. Ehhez nélkülözhetetlen volt ennek a szükségszerűségnek a felismerése és programmá alakítása, amit Bleyer Jakab germanista professzor tett meg az 1910-es évek végétől kezdve. Majd e nemzeti program megvalósításának fontos – de mint később kiderült, nagyon kezdetleges – eredménye lett a hazai németység legfőbb szervezetének megalakulása és működése 1924-től. Magyarországon a kormány befolyásával és felügyeletével működő, kulturális jellegű *Magyarországi Németek Népművelődési Egyesülete* (Ungarländischer Deutscher Volksbildungverein, MNNE) azonban nem hogy egy autonóm németiség szervezete nem volt, de még a hazai németiség érdekképviselőjét sem tudta ellátni megfelelő hatékonysággal. Mindazonáltal mégis nélkülözhetetlen lépcsőfokot jelentett a hazai németiség csoporttá válásában, gyakran éppen nem a saját, meglehetősen korlátozott tevékenysége, hanem a vele kapcsolatos metapolitika és metafrazeológia révén. Helyi szinten némileg ellensúlyozta az MNNE kedvezőtlen helyzetét, s egyben elősegítette a csoportképzést az egyéb nem célzottan kisebbségi, de az egyes falvak etnikai összetétele miatt

⁵⁴ UJVÁRY Gábor, Egyetemi ifjúság és katolicizmus a „neobarokk társadalomban”. Adatok a Foederatio Americana történetéhez. *Levélvárosi Szemle*, 39 (1989) 4, 51–63., itt 52.

⁵⁵ SEEWANN, Ungarndeutsche und Ethnopolitik, i. m. 7–10.

⁵⁶ TILKOVSKY Loránt, A nemzetiségi identitás vállalásának problémái hazánkban a 20. században. In: SISÁK Gábor (szerk.), *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a 20. század végén*. Osiris, MTA Kisebbségkutató Műhely. Budapest, 2001, 143–152., itt 145.

mégis kisebbségi szerveződésként testet öltő egyesületek tevékenysége. Olvasókörök, dalárdák, kézimunka- és fonócsoportok működtek nagyon sok német településen.⁵⁷

Bleyer Jakab, az MNNE ügyvezetője tudatában volt annak, hogy a németiség csoportképző folyamatának sikerében a kulcsfontosságú kérdés az, hogy milyen mértékben tudja bevonni az ifjúságot – a kormány az MNNE 24 éves belépési korhatárával éppen ezt igyekezett gátolni –, s hogy miként tudja a komplex magyarosító közegben és az ezt segítő modernizációs jelenségek ellenére a német fiatalság identitását megőrizni. Mindemellett ezt az identitás- és csoportmenedzsmentet a kedvezőtlen, tartósan ígérkező körülmények miatt folyamatosan fenntarthatóvá kellett tenni, így a németiség németként való jövőjét csakis egy kisebbségi értelmiség kinevelése biztosíthatta hosszú távon,⁵⁸ ami szintén nem valósulhatott meg az ifjúság elkötelezése nélkül. Az ifjúságra háruló multifunkcionális igény és elvárás beteljesítésének alapvetően két záloga volt: a német iskola és a német ifjúsági mozgalom. Nem véletlen, hogy a kisebbségi törekvések és a többségi elképzelések éppen e két területen ütköztek össze leginkább.

Az 1930-as évek elejét megelőzően a német kisebbség minden megmozdulása a magyar kormánnyal való békés megegyezést kereste, amely ezt a szolidaritást viszont a legtöbb esetben nem honorálta, vagy amikor honorálta, akkor sem teljes mértékben, mert a kormány a kisebbségpolitikára nem a két fél közötti interakciót feltételező területként tekintett, hanem teljes egészében a maga számára tartotta fenn, s gyakorlatilag monopolizálta az erre vonatkozó döntéseket (is).⁵⁹

A sokáig megoldatlan iskolakérdés kapcsán nem véletlenül merült fel már nagyon korán, hogy a fokozatos, ekkor az 1930-as népszámlálási adatokkal ugyan még alá nem támasztott asszimiláció megállítására le kell számolni azzal a kilátástalan helyzettel, hogy az MNNE nem fért hozzá a német ifjúsághoz. Mivel az MNNE arra nem gondolt, hogy a családi szocializációba kívülről avatkozzon be, nem maradt más módja az ifjúsággal való foglalkozásnak, mint az ifjúsági mozgalom. Ez mutatkozott meg abban az 1928 eleji memorandumban,⁶⁰ amely indítványozta: „A főiskolákon és egyetemeken engedessék meg hivatalosan, hogy a hazai német kisebbséghez tartozó ifjúság jóváhagyott alapszabályú egyesületekben tömörülhessen.” Az iskolán kívüli ifjúság esetében nem vonta kétségbe a leventeszervezet jogát az ifjúság nevelésére, de ott is előzékenységet várt el a nyelvhasználat terén.

A Népművelődési Egyesület azonban még akkor is csak szerény eredményeket érhetett volna el, ha a működési szabályzata alapján az ifjúság nagyobb részéhez hozzáférhetett volna. Az MNNE-nek ugyanis már a törvényes keretek között is nehézkessé vált a működése azáltal, hogy a magyar közigazgatás lehetetlenné tette, hogy területi szinten lefedje a teljes németiséget. Veszprém megyében egyáltalán nem, Pest megyében 1926-ig

⁵⁷ Vö. BINDORFFER, A kettős identitás összehasonlító vizsgálata, i. m. 135.; SEEWANN, „Ungarndeutschtum”, i. m. 104. skk.

⁵⁸ TILKOVSKY, A nemzetiségi identitás, i. m. 146.

⁵⁹ Vö. SPANNENBERGER, Norbert, *A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között, 1938–1944*. Lucidus, Budapest, 2005, 63.

⁶⁰ Emlékirat a magyarországi német kisebbségnek nyelvi fennmaradására és kulturális fejlődésére vonatkozó kívánságairól és e kívánságok kielégítésére alkalmas módokról és eszközökről. – Magyar Nemzeti Levéltár Magyar Országos Levéltára (MNL MOL), K 28, 109. cs., K 28–210–1929–C–1989; Die Wünsche der ungarländischen Deutschbewegung. Abschrift ohne Datum – Bundesarchiv Berlin (BArch), NS 43/44, 40. skk. – Id. ebben a kötetben

nem alapíthatott helyi csoportokat, a Baranyában előzetesen megalapított csoportokat a főispán 1927-ben feloszlatta, s minden későbbi alapítást is személyes engedélyéhez kötött.⁶¹ Itt csak a miniszterelnök személyes közbenjárására sikerült az évtized végére közel 30 helyi csoportot létrehozni.⁶²

A felül megengedőbb, lentebb viszont erősen korlátozó magyar kisebbségpolitika eredményeként nem lehet csodálkozni azon, hogy az MNNE a legnagyobb erőt a Dunától keletre fekvő területeken érte el, mégpedig Pest–Pilis–Solt–Kiskun és Bács–Bodrog vármegyékben: az ottani 41 német többségű községben az MNNE 40 helyi csoporttal rendelkezett. Hasonlóan kedvező volt a helyzet Északnyugat-Magyarországon is, Sopron, Moson, Győr, Komárom és Esztergom vármegyékben: az itt található 31 német többségű településen 29-ben volt helyi csoport. Az MNNE szempontjából elszomorító volt az eredmény azonban a németiség legnépesebb fellelőhelyein, Budapesten és környékén, illetve a Dél-Dunántúlon (Sváb Törökország: Tolna, Baranya, Somogy vármegyék), mert ezen a területen az MNNE csak a szóba jövő falvak 37 százalékát fogta össze. A fennmaradó négy megyében, Somogyban, Veszprémben, Vasban és Zalában 82 német településen mindössze egyetlen helyi csoport létezett.⁶³

Abban a pillanatban, amikor az addigi tapasztalatokból levonva a következtetéseit, Bleyer lemondott az MNNE vezetéséről és több megnyilvánulásában minden érintett számára egyértelművé akarta tenni, hogy a magyarországi németiség a teljes asszimilációs vagy a konfrontatívabb – esetlegesen Németországból még inkább támogatott – radikálisabb politika között kényszerül választani, az ifjúság kérdései 1931-ben gyakorlatilag változatlan formában fogalmazódtak meg: így a német nyelv használata a Leventében a magyar vezényleti nyelv megtartása mellett, az évek óta megtúrva, de végeredményben elfogadott alapszabályzat nélkül, törvénytelenül működő egyetemi ifjúsági egyesület, a Suevia engedélyezése,⁶⁴ a magyarországi diákok legális németországi ösztöndíjban részesülése.⁶⁵

Bleyer elhíresült parlamenti beszédében az asszimiláció kapcsán néhány kézzelfogható adattal is szolgált, melyek alapján a népiskolát végző német diákok 70 százaléka nem tudott németül írni és olvasni, a középiskolát végzett német gyerekek 90 százaléka nem volt képes megírni egy levelet helyesen németül,⁶⁶ miközben magyarul sem tanult meg rendszeren.

⁶¹ FLACH, Paul, *Ortsgruppengründungen des Ungarländischen Deutschen Volksbildungsvereins (1924–1940) und des Volksbundes der Deutschen in Ungarn (1938–1941)*. Selbstverlag, München, 1968, 4.

⁶² FÜZES Miklós (szerk.), *Nemzetiségi ügyek dokumentumai Baranyában 1923–1938*. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 2001., 51. sz. dokumentum; SEEWANN, *Geschichte der Deutschen in Ungarn*, i. m. 235.

⁶³ HILLINGER, Michael George, *The German National Movement in Interwar Hungary*. Columbia University Press, New York, 1973., 123. skk.; BELLÉR Béla, *Az ellenforradalmi rendszer nemzetiségi politikájának kialakulása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 279–280.; SPIRA, Thomas: *German-Hungarian Relations and the Swabian Problem. From Károlyi to Gömbös 1919–1936*. Columbia University Press, New York, 1977, 161. skk.

⁶⁴ Az 1924 végén alakult Suevia alapszabályainak jóváhagyását a kormány 1934-ben is megtagadta, de működését továbbra sem akadályozta. – BELLÉR Béla, *A Volksbildungsverein-től a Volksbund-ig. A magyarországi németek története, 1933–1938*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2002, 28.

⁶⁵ TILKOVSKY Loránt, *A magyarországi német mozgalom válságának kibontakozása (1930–1932)*. Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár, 1979, 403–445., itt. 420.

⁶⁶ „Hogy ennek az iskolarendszernek mi az eredménye, nem szükséges bővebben kifejteni. Az elemi iskolát végzett német anyanyelvű fiatalok legalább 70%-ig nem tud németül írni és olvasni, a középfokú iskolát végzett német anyanyelvű ifjúság 90%-a pedig egy német levelet sem tud megírni, de még egy német mondatot sem

Mindezek a mérsékelt, mindvégig a megegyezést kereső javaslatok, ugyanannak az utcának voltak az utcát zsákutcává változtató torlaszai, mint az MNNE egyéb kívánságai. Bleyer az ifjúság német identitásának elvesztését Arany János nyomán a *Ráhel siralma* című írásában foglalta össze: „Ennek az ízig-vérig magyar nemzeti költeménynek keserű hangulata lesz úrrá az emberen, ha a magyarországi német népünk ifjúságának nevelésére gondolunk. Hisz, a mi évünkéből is kiesik a 'tavasz' és a mi anyáink 'méhe' is 'meddővé' válik, mert a gyermekeiket nem a mi népünknek szülhetik. Éveken keresztüli kérés, könyörgés, lankadatlan felvilágosítás és meggyőzés, csüggedetlen harc és viták, remény és csalódás állandó váltakozása, aggodalom és szorongás közti szívós kitartás után, mindvégig a legőszintébb és legjobb akarattól vezetettve, soha mást nem keresve, mint az igazságot és igazságosságot isteni jogra és emberi méltányosságra apellálva, a házára fölesküdvé és a megrögzöttekhez könyörögve kérdezzük: Hova jutottunk német ifjúságunk nevelésében?”⁶⁷ Noha Bleyer elsősorban az óvodai és iskolai nevelés és a német nyelvhasználat anomáliáira reflektált, de az általa feltett kérdés általánosságban is jól megvilágítja azt az eredménytelenséget, ami ezen a téren is jelentkezett.

Az ifjúság emancipációjának, mobilizálásának és politizálásának feltételei

A kisebbségpolitikát uraló kormányzat és az általa tárgyként kezelt német kisebbség egymással vívott egyenlőtlen harcában tehát idejekorán tematizálódott az ifjúság fontossága. A kérdés már csak az volt, hogy miként lehet ezt a német ifjúságot kívülről – a kormányzati ellenszéllel szemben – mobilizálni, akár a kisebbségi csoport vezetése, akár egy külső patronáló állam révén, s miként társulhat ehhez az ifjúságon belüli, emancipációt megindító folyamat. S ez az emancipáció ráadásul kettős jelleggel bírhatott: emancipálódni a saját népcsoporton belül, a bleyeri generációhoz képest új utakra lépni, másrészt emancipálódni a többségi nemzettel és az azt képviselő kormányzattal és ifjúsági szervezetekkel szemben. A kérdés már csak az volt, hogy ennek mennyiben voltak adottságok, illetve megteremthetők a feltételei.

Ma már valószínűleg a legtöbb országban van nemzeti ifjúsági stratégia, amely az ifjúság megcélzott vagy akár optimális fejlődésének irányait foglalja egységes keretrendszerbe,⁶⁸ s válasz fel egy hosszú távú megvalósítási programot, amely figyelembe veszi a megcélzott korosztályok speciális jellegzetességeit, azt, hogy a gyermekkel és az ifjakkal külön társadalmi szubkultúráként kell és szükséges foglalkozni, hogy az ifjakra szabott formákkal ezt a korosztályt be lehessen illeszteni a teljes nemzetstratégiába. Ebben a korszakban szóba sem kerülhetett az ifjúság társadalmi, főleg lokális szintű beágyazódása, illetve döntési folyamatokban való részvételének ügye, de enélkül is elvárták tőle, hogy az aktualizált

tud úgy megszerkeszteni, ahogy az német származású művelt embertől elvárható volna.” – Bleyer Jakab utolsó parlamenti beszéde 1933. május 9-én. Közli: WEIDLEIN, Johann, *A magyarországi németiség küzdelme fennmaradásáért. Dokumentáció 1930–1950*. Suevia Pannonica, Heidelberg, 1996, 64–70., itt 67.

⁶⁷ BLEYER Jakab, *Ráhel siralma*. *Sonntagsblatt*, 1932. november 20. Közli: WEIDLEIN, i. m. 39–41.

⁶⁸ Az ifjúság nem társadalmi probléma, hanem a társadalom erőforrása. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 19 (2010), 1, 25.

nemzeti érdekek hordozójaként és új értékek teremtőjeként funkcionáljon. E magasztos nemzeti célok érdekében a szolidaritás is fontos szempont volt, hiszen a szegényebbeknek, elesettebbeknek szintén szerepet kellett vállalniuk a kitűzött célok megvalósításában.⁶⁹

A fiatalok iskolán kívüli, önálló egyesületi tevékenységét a magyar államigazgatás gyakorlatilag soha nem nézte jó szemmel, így felnőtt szervezeteknek egyáltalán nem lehettek tagjai. Ám úgy tűnik, hogy a társadalmi igény megtalálta a módját az egyesületi tevékenységnek, mert mind Budapesten, mind országosan kifejezetten tiltó rendeletekkel kellett megakadályozni az ifjúság ilyen irányú tevékenységét,⁷⁰ s amúgy is érvényesült a szigorú hatósági ellenőrzés. Ezt ellensúlyozandó az 1890-es évektől a tanfelügyelőket utasították arra, hogy az iskolát elhagyó ifjúságot ifjúsági egyesületek szervezésével tartsák össze, s különösen a nem magyar területeken helyezzenek nagy hangsúlyt arra, hogy a nem magyar ifjakat magyar ifjúsági szervezetekbe tömörítsék, hiszen ezzel ki lehetett küszöbölni az iskola elhagyásával megszűnő magyarosító hatás hiányát. Hasonló formában kívánták elősegíteni az ifjúság test- és fegyvergyakorlatait, amelyek szórványos és elégtelen sikerek után az Országos Testnevelési Tanács (OTT) létrehozásával nyerték el végső formájukat, amely kidolgozta az ifjúság honvédelmi képzésének rendszerét.⁷¹ Ez végül 1921-től a Levente szervezetben öltött testet, s természetesen nemcsak a honvédelmi felkészítést szolgálta.

Az 1920 utáni Magyarország dualizmus korszakából megörökölt, Trianon élményével és következményeivel súlyosbított kisebbségpolitikája és egyáltalán állami, nemzeti politikája a nemzeti érdekek mindenkefelettállóságát és az ezt képviselő konzervatív-nemzeti-keresztény politikai oldal mindenhatóságát és örökérvényűségét viszont éppen az ifjúság maradéktalan birtokbavételével kívánta fenntartani. Az állam és egyház egymásra találásával irányított magyar társadalom új képébe érthető módon nem nagyon fért bele önálló ifjúsági szerveződés, különösen nem eltérő etnikai alapon, a fent említett szándékokat esetlegesen aláásó ifjúsági szerveződések formájában. Pedig ebben az időszakban a nyelvi és kulturális fennmaradáson kívül a német kisebbség nem várt semmi mást a kormányzattól, nem kívánta kétségbe vonni a magyarság szupremáciáját. Ezt a konstellációt jellemezte az is, hogy a Suevia mindvégig elfogadott alapszabályok nélkül, a megtűrt illegalitásban, peremre szorítva volt kénytelen német ifjúsági munkát végezni. Így az ifjúság elitjét összefogó cserkészek és egyházi ifjúsági szervezetek, valamint a tömegeket fokozatosan átfogó Levente konkurencia nélkül működtek.

Az állam, illetve az azt hordozó politikai elit az érvényes állameszme értelmében – mint láthattuk – az ifjúságszervezés terén is a nemzeti vonal, a magyar társadalom nemzeti alapon való homogenitása alapelvének felülkerekedését eredményezte,⁷² miközben az ifjúsági mozgalomnak nem okvetlenül kellett volna nemzeti alapon szerveződnie. A nemzeti ifjúsági stratégia megvalósítása azonban 1920 után is meglehetősen kezdetleges

⁶⁹ Vö. a mai helyzettel: uo., 26.

⁷⁰ P. MIKLÓS Tamás, „Ifjúsági szerveződések évszázadai” – gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX-XX. századi Magyarországon. *Új Pedagógiai Szemle*, 1997/november – <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00010/1997-11-mk-PMiklos-Ifjusagi.html> (2014. december 18.).

⁷¹ P. MIKLÓS, i. m.

⁷² CSIZMADIA Ervin, *Mozog-e az ifjúság? Tézisek egy lehetséges ifjúságértelmezéshez. Napjaink. Észak-Magyarországi Irodalmi és Kulturális Lap*, 27 (1988) 7, 16–18., itt 17.

maradt, s e célokat a maihoz képest jóval kezdetlegesebb struktúrával próbálták elérni. Az erre a célra létrehozott Levente gyakorlatilag teljes fennállásának idején, de különösen az 1920-as években kezdetleges intézmény maradt. Nemigen álltak rendelkezésre ifjúsági szakemberek, amit bizonyít a leventeoktatók toborzása, illetve továbbképzésük kezdetlegessége, az infrastruktúra hiánya stb. A stratégia akkor válhatott volna igazán működőképpé, ha abban az ifjúság nemcsak állam által kiskorúsítva, tárgyként vesz részt, amire Magyarországon kárhoztatták – mert még a cserkészmozgalomban is erősen érvényesült a paternalista szemlélet –, hanem ha maga is önálló cselekvőként lép fel. Ez éppen azt az általánosan jellemző szituációt tükrözte vissza, hogy társadalmi szempontból nem a teljesség a lényeges, az ifjúság esetében sem egy egész korosztály; vagyis az ifjúságnak leginkább csak egy része, vezető rétege, ha tetszik, kisebbsége érdekes.⁷³ Legtöbbször ennek az értelmiségi résznek, amely kisebb részként – Magyarországon jellemzően a Cserkészszövetség keretei között – végzett aktív társadalmi mozgást, lett feladata a politikai elítélés hasonlóan, hogy megfelelő irányba kormányozza az ifjúság többségét. Magyarországon ez a szűk réteg viszont nemigen tudta meglegelni a kapcsolatot az ifjú generáció nagyobbik része felé, elitifjúság maradt mindig,⁷⁴ ez az ifjúság örökölte magát tovább és tovább, s ezt a fogyatékosságot a Levente sem tudta kiküszöbölni.

Így egészen a korszak végéig nem kerekedett felül az az álláspont, hogy a gyermekek és a fiatalok esetében az önállóság, az önálló felelősségvállalás, a fiatalok részvétele kívánatos legyen, vagyis hogy elismerjék cselekvő ágensi szerepüket. Ennek tükrében felmerül a kérdés, hogy a vizsgált időszakban a magyarországi németiség ifjai mennyiben érzékelték maguk is a magyar állami és kisebbségpolitikai törekvéseket, kifogásolták-e azokat, saját életüket is korlátozó instanciának tartották-e, és óhajtottak-e szembehelyezni vele valamiféle alternatívát.

Az állam ifjúságot is birtokba vevő stratégiájával szemben valójában sokáig nem mutatkozott meg ellentétes impulzus a magyarországi németek ifjúsága részéről, sem szociális emancipációs, sem etnikai emancipációs szinten, s erre egészen a majdan a Volksbundot (Volksbund der Deutschen in Ungarn/Magyarországi Németek Szövetsége) megalapító ifjú bajtársak generációjának előtérbe kerülésig várni kellett. Szélesebb körben az 1930-as évek közepéig nem igazán volt fogékonyság bármiféle emancipációra, jóllehet a magyar ifjúsági stratégiába már az ebbe az irányba mutató kezdemények sem fértek bele. Éppen ebben a mozzanatban rejlik a német ifjúság deficitje. Sokáig nem volt meg ugyanis a szervező értelmiségi ifjúsági kisebbség, vagy ahol meglelt volna, a városokban, már asszimilálódott a németiség, a falun pedig nem is volt ilyen. Ez pedig nyilván visszatükrözője volt annak is, hogy nem igazán volt német etnikai társadalmi és politikai mozgalom sem. Nem volt tehát belső készlet, mobilizálható belső energia, kevés volt a közösséget erősítő terek száma és kiterjedése, mert mindent a falu megszokott rendje határozott meg. A magyarországi helyi német társadalom alapvető jellemzője volt a hierarchizáltság, vagyis hogy vagyoni, nemi és életkori alapon, többnemzetiségű falvakban ezen túlmenően etnikai alapon is merev választóvonalakkal rendelkezett, amelyeket például a temp-

⁷³ CSIZMADIA, i. m. 16.; KARIKÓ Sándor, Az „ifjúság” elvétele és trónra emelése? *Iskolakultúra*, 9 (1999) 5., 10

⁷⁴ CSIZMADIA, i. m. 16.

lomi ülésrend is visszatükrözött, de egyúttal mindenkinek megvolt a rögzült helye a közösségben. Ez a kiindulópont viszont sokkal nehezebb alapot adott ahhoz, hogy egy ilyen közösség ifjúságát meg lehessen szervezni. A civil szerveződések helyben, rurális közegben nem emancipációs hagyománnyal működtek, hanem a meglévő rendet és fegyelmet fenntartó erőként, ráadásul többségük egyházi keretek között fejtette ki tevékenységét.

A magyarországi etnikai megmaradáshoz és vele együtt a kisebbségpolitika revidálásához viszont a kisebbségeket – és első helyen a német kisebbséget – ki kellett szabadítani a tárgy szerepéből, aktív aktorrá kellett változtatni, hogy egy ellen-kisebbségpolitika megvalósításával kíséreljenek meg célt érni. Már ha nem akarta beérni az etnocentrikus befeléfordulással,⁷⁵ amely továbbra is megpróbált megfelelni a magyar kisebbségpolitikai elvárásoknak, s a saját kisebbségi identitást befelé fordulva a társadalmi kisebbségekben próbálta megélni. Helyi szinten a német mozgalomban vállalt tagság ellenére ez gyakorta alkalmazott stratégia volt. Ezek a folyamatok összességében azonban elvezettek a hazai németiség identitásválságához, amelyek a gazdasági világválság idején a gazdasági és társadalmi lejtmenettel együtt mégiscsak másfajta utat jelöltek ki.

S mivel a kisebbségi lét mindvégig politikai kérdés maradt, az etnikai célok érvényre juttatásához már nemcsak az ifjak emancipációját és mobilizálódását kellett elősegíteni, hanem szükség volt a politikum világába belépő, vagyis politizált ifjakra. Mivel az idősebb generáció nem így szocializálódott, ki kellett termelni egy harcos, a magyar kisebbségpolitikával szembehelyezkedő új generációt. Ennek azonban nem voltak előzményei, hiszen még az MNNE is csak kulturális szervezetként definiálta magát, s kifejezetten deklarálta, hogy nem foglalkozik kisebbségpolitikával, így a minták honnan jöhettek volna máshonnan ezen a téren is, mint Németországból. Ezért az onnan beáramló szellemiség sem volt teljesen kirekeszthető. A tartós hatáshoz azonban egy generációs tanulási folyamatra, a politizálódás tartós folyamatára lett volna szükség, amire a magyar kisebbségpolitika, majd később a németiség polarizálódása miatti hatalmas ellenszélben nem volt meg a lehetőség. S kedvezőtlenül hatott az is, hogy ezt egy olyan időszakban kellett volna megtenni, amikor a német népcsoport csoporttá formálása is kezdetleges volt, eredményei még csak részben mutatkoztak meg, s főleg bizonytalan volt azok időtállósága. Magyarországon ezen túlmenően azért is volt nehéz helyzetben a német ifjúság, mert a politikai szocializációban résztvevő intézmények nem erősítették, hanem éppenséggel kioltották egymást, ami megint csak az ifjúság orientációs zavarait erősítette és esetleges radikalizálódását idézte elő. Vagyis ezek az intézmények – függetlenül attól, hogy az etnikum megmaradását elősegítő szocializációt folytattak vagy sem – nem tudtak egymást erősítő hatást kifejteni.

Az ifjúságszervezést hátráltatta, hogy a társas együttléteknek is megvolt a maga jól szabályozott rendje, ami elsősorban az ünnepekhez, bizonyos munkafolyamatok lezárásához kötődött. A meginduló ifjúsági szerveződés ezeket a tradíciókat akarta áthágni, és a maga rendszerességével ezeket a kereteket feszegette. Így nem is az ifjaknál jelentkeztek ellenérzések, akik örültek, hogy ezen a módon még többet szakadhatnak ki a szülői házból – vagyis megcsillantak az emancipáció első jelei –, hanem főleg a szülőknél találtak ellenérzésre, akik éppen a hagyományos normák felülírását látták ebben. Az előző fejezet-

⁷⁵ A. GERGELY, i. m. 43.

ben tárgyalt, a modernitás által az ifjakkal és gyerekekkel szemben támasztott követelmények, amelyekből a normák, az életmód és az értékrendszerek felülvizsgálata következett, a magyarországi németek esetében első alkalommal a Volksbundban kerültek felszínre, s éppen ezért nagyon szokatlan jelenség volt, nagyfokú tartózkodás és bizalmatlanság kísérte. A probléma az volt, hogy mindamellett, hogy a Volksbunddal és szervezeteivel társadalmi és gazdasági változások is előtérbe kerültek, ideológiai, kisebbségi stb. kényszerekkel fonódtak össze. Ez viszont egyfajta értékválságot idézett elő.

Mindebből viszont nem következik az, amit Spannenberger Norbert állít, hogy „a magyarországi németek számbeli ‚nagysága‘ tehát ellentétben állt társadalmi és politikai fejletlenségükkel.”⁷⁶ Politikai fejletlenségükkel mindenképpen, társadalmi viszonyaik viszont az általuk folytatott gazdasági tevékenységből fakadtak, melynek elősegítésére átlagon felüli műveltség és társadalmi önszerveződés jellemezte őket. Noha még további kutatásokat igényel, de eddigi ismereteink birtokában is megfogalmazható az a hipotézis, hogy a magyarországi németek településein a társadalmi szervezetek száma és működésének sokszínűsége és hatékonysága felülmúlta a más etnikumú területeket. Ezek viszont nem az etnikai emancipációs és csoportképző folyamatokat segítették elő, hanem a lojális viszony és a szociális rend fenntartását.

Ez az állítás azonban akár meg is fordítható. Grósz András mutatott rá Budaörs példáján, hogy az élénk egyesületi élet egyúttal lokálpatriotizmussal is párosult, ami hátráltathatta az országos szervezetek meggyökerezését, ami viszont meglepő lehet a Budapest közeli polgárosultabb Budaörsön, de egyúttal jelezheti, hogy egy ilyen településen is erős maradhatott még ekkor is a lokalitás horizontja. Itt 1933-ban jött létre az MNNE, de nemigen működött, és ezért újra kellett alapítani.⁷⁷ Másrészt viszont a politikai fogékonyság nagyobb volt, ami megmutatkozott abban is, hogy itt mind a szociáldemokrácia, mind pedig a nyilasmozgalom nem elhanyagolható bázissal rendelkezett a németek körében. Míg politikailag nyilvánvalóan csak országos pártban lehetett tevékenykedni, az etnikai hagyományok és tudat ápolására elégségesnek tartották a lokális kereteket. Ezt igazolhatja Bonyhád példája is, ahol az egyik legaktívabb Volksbund-szervező, Mühl Henrik jelenléte ellenére sem jött létre Volksbund helyi csoport, mint ahogy előtte MNNE-támaszpont sem.

A kulturálódásra, fejlődésre, közös együttlétre való igény viszont nagyon is benne volt a németiség mentalitásában, de ennek kielégítése megvalósítható volt lokális, a hierarchizált működést gyakorlatilag nélkülöző szervezetekkel. A kisebbséget és az ifjúságot átfogóan érintő szervezkedésre az egyetlen példa mindvégig az MNNE maradt, de a harmincas évek közepéig, amíg a magyarosítás és válság kedvezőtlen hatásai nem rogyasztották meg a németiséget, az MNNE sem volt igazán sikeres, vagyis a németiség régtől fogva nélkülözte az integráns és globális szervezkedési kultúrát.⁷⁸ Ezért sem volt magabiztosság ezen a területen, és a németek a negatív jelenségekre különösen hajlamosak voltak azonnal elbizonytalanodni.

⁷⁶ SPANNENBERGER, i. m. 20.

⁷⁷ GRÓSZ, Andreas, Der Volksbund in Budaörs. In: *Akten der Historikerkonferenz zum Volksbund der Deutschen in Ungarn (1938–1945)*. Jakob Bleyer Gemeinschaft e. V., Budapest, 2007, 85–97., itt 89.

⁷⁸ Vö. Sombereki körjegyző a mohácsi fősolgabíróknak, Somberek, 1936. március 5. – MOL BML IV 401a, Baranya vármegye főispánjának bizalmas iratai, 73/1936.

A forrásokban gyakran szereplő személyek

Albert Miksa	a Volksbund főtitkára, majd 1942 szeptemberétől országos felügyelője.
Basch Ferenc	(1901–1946) – a Volksbund vezetője. 1925 és 1934 között a MNNE titkára, 1934-től főtitkára. Az MNNE-n belüli radikálisabb irányzatként létrehozta a Népi Német Bajtársak Szövetségét, ami az 1938-ban alapított Volksbund magját képezte. 1946-ban háborús bűnösnek végezték ki.
Bleyer Jakab	(1874–1933) – germanista, egyetemi tanár. 1897-ben szerzett doktori címet, majd gimnáziumi tanárként dolgozott Budapesten és Sopronban. 1903–1904-ben ösztöndíjas Lipcsében. 1905-től magántanár a budapesti egyetemen, majd 1908-ban a kolozsvári egyetem professzorává nevezték ki. 1911-től a budapesti egyetem tanára. 1919. augusztusa és 1920. decembere között nemzetiségi miniszter. 1924 és 1933 között az MNNE második elnöke és ügyvezetője.
Böss Philipp	(1913–1944?, eltűnt) – újságíró, a Deutscher Volksbote szerkesztője, a Volksbund országos sajtófőnökének helyettese, 1944-től országos sajtófőnök.
Derner Henrik	Hidason szervezte a német ifjúságot, majd a DJ bácskai körzetvezetője.
Diel Daniel	Volksbund sváb törökországi területének propagandavezetője.
Faul Farkas János	(1885–1945) – a Deutsche Zeitung szerkesztője.
Goldschmidt György	(1903–1989) – jogász, az MNNE titkára, a Katolikus Népegyelet tagja, ahonnan a Népi Német Bajtársi Szövetséghez csatlakozott, s a Deutscher Volksbote szerkesztőségében dolgozott. 1938-tól a Volksbund helyettes vezetője és sajtófőnöke, de ő felügyelte az egyesület gazdasági ügyeit és a Fegyveres-SS-toborzásokat is. Az ötvenes években az Elűzöttek, Menekültek és Hadirokkantak Minisztériumának osztályvezetője a Németországi Szövetségi Köztársaságban.

- Gratz Gusztáv (1875–1946) – 1917-ben pénzügyminiszter, 1921-ben az első Teleki-kormányban külügyminiszter. 1926 és 1935 között, valamint 1939 és 1945 között országgyűlési képviselő. 1924 és 1938 között a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület elnöke.
- Gussmann Viktor pécsváradi ügyvéd, a Volksbund északkelet-baranyai körzetének vezetője.
- Huber Mátyás (szül. 1915) – országos ifjúságvezető. Állatorvosi tanulmányokat folytatott Budapesten a József Nádor Műszaki és Közgazdasági Egyetem Mezőgazdasági Szakosztályán. 1939 őszétől a ceglédi huszároknál teljesített szolgálatot mint karpaszományos tizedes. 1941. október 16-án fejezte be katonai szolgálatait, ami után átvette a DJ vezetését. 1943 novemberében kivált az LJF vezetéséből és hosszabb időre – valószínűleg frontszolgálatra – távozott.
- Huss Richárd (1885–1941) – germanista, egyetemi tanár. 1907-ben szerzett doktori címet, majd gimnáziumi tanárként dolgozott. 1913-tól a kolozsvári egyetem magántanára, 1916-tól a debreceni egyetem professzora. Bleyerrel való nézeteltérése miatt a húszas években nem politizált aktívan, fajvédő lapokban publikált. Bleyer Jakab halála után a Német Munkaközösség elnöke, a Népi Német Bajtársi Szövetség szóvivője, a Volksbund tisztelbeli elnöke.
- Kirsch Mátyás az országos ifjúságvezető helyettese, Huber katonai szolgálatainak idején országos ifjúságvezető.
- Kohler Róbert a DJ törzsvezetője, a Szervezési Osztály vezetője, majd Huber kiválásával a Volksbund országos ifjúságvezetője.
- Krämer Flórian A Volksbund sváb-törökországi területének megbízott vezetője.
- Kriszt (Christ) János (szül. 1914) – DJ sváb-törökországi kerületének ifjúsági vezetője.
- Mühl Henrik (1901–1963) – az MNNE Bleyer halála után megválasztott Hetes tanácsának tagja, 1939-től országgyűlési képviselő, 1940–1942 között a Volksbund Tolna megyei területvezetője, 1941-től a Volksbund Gazdasági Osztályának vezetője. 1945 után a népi német menekülteket gondozta Salzburgban és Linzben, 1948-tól Heidelberg környékén dolgozott orvosként, megválasztották az Elűzöttek Szövetsége (Bund der Vertriebenen) helyettes tartományi elnökének. Magyarországon háborús bűnösnek számított, de nem került kiadatásra.
- Ráth József a Volksbund egyetemi hallgatókat tömörítő tagozatának vezetője.

- Schlitt Ádám (1913–1990) – Budapesten és Debrecenben Bleyer és Huss professzoroknál folytatott egyetemi tanulmányokat, ez idő alatt a Suevia tagja lett. A Volksbund megalakulása után az Országos Kultúrhivatal vezetője, 1941-től a Német Népsegély vezetője. 1945 után gimnáziumi tanárként dolgozott. A Suevia Pannonica értelmiségi egyesület egyik alapítója, 1986-ig elnöke.
- Tafferner Antal (?–2008) – a Suevia tagja, 1935-től a Neue Heimatblätter szerkesztője, 1941-től a budapesti Bleyer Jakab Gimnázium tanára, 1944-ben katonai szolgálatot teljesített, amerikai fogságba esett. 1945 után számos munkát és forráskiadványt jelentetett meg a magyarországi németek történetéről.

Rövidítések jegyzéke

BArch	Bundesarchiv – Szövetségi Levéltár, Berlin
BDM	Bund Deutscher Mädel – Német Leányok Szövetsége
BFL	Budapest Főváros Levéltára
BIV	Birodalmi Ifjúságvezetőség
BKKML	Bács-Kiskun Megyei Levéltár
BM	Belügyminisztérium
BML	Baranya Megyei Levéltár
DDSG	Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft – Dunagőzhajózási Társaság
DGT	Dunagőzhajózási Társaság
DJ	Deutsches Jungvolk – (birodalmi) Német Ifjúnép
DJ	Deutsche Jugend – Német Ifjúság
Djv	Deutsches Jungvolk – (magyarországi) Német Ifjúnép
DM	Deutsche Mannschaft – Német Legénység
DMB	Deutscher Mädelbund – Német Leányszövetség
DV	Deutsche Volkshilfe – Német Népségély
HJ	Hitlerjugend/Hitler-Jugend
HL	Hadtörténelmi Levéltár
HM	Honvédelmi Minisztérium
JM	Jungmädelbund – (birodalmi) Ifjúleányok Szövetsége
JM	Jungmädelbund – (magyarországi) Ifjúleányok Szövetsége
KALÁSZ	Katolikus Asszonyok és Lányok Szövetsége
KALOT	Katolikus Agrárifjúsági Legényegyesületek Országos Testülete
KLv	Kinderlandverschikung – Gyermeknyaraltatás
LJF	Landesjugendführung – Országos Ifjúságvezetőség
ME	Miniszterelnökség
MNL	Magyar Nemzeti Levéltár
MNNE	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület
MNSZ	Magyarországi Németek Szövetsége (Volksbund)
MOL	Magyar Országos Levéltár
NI	Német Ifjúság
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Nemzetiszocialista Német Munkáspárt

P.	Pengő
PAAA	Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes – Külügyminisztérium Politikai Levéltára
PML	Pest Megyei Levéltár
SA	Sturmabteilung – Rohamosztag
SS	Schutzstaffel(n) – Védosztag(ok)
TML	Tolna Megyei Levéltár
UDV	Ungarländischer Deutscher Volksbildungsverein – Magyarországi Német Népművelődési Egyesület
VDA	Verein für das Deutschtum im Ausland – Egyesület a Külföldi Németiségért
VDU	Volksbund der Deutschen in Ungarn – Magyarországi Németek Szövetsége
VeML	Veszprém Megyei Levéltár
VKM	Vallás- és Közoktatási Minisztérium
VOMI	Volksdeutsche Mittelstelle – Népi Német Közvetítőszerv
WHW	Winterhilfswerk – Télisegély
WKH	Wirtschaftlicher Kriegsdienst der Heimat – a haza háborús gazdasági szolgálata

Források jegyzéke

1. Emlékirat a magyarországi német kisebbségnek nyelvi fennmaradására és kulturális fejlődésére vonatkozó kívánságairól és e kívánságok kielégítésére alkalmas módokatokról és eszközökről, Budapest, 1928. február.
2. M. Kir. Pécsi IV. Csendőrkerület a völgyeségi járás főszolgabírójának a kétyi Német Népművelődési Egyesület feloszlata tárgyában, Zomba, 1933. május 21.
3. Tolna vármegye főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület kétyi ifjúsági tanfolyama tárgyában, Szekszárd, 1934. december 19.
4. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek. Nemzetiségi mozgalmak. Pángermán mozgalom, Budapest, 1934. május 30.
5. Tolna vármegye völgyeségi járásának főszolgabírája a m. kir. belügyminiszternek a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület ifjúsági tanfolyam rendezése iránti kérelme [Kéty községben] tárgyában, Bonyhád, 1934. december hó 13.
6. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak tárgyában, Sásd, 1936. október 12.
7. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. alispánjának, Sásd, 1936. május 19.
8. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak tárgyában, Sásd, 1936. szeptember 15.
9. Európai Német Népcsoportok Szövetsége bizalmas levele Lammers államtitkárnak, a Birodalmi Kancellária vezetőjének, Berlin, 1936. december 19.
10. Jelentés a m. kir. belügyminiszternek a pángermán propaganda ügyében lefolytatott nyomozás tárgyában, 1937.
11. Baranyavári járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Villány, 1937. április 21.
12. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának, Sásd, 1937. augusztus 17.
13. Baranyavári járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Villány, 1937. december 31.

14. Pécsváradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1938. március 11.
15. Baranyavári járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának Teppert József villányi lakos pángermán érzelmű vezető megfigyelése tárgyában, Villány, 1938. október 26.
16. Pécsváradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1938. november 7.
17. Jelentés a m. kir. belügyminiszternek a magyarországi pángermán vezérkarról, 1938.
18. Baranyavári járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának a Budapesten megtartott „Volksbund der Deutschen in Ungarn” alakuló gyűléséről, Villány, 1938. december 1.
19. M. kir. Csendőrség Politikai Nyomozó Főcsoportjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a Volksbund budapesti tanfolyamáról, Budapest, 1939. január 6.
20. Feljegyzés a magyarországi német népcsoport együttműködése a Magyarországon élő szlovákokkal tárgyában, Bécs, 1939. január 9.
21. Feljegyzés a Dr. Baschsal a magyarországi német népcsoport együttműködéséről a Magyarországon élő szlovákokkal Budapesten 1939. április 13-án folytatandó megbeszéléshez, 1939.
22. Pécsváradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. szeptember 3.
23. A „Magyarországi Németek Szövetsége” alapszabályai, Budapest, 1939. április 13.
24. Fritz Heinz Reimesch levele a magyarországi német néptársaknak a Németországba való áttelepítésükről, Berlin, 1939. november.
25. Pécsváradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. november 1.
26. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1940. évi március haváról, Budapest, 1940. április 2.
27. Dr. Steyer jelentése a német népcsoport életéről Magyarországon, Berlin, 1940. április 5.
28. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége hidasi fiókegyesületének helyi csoportjának megalakítása tárgyában, Pécsvárad, 1940. június 30.
29. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a Volksbund helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Sásd, 1940. augusztus 2.
30. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának megbeszélés, Pécsvárad, 1940. augusztus 2.
31. Tamási járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas jelentése Tolna vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Tamási, 1940. augusztus 5.
32. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége Hidas községben 1940. augusztus 11-én megtartott beszámoló közgyűlése tárgyában, Pécsvárad, 1940. augusztus 11.

33. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1940. évi szeptember haváról, Budapest, 1940. október 3.
34. Pécsváradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1940. október 4.
35. Basch Ferenc meghívása a Volksbund egyik baranyai rendezvényére, 1940.
36. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetségének Pécsvárad községben 1940. évi november hó 10-én megtartott gyűlése tárgyában, Pécsvárad, 1940. november 11.
37. M. kir. Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága bizalmas jelentése a m. kir. belügyminiszternek a Vókány környékén jelentkező németesítő munkáról, Budapest, 1941. április 21.
38. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi április haváról, Budapest, 1941. május 3.
39. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1941. július 25.
40. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. július 1.
41. Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet – Osztálybeszámoló (1941. március 15. – október 15.), Pécs, 1941. december 15.
42. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi június haváról, Budapest, 1941. július 5.
43. Baranya vm. főispánjának jelentése a június hó 28. és 29. napján a Volksbund által Mágocs községben rendezett Landesjugendtag lefolyásáról, Pécs, 1941. július 3.
44. M. kir. Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága jelentése a m. kir. miniszterelnöknek a volksbundista ifjúság záptojással való megdobálása tárgyában, Budapest, 1941. augusztus 8.
45. Jegyzőkönyv (Bécsi népcsoport-egyezmény), Bécs, 1940. augusztus 30.
46. 2320/1941. M.E. számú rendelet a németajkú ifjúság iskolán kívüli gondozásáról és műveléséről, Budapest, 1941. március 21.
47. Tájékoztató a „Volksbund der Deutschen in Ungarn” tagozódásáról összeállított vázlatához, 1942 első fele.
48. A „Deutsche Jugend” (DJ) szervezési irányelvei, 1941.
49. Magyarországi Németek Szövetsége – Országos Ifjúságvezetőség. Szervezeti irányelvek a német ifjúság számára, 1941. március.
50. Előírások a népi németek népi német egyesületekhez tartozásáról, 1942. augusztus 8.
51. Országos Ifjúságvezetőség. Jelentés az 1942. január 1. és április 1. közötti munkáról
52. Az országos ifjúságvezető politikai jelentése, 1942.
53. Az Országos Ifjúságvezetőség törzsvezetőjének általános jelentése a népi német ifjúsági munka állásáról Magyarországon, 1942.
54. Az Országos Ifjúságvezetőség I. Főosztályának éves jelentése, 1942.

55. Az Országos Ifjúságvezetőség leány-törzsvezetőjének jelentése a Szervezési Osztály működéséről az 1942-es évből.
56. Az Országos Ifjúságvezetőség Személyügyi Osztályának éves jelentése az 1942-es évről.
57. Az Országos Ifjúságvezetőség leány-törzsvezetőjének éves jelentése a magyarországi leánymunkáról, 1942.
58. Az Országos Ifjúságvezetőség ifjuleány-referensének éves jelentése a magyarországi ifjuleány-munkáról.
59. A Pécsi Királyi Ügyészség vádirata Huber Mátyásnak a magyar állam és nemzet megbecsülésének csorbítása ügyében, Pécs, 1938. november 20.
60. A Miniszterelnökség feljegyzése Huber Mátyás büntető ügyében, 1939.
61. A Miniszterelnökség feljegyzése a Huber Mátyás ügyében folytatott végső megbeszélésekről, Budapest, 1940. január 20.
62. A villányi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. alispánjának Huber Mátyás budapesti lakos sajtórendészeti kihágási ügyében, Villány, 1943. január 26.
63. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járása főszolgabírájának jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Budapest, 1941. augusztus 6.
64. Hegyháti járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. október 1.
65. Dárdai járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának német nemzetiségi mozgalmak ellenőrzése tárgyában, Dárda, 1941. november 3.
66. Hegyháti járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. november 3.
67. Dunavecsei járás főszolgabírájának jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Dunavecse, 1941. november 5.
68. Nagyvejkai Római Katolikus Olvasókör elnökének levele Tolna vm főispánjának az olvasókör helyiségének Volksbund által használata tárgyában, Nagyvejke, 1941. június 27.
69. Nagyvejkai Római Katolikus Olvasókör levele Tolna vm alispánjának az olvasókör helyiségének Volksbund által használata tárgyában, Nagyvejke, 1941. november 11.
70. Keresztes-Fischer Ferenc m. kir. belügyminiszter szigorúan bizalmas levele Hóman Bálint m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a DJ alapszabályai tárgyában, Budapest, 1941. augusztus 11.
71. A Miniszterelnökség feljegyzése a „Deutsche Jugend” alapszabályai tervezetéhez, Budapest, 1941. október 14.
72. A budapesti tankerületi királyi főigazgató levele a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” (Deutsche Jugend) c. szervezet rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában, Budapest, 1942. június 24.
73. Feljegyzések a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Német Ifjúság alapszabályai tárgyában, 1942
74. A „Német Ifjúság”. A magyarországi németek ifjúsági szervezetének alapszabályai (VKM 30.189/1942. sz. rendelete), Budapest 1942.

75. Magyarországi Németek Szövetsége bonyhádi leánykörzet-vezetőnöje a völgyeségi járás főszolgabírójának a bonyhádi ifjúsági csoport összejövetele tárgyában, Bonyhád, 1942. április 24.
76. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. június 19.
77. M. kir. belügyminiszter valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, valamennyi közigazgatási kirendeltség vezetőjének a Volksbund ifjúsági toborzó plakátja tárgyában. Szigorúan bizalmas! Budapest, 1942. június 22.
78. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja valamennyi járás főszolgabírójának és megyei város polgármesterének a „Német Ifjúság” c. szervezet helyi csoportjainak, továbbá kerületi és körzeti központjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. május 31.
79. A Német Ifjúság országos vezetője a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjának megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. november 29.
80. Szentendrei járás főszolgabírójának bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának, Szentendre, 1944. március 2.
81. Német Ifjúság Közép területének vezetője a Buda-környéki járás főszolgabírójának a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. december 27.
82. Német Ifjúság Közép területének vezetője a Buda-környéki járás főszolgabírójának a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1944. május 13.
83. A Német Ifjúság budaörsi szervezeti megbízottjának levele Budaörs község főjegyzőjének a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budaörs, 1944. május 30.
84. Budaörs község előljárósága a Buda-környéki járás főszolgabírójának a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budaörs, 1944. június 1.
85. Budaörs község előljárósága a Buda-környéki járás főszolgabírójának a Német Ifjúság budaörsi helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budaörs, 1944. szeptember 12.
86. M. kir. belügyminiszter a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a Német Ifjúság c. egyesületi jellegű szervezet működésének ellenőrzése tárgyában, Budapest, 1942. április 10.
87. M. kir. m. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a „Német Ifjúság” szervezet alapszabályainak ügyében, Budapest, 1942. augusztus 19.
88. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter Baranya vm. főispánjának a „Német Ifjúság” c. szervezet helyi csoportjainak, továbbá kerületi és körzeti központjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. május 15.
89. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a Magyarországi Németek Szövetsége ifjúsági vezetőjének a „Német Ifjúság” c. szervezet helyi csoportjainak, továbbá kerületi és körzeti központjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. május 15.

90. Baranya vm. és Pécs szabad kir. város főispánja a főszolgabíráknak és polgármestereknek a „Német Ifjúság” című szervezet helyi csoportjainak, továbbá kerületi és körzeti központjainak megalakulása tárgyában, Pécs, 1943. május 31.
91. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a „Német Ifjúság” c. szervezet megalakulásának és működésének minisztériumi ellenőrzése tárgyában, Budapest, 1943. június 30.
92. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a Magyarországi Németek Szövetsége ifjúsági vezetőjének a „Német Ifjúság” c. egyesület ellenőrzése tárgyában, Budapest, 1943. október 8.
93. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a Magyarországi Németek Szövetsége elnökének a „Német Ifjúság” c. szervezet helyi csoportjainak, továbbá kerületi és körzeti központjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. október 22.
94. Magyarországi Németek Szövetsége – Német Ifjúság országos vezetője a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Német Ifjúság helyi csoportjainak megalakulása tárgyában, Budapest, 1943. november 15.
95. Német Ifjúság országos vezetője a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a DJ kerületi és körzeti központok bejelentése tárgyában, Budapest, 1943. november 6.
96. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a Magyarországi Németek Szövetségének ifjúsági vezetőjének a DJ kerületi és körzeti központok bejelentése tárgyában, Budapest, 1943. november 9.
97. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter Balázs Ferenc állami népiskolai felügyelőnek a „Német Ifjúság” c. szervezet ellenőrzése tárgyában, Budapest, 1943. október 8.
98. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet villányi V. és VI. körzetvezetőségének és a körzetvezetőség alá tartozó egyes községek ellenőrzése tárgyában, Pécs, 1943. november 23.
99. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet laskafalui, jenőfalvai, bellyei és dárdai helyi csoportjainak ellenőrzéséről, Pécs, 1943. november 30.
100. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” pécsi kerületvezetőségének ellenőrzéséről, Pécs, 1943. december 23.
101. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának összefoglaló jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet keretében 1943. évi december hó folyamán végzett ellenőrzésről, Pécs, 1943. december 31.
102. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának összefoglaló jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet keretében 1944. évi február hó 3-a és 11-e között végzett ellenőrzésről, Pécs, 1944. február 22.
103. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának összefoglaló jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német

- Ifjúság” c. szervezet ellenőrzése kapcsán szerzett tapasztalatokról, Pécs, 1944. június 7.
104. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet ellenőrzéséről, Pécs, 1944. június 12.
 105. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet ellenőrzéséről, Pécs, 1944. június 15.
 106. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a „Német Ifjúság” c. szervezet ellenőrzéséről, Pécs, 1944. június 16.
 107. Baranya vm. főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségű mozgalmakról 1940. október hónapban, Pécs, 1940. november 27.
 108. Buda-környéki járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi február haváról, Budapest, 1941. március 4.
 109. M. Kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Baranya vm. főispánjának a hercegtöttösi VDU-mozgalom tárgyában, Pécs, 1941. június 24.
 110. Pécsváradi járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának, Pécsvárad, 1943. április 6.
 111. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának szigorúan bizalmas jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalomról 1943. augusztus hónapban, Budapest, 1943. szeptember 24.
 112. Dunavecsei járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Dunavecse, 1943. október 9.
 113. Kalocsai járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Kalocsa, 1943. október 10.
 114. Kalocsai járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Kalocsa, 1944. január 10.
 115. Az Országos Ifjúságvezetőség törzsvezetőjének jelentése a vezetőképző iskolákról, 1942.
 116. Az Országos Ifjúságvezetőség „Erdei otthon” (Waldheimat) DJ-vezetőképző iskolájának terve; Képzési terv a területi tanfolyamok számára; Terv a vezető-utánpótlás hétvégi tanfolyamaihoz, 1942.
 117. Az Országos Ifjúságvezetőség osztályvezetőjének jelentése a Leányvezetőképző-iskolákról; a DJ-leányvezetőképző-iskolákról; Tervezet a területi tanfolyamokra; Tervezet a leányvezető-utánpótlás hétvégi tanfolyamaira, 1942.
 118. Baranya vm. és Pécs szabad kir. város főispánja a villányi, hegyháti és pécsváradi járás főszolgabíráinak német ajkú leányok németországi nevelése tárgyában. Bizalmas. Pécs, 1937. március 15.

119. Kakasd község előljárósága a völgyeségi járás főszolgabírájának Kakasd községben Magyarországi Németek Szövetégétől kiküldött Prückler Etelka budapesti lakos csecsemőgondozásról tartandó előadása engedélyezése tárgyában, Kakasd, 1941. február 20.
120. Magyarországi Németek Szövetsége a völgyeségi járás főszolgabírájának Tevel község és környékének helyi csoportjai számára oktatótanfolyam tartása tárgyában, Budapest, 1941. február 26.
121. Pécsváradi járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának oktatótanfolyam rendezése tárgyában, Pécsvárad, 1941. november 4.
122. Villányi járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. alispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége által 1941. évi november hó 18–22. napján a vókányi helyi csoportnál rendezett leányvezető-tanfolyam tárgyában, Villány, 1941. november 30.
123. Magyarországi Németek Szövetsége a völgyeségi járás főszolgabírájának Bonyhád község és környékének helyi csoportjai számára oktatótanfolyam tartása tárgyában, Budapest, 1942. február 14.
124. M. Kir. Rendőrség Pécsi Kapitánysága szigorúan bizalmas helyzetjelentése a m. kir. belügyminiszternek, Pécs, 1942. február 7.
125. M. Kir. Rendőrség Pécsi Kapitánysága szigorúan bizalmas helyzetjelentése a m. kir. belügyminiszternek, Pécs, 1942. március 7.
126. M. Kir. Rendőrség Pécsi Kapitánysága szigorúan bizalmas helyzetjelentése a m. kir. belügyminiszternek, Pécs, 1942. április 4.
127. Magyarországi Németek Szövetsége a völgyeségi járás főszolgabírájának a Német Ifjúság részére vezetői tanfolyam tartása tárgyában, Bonyhád, 1942. október 20.
128. Böss Fülöp: A népi ifjúság céljai és feladatai, 1939. január.
129. Olvasd és add tovább! – Röpirat, 1941.
130. M. Kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Bonyhádi Őrse a völgyeségi járás főszolgabírájának a „Volksbund der Deutschen in Ungarn” cikói helyi csoportjának magatartása tárgyában. Bizalmas. Bonyhád, 1939. december 29.
131. M. Kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Bonyhádi Őrse a pécsi járás főszolgabírájának a Nagykozáron tartandó ifjúsági ének- és tánctanfolyam tárgyában. Bizalmas. Pécs, 1941. március 11.
132. Hegyháti járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetségének egyházaskozári helyi csoportjában Kriszt János mágoctsi tagozat vezetője által megtartott megbeszélés tárgyában, Sásd, 1941. május 14.
133. Dárdai járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak ellenőrzése tárgyában, Dárda, 1941. november 3.
134. Dárdai járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának német nemzetiségi mozgalmak ellenőrzése tárgyában, Dárda, 1941. november 3.
135. Hegyháti járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalom megfigyelése tárgyában, Sásd, 1942. január 2.
136. Veszprémi járás főszolgabírájának jelentése Veszprém vm. főispánjának a német ifjúsági mozgalom előadássorozata tárgyában, Veszprém, 1942. február 2.

137. Hegyháti járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának a Volksbund egyházaskozári ünnepsége tárgyában, Sásd, 1942. április 25.
138. Az ifjúság is együtt dolgozik. A DJ országos vezetője, Mathias Huber rádióbeszéde, 1942. július.
139. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. július 31.
140. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a „Német Ifjúság” keretében nyáron rendezett iskolai tanfolyamok ellen felmerült panaszok tárgyában, Budapest, 1942. szeptember 21.
141. Az Országos Ifjúságvezetőség Világnézeti Nevelés Osztálya 1942. évi jelentése.
142. Az Országos Ifjúságvezetőség III. Főosztályának éves beszámolója az 1942. december 1-től 31-ig terjedő időszakra.
143. Kalocsa járás főszolgabírójának határozata a Magyarországi Németek Szövetsége bajai körzetvezetőségének előadások tartása tárgyában, Kalocsa, 1943. január 12.
144. Kakasd község elöljárósága a völgyeségi járás főszolgabírójának előadások Kakasd községben tárgyban, Kakasd, 1943. február 12.
145. M. kir. belügyminiszter valamennyi vármegye alispánjának, a M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának a Magyarországi Németek Szövetsége (Volksbund) helyi csoportjainak esti összejövetelei (ún. heimabendek) tárgyában. Szigorúan bizalmas. Budapest, 1943. március 8.
146. Az országos ifjúságvezető beszéde a DJ-nak való elkötelezés és átvételi ünnepség alkalmából, 1943. április.
147. Reinhold Drescher: Ifjúságnevelésünk alapvonásai, 1944. augusztus.
148. Basch Ferenc Német Ifjúsággal kapcsolatban a népbírói perében tett kijelentései, 1945–1946
149. M. kir. Baranya vármegyei és Pécs thj. város Katonai Parancsnokság Baranya vm. alispánjának Geiger Ádám és Auth Antal lánycsóki leventék ellen bírói eljárás megindítása tárgyában, Pécs, 1939. március 17.
150. Jelentések Baranya vm. főispánjának 1939. szeptember hóról.
151. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1939. október 2.
152. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1939. október 2.
153. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1939. december 1.
154. Tamási járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas jelentése Tolna vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Tamási, 1940. október 4.
155. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járásának főszolgabírójának jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Budapest, 1940. október 5.
156. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalom 1940. évi szeptember hóban tárgyban, Budapest, 1940. október 16.

157. Baranya vm. főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalmak tárgyában, Pécs, 1941. május 27.
158. Dárdai járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának német nemzetiségi mozgalmak ellenőrzése tárgyában, Dárda, 1941. december 29.
159. M. kir. belügyminiszter valamennyi vármegye alispánjának, valamennyi közigazgatási hivatal kirendeltségei vezetőjének, a M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának a „Német Ifjúság” című szervezet tagjainak törviseleése tárgyában, Budapest, 1943. február 9.
160. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a tanulók egyenruha viselése tárgyában, Budapest, 1943. március 23.
161. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a tanulók egyenruha viselése tárgyában, Budapest, 1943. május 18.
162. Kalocsa járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a német nemzetiségi mozgalom november hóban tárgyban, Kalocsa, 1940. december 5.
163. Magyarországi Németek Szövetsége mucsfai helyi csoportja a völgyeségi járás főszolgabírójának színmű-előadások tartása tárgyában, Mucsfa, 1941. március 7.
164. Magyarországi Németek Szövetsége a völgyeségi járás főszolgabírójának Nagymányokon előadás tartása tárgyában, Budapest, 1941. április 19.
165. Magyarországi Németek Szövetsége a völgyeségi járás főszolgabírójának Tevel községben Hitler Adolf születésnapja alkalmából emlékünnepele tartása tárgyában, Budapest, 1942. április 11.
166. Villányi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának Hitler születésnapjáról való villányi megemlékezés tárgyában, Villány, 1942. április 24.
167. Az Országos Ifjúságvezetőség Kulturális Osztályának jelentése az 1942. évre.
168. Az Országos Ifjúságvezetőség Kulturális Osztályának jelentése, 1942.
169. Mohácsi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Mohács, 1942. január 6.
170. Völgyeségi járás főszolgabírójának jelentése Tolna vm. főispánjának Magyarországi Németek Szövetségének ünnepele tárgyában, Bonyhád, 1942. május 19.
171. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi június haváról, Budapest, 1941. július 5.
172. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. július 3.
173. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. július 31.
174. Pécsvaradi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvarad, 1941. október 6.
175. Az Országos Ifjúságvezetőség Testnevelési Osztályának jelentése az 1942. évre
176. Az Országos Ifjúságvezetőség II. Főosztályának jelentése, 1942.

177. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1942. június 1.
178. Villányi járás főszolgabírójának összefoglaló jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége által a villányi járás területén 1942. augusztus hóban tartott előadások, ünnepélyek lefolyásáról, Villány, 1942. szeptember 2.
179. Kalocsai járás főszolgabírója Hajós község elöljáróságának a Magyarországi Németek Szövetsége ifjúsági nevelési tanfolyam tartása tárgyában, Kalocsa, 1944. január 5.
180. Villányi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége által Villány községben megnyitott német nyelvű téli gazdasági tanfolyam tárgyában, Villány, 1941. november 17.
181. Magyarországi Németek Szövetsége a Völgységi járás főszolgabírójának Kéty községben „Kisedapolás” címmel tanfolyam tartása tárgyában, Gyöng, 1943. február 20.
182. Az Országos Ifjúságvezetőség Szociális Osztályának éves jelentése, 1942.
183. Az Országos Ifjúságvezetőség IV. Főosztályának jelentése, 1942.
184. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. augusztus 2.
185. Hajós község elöljárósága a kalocsai járás főszolgabírójának német gyerekek magyarországi elhelyezése tárgyában, Hajós, 1942. július 18.
186. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. július 31.
187. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. augusztus 14.
188. M. kir. Rendőrség Mohácsi Kapitánysága 1942. évi december havi helyzetjelentése Baranya vm. főispánjának, Mohács, 1943. január 5.
189. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1944. január 14.
190. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1944. március 3.
191. M. kir. belügyminiszter Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége nyári gyermeknapközi-otthonok létesítése iránti kérelme tárgyában. Szigorúan bizalmas. Budapest, 1941. június 27.
192. Tolna vármegye alispánja valamennyi járás főszolgabírójának; a dunaföldvári szolgabírói kirendeltség vezetőjének nyári gyermekotthonok működésének megindítása 1942. évben tárgyában, Szekszárd, 1942. június 30.
193. A feladatok elhatárolása a DJ és az iskola között, Budapest, 1942. november 20.
194. Tanárképző intézet és Német Ifjúság, 1942.
195. M. kir. Tankerületi Főigazgató valamennyi közép fokú és szakiskola tekintetes, valamennyi kir. tanfelügyelőnek a tanulóifjúság nemzeti és kisebbségi magatartása tárgyában, Pécs, 1940. november 28.
196. M. kir. Tankerületi Főigazgató Baranya vm. főispánjának a tanulóifjúság nemzeti és kisebbségi magatartása tárgyában, Pécs, 1941. január 11.

197. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter Tolna vm. főispánjának a „Német Ifjúság” bonyhádi csoportjának kérelme tárgyában, Budapest, 1942. szeptember 11.
198. M. kir. Tankerületi Főigazgató a „Német Ifjúság” bonyhádi csoportja vezetőségének annak kérelme tárgyában, Székesfehérvár, 1943. január 11.
199. Mi a feladata a magyarországi N.S. Erziehungsanstaltoknak? 1942.
200. Beszélgetés a budapesti nemzetiszocialista nevelőintézet egyik növendékével, 1942.
201. Együttes intéző szerv a Volksbund és az Auslandsorganisation között, 1942.
202. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összefoglaló jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. június 26.
203. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a Magyarországi Németek Szövetsége által megnyitott N.S.-leányotthon tárgyában, Budapest, 1942. október 8.
204. Sipos Sándor miniszteri titkár jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a Német Ifjúság szászrégeni és beszercei helyi csoportjainak meglátogatása tárgyában, Budapest, 1942. november 15.
205. M. kir. m. kir. vallás- és közoktatási miniszter a szatmárnémeti tankerületi főigazgatónak a nagykárolyi „Nemzeti Szocialista leányotthon” engedélyezése tárgyában, Budapest, 1943. január 16.
206. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter jelentése a m. kir. miniszterelnöknek Dr. Sipos Sándor miniszteri titkár jelentése észak-erdélyi hivatalos útjáról, Budapest, 1943. december 9.
207. Balázs Ferenc, a M. kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium VI. ügyosztály előadójának jelentése a m. kir. vallás- és közoktatási miniszternek a pécsi NS-Erziehungsheim ellenőrzése tárgyában, Pécs, 1944. március 2.
208. Győr-, Moson- és Pozsony közig. egyelőre egyesített vármegyék és Győr szab. kir. város főispánja bizalmas jelentése a m. kir. miniszterelnöknek a magyaróvári járás területén lévő Levente Egyesületek működéséről, Győr, 1925. január 13.
209. Magyarországi Német Népművelődési Egyesület a m. kir. miniszterelnöknek a Levente Egyesületek tárgyában, Budapest, 1925. április
210. Magyaróvári járás testnevelési vezetőjének jelentése a vármegyei Testnevelési Felügyelőségnek a járás német lakta községeiben a leventeintézménnyel szemben észlelt ellenszenvről, Győr, 1927. szeptember 12.
211. Magyaróvár és rajkai járás testnevelési vezetőjének jelentése a győri Testnevelési Felügyelőségnek a járás német lakta községeiben észlelt ellenszenvről, Magyaróvár, 1927. szeptember 14.
212. Pécsváradi járás főszołgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. április 2.
213. Pécsváradi járás főszołgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. április 30.
214. Buda-környéki járás főszołgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1940. évi március haváról, Budapest, 1940. április 2.

215. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete a leventék jelvényviselése tárgyában, Budapest, 1940. július 27.
216. Tamási járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas jelentése Tolna vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Tamási, 1940. október 4.
217. Mohácsi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Mohács, 1940. október 31.
218. M. kir. honvédelmi miniszter valamennyi járás főszolgabírójának és megyei város polgármesterének a leventék társadalmi egyesületekbe való belépése tárgyában, Budapest, 1940. december 31.
219. M. kir. honvédelmi miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a magyar-német kisebbségi megállapodás tárgyában, Budapest, 1940. november 9.
220. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járása főszolgabírójának jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Budapest, 1940. december 5.
221. Baranya vm. főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárnak leventék tagsága társadalmi egyesületekben tárgyában, Pécs, 1940. december 28.
222. Biztonsági rendőrség és a SD főnöke Lammers birodalmi miniszternek – Jelentések a Birodalomból – a népi németek magyarországi helyzetéhez, Berlin, 1941. január 14.
223. Baranya vm. főispánja a M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Nyomozó Alosztályának Göttert Péter kisbudméri lakos hazaárulási ügyében, Pécs, 1941. január 16.
224. Kalocsai járás főszolgabírója Hajós és Nemesnádudvar községek elöljáróságainak a leventék társadalmi egyesületekbe való belépése tárgyában, Kalocsa, 1941. január 23.
225. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. március 3.
226. Baranya vm. főispánjának jelentése a m. kir. belügyminiszternek a leventéknek a Volksbundhoz való viszonya tárgyában, Pécs, 1941. április 4.
227. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas német nemzetiségi jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának, Budapest, 1941. április 18.
228. Magyarországi Németek Szövetsége panaszjelentése a m. kir. miniszterelnöknek a leventefoglalkozások tárgyában, 1941. május.
229. Dunavecsei járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának a hartai Volksbund ifjúsági szervezetéről, Dunavecse, 1941. június 3.
230. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi június haváról, Budapest, 1941. július 5.
231. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi július haváról, Budapest, 1941. augusztus 1.
232. Belügyminisztériumi jelentés a szászrégeni németiség leventeellenes magatartásáról, 1941.

233. M. kir. honvédelmi miniszter a m. kir. IX. honvéd-hadtestparancsnokságnak a zász levefteifjak levante kiképzésével kapcsolatos kérelmek tárgyában, Budapest, 1942. január 9.
234. Együttműködési megállapodás a Levente és a Német Ifjúság között, 1942. április 23.
235. M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Nyomozó Alosztályának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a Nyomja községben történt rendzavarás tárgyában, Pécs, 1942. április 28.
236. Baranya vm. főispánja a pécsváradi járás főszolgabírójának Nyomja községben történt rendzavarás tárgyában, Pécs, 1942. április 30.
237. Leventék Országos Parancsnokának rendelete (123.844/el. sz.) a magyarországi „Német Ifjúság” viszonyának szabályozása tárgyában, Budapest, 1942. május 21.
238. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (123.266/0111. sz.) a levante és a német ifjúság közötti együttműködés tárgyában, Budapest, 1942. május 13.
239. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (125.191. sz.) a nemzetiségek levante kiképzése tárgyában, Budapest, 1942. augusztus 21.
240. Jelentés Hódságról az ifjúság levante oktatása tárgyában, Hódság, 1942. szeptember 18.
241. Állásfoglalás a miniszterelnökséghez a bácskai németek magyar állammal szembeni magatartásáról beérkezett panaszokról, Zombor, 1942. október 9.
242. Állásfoglalás a miniszterelnökséghez a bácskai németek magyar állammal szembeni magatartásáról beérkezett panaszokról, 1942.
243. Herendi körjegyző a veszprémi járás főszolgabírójának a levante egyesületek megalakítása tárgyában, Herend, 1942. november 7.
244. Baranya vm. és Pécs szabad kir. város főispánja a m. kir. belügyminiszternek vitéz Bély Alajos altábornagy szemleútja Baranya vármegye területén tárgyában, Pécs, 1943. március 5.
245. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (133.739/el. sz.) a DJ kötelékeibe tartozó ifjak istentiszteletre való vezetése tárgyában, Budapest, 1943. március 22.
246. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1943. április 30.
247. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (138.428. sz.) a nemzetiségi levante kiképzés átszervezése tárgyában, Budapest, 1943. november 19.
248. Szeljegyzet Dr. Franz Basch népcsoportvezetőnek a Levente Országos Parancsnokánál tett látogatásához, 1943.
249. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1944. január 4.
250. Veszprémi járás főszolgabírója Városlőd község jegyzőjének levante egyesületek megalakítása tárgyában, Veszprém, 1943. december 30.
251. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (140.800. sz.) a nemzetiségek levante kiképzése tárgyában, Budapest, 1944. március 21.
252. M. kir. honvédelmi miniszter rendelete (141.751. sz.) a nemzetiségi levante ifjúvezető képzése tárgyában, Budapest, 1944. április 5.
253. Ifjúság honvédelmi nevelése és a testnevelés országos vezetője a I-IX. hadtest-, kerületi kiegészítő és a járási, budapesti kerületi levante parancsnokságoknak a nem-

- zetiségi vidékeken valláserkölcsei oktatások saját anyanyelven való tartása tárgyában, Budapest, 1944. május 13.
254. Budapesti Német Követség szóbeli jegyzéke a M. kir. Külügyminisztériumnak magyarországi német leventeköteles ifjúság leventeszolgálati kötelesség és az ezzel járó szolgálattétel alól 1944. október 31-ig való szabadságolása tárgyában, Budapest, 1944. május 29.
255. M. kir. honvédelmi miniszter a m. kir. miniszterelnöknek a német ifjúság leventefoglalkozása tárgyában, Budapest, 1944. június 17.
256. Valentin Bereth visszaemlékezése a leventeoktatásról
257. A „katolikus agrárifjúsági mozgalom (KALOT)” és mi. Röpirat.
258. Pécsváradi járás fősztolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1940. január 5.
259. M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Nyomozó Alosztálya a M. kir. IV. Honvédhadtestparancsnokság nemzetvédelmi előadójának a VDU-tagok tevékenysége Véménd, Palotabozsok és Somberek községekben tárgyában, Pécs, 1941. június 19.
260. 1944. január havi jelentés a német népcsoport helyzetéről.
261. Az Antinazi Klub röpiratai 1943-ból.
262. M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Nyomozó Osztály jelentése Baranya vm. főispánjának VDU-tervekről szóló híresztelések Ivándárdán tárgyában, Pécs, 1941. április 5.
263. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánja valamennyi járás fősztolgabírájának és megyei város polgármesterének „Schutzmannschaft” alakítása a VDU keretében tárgyában, Budapest, 1943. június 21.
264. Baranya vm. főispánjának bizalmas jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalmak július és augusztus hóban tárgyában, 1941
265. Monori járás fősztolgabírájának jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának német nemzetiségi mozgalom tárgyában, Monor, 1941. május 1.
266. Buda-környéki járás fősztolgabírájának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Buda-környéki járás községeiből 1941. évi április haváról, Budapest, 1941. május 3.
267. Pécsi járás fősztolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécs, 1941. május 12.
268. Hegyháti járás fősztolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1941. június 9.
269. Ráckevei járás fősztolgabírájának bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a német nemzetiségű mozgalom ellenőrzése tárgyában, Ráckeve, 1941. június 1.
270. Hegyháti járás fősztolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának Pickerhaupt Konrad és társai panasza a Volksbund által Németországba, sportoktatási tanfolyamra kivitt fiaik haza nem engedése tárgyában, Sásd, 1941. október 20.
271. M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Nyomozó Osztály jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségű ifjak toborzása a német hadseregbe tárgyában, Pécs, 1941. december 27.
272. Nyugat-magyarországi helyzetjelentés, Sopron, 1942. március 31.

273. Hajós község előljáróságának jelentése a kalocsai járás főszolgabírójának a német nemzetiséghez tartozók működéséről, Hajós, 1942. április 7.
274. Völgységi járás főszolgabírójának határozata Aparhant községben SS-katonák részére búcsúest engedélyezéséről, Bonyhád, 1942. április 7.
275. Mohácsi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának az SS-alakulatokba betoborzott, szabadságra hazaérkező katonák egyenruha-viselése tárgyában, Mohács, 1942. november 6.
276. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német nemzetiségi mozgalmak megfigyelése tárgyában, Sásd, 1943. június 3.
277. Rendkívüli jelentés a nemzetiségekről, Budapest, 1943. július 16.
278. M. Kir. Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága a m. kir. honvédelmi miniszternek a Kakasd községben az SS-újoncok által elkövetett rendzavarás tárgyában, Budapest, 1943. november 11.
279. Jelentés Ráctöttösről a mohácsi járás főszolgabírójának a német diákok ráctöttösi működéséről, Ráctöttös, 1929. szeptember 21.
280. Illyés Gyula: Pusztulás. Úti jegyzetek, 1933.
281. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1933. november 10.
282. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1933. november 24.
283. M. kir. Belügyminisztérium.. Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság a M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának, valamennyi M. kir. Rendőrkapitányságnak, kirendeltségnek és határszéli kirendeltségnek, valamennyi járási főszolgabírónak a külföldi világjárókkal és vándordiókokkal szemben való eljárás tárgyában, Budapest, 1934. február 14.
284. M. kir. belügyminiszter valamennyi alispánnak, valamennyi csendőrkerületi parancsnokságnak, M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának a vándordiókok tárgyában, Szigorúan bizalmas. Budapest, 1934. június 20.
285. Könyvjelző – A VDA iskolás naptára 1936.
286. Feljegyzés konkrét megbeszélési pontokról magyar és német részről [1936].
287. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a németországi kiküldöttek látogatása Mekényes községben tárgyában, Sásd, 1937. február 11.
288. Buda-környéki járás főszolgabírójának szigorúan bizalmas jelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának a Zsámbék községben német birodalmi kirándulók megjelenése tárgyában, Budapest, 1937. május 14.
289. Baranya vm. és Pécs szabad kir. város főispánja a főszolgabíráknak a német vándordiókok ellenőrzése tárgyában, Pécs, 1937. július 26.
290. Hegyháti járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a német vándordiókok ellenőrzése tárgyában, Sásd, 1937. augusztus 19.
291. Rohringer Sándor műegyetemi tanár levele Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának német kirándulók visegrádi látogatása tárgyában, Budapest, 1937. szeptember 22.

292. Baranyavári járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának német kirándulóknak Villány községben tartózkodása tárgyában, Villány, 1937. október 2.
293. Tolna vármegye kir. tanfelügyelője a völgysegi járás főszolgabírájának a németországi világyárók tárgyában. Bizalmas. Szekszárd, 1938. július 10.
294. Baranya vm. főispánjának bizalmas jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalmakról az 1938. év július havában, Pécs, 1938. augusztus 17.
295. Hegyháti járás főszolgabírájának bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának az idegenekkel való levelezés tárgyában, Sásd, 1939. január 17.
296. M. kir. belügyminiszter valamennyi alispánnak, csendőrkerületi parancsnokságnak, a M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának a vándorló és csavargó külföldi állampolgárok eltávolítása tárgyában. Szigorúan bizalmas. Budapest, 1939. május 26.
297. Baranyavári járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának németországi diákok érkezése Vókány községbe tárgyában, Villány, 1939. július 13.
298. M. kir. Rendőrség Mohácsi Kapitánysága bizalmas jelentése Baranya vm. főispánjának a nagynémet mozgalom ellenőrzése tárgyában, Mohács, 1939. augusztus 9.
299. Buda-környéki járás főszolgabírájának szigorúan bizalmas nemzetiségi helyzetjelentése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának 1939. évi augusztus hónapról, Budapest, 1939. szeptember 4.
300. M. kir. vallás- és közoktatási miniszter Baranya vm. alispánjának német szintársulat Dunántúlon tárgyban. Szigorúan bizalmas. Budapest, 1940. április 30.
301. Miniszterelnökségi feljegyzés németországi tanfolyamok tárgyában, 1935.
302. Baranyavári járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának Bécsben rendezendő német propaganda-bál tárgyában, Villány, 1939. február 17.
303. Pécsváradi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. április 2.
304. Pécsváradi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1939. április 30.
305. M. kir. berlini Követség feljegyzése Kőszeg, Sopron, Szentgotthárd városok német uralom alá vonása tárgyában, Berlin, 1939. június 27.
306. A M. kir. Csendőrség Nyomozó Osztályparancsnoksága a m. kir. belügyminiszternek (Közbiztonsági Osztály Vezetője) a Hitlerjugend pornóapáti szervezkedési kísérlete tárgyában. Budapest, 1939. augusztus 25.
307. Pécsváradi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. főispánjának a pángermán mozgalom ellenőrzése tárgyában, Pécsvárad, 1941. január 2.
308. Magyarországi Németek Szövetsége Országos Ifjúságvezetősége felhívása birodalmi tanfolyamon való részvételre, Budapest, 1941. július. 15.
309. M. kir. bécsi Főkonzulátus a m. kir. miniszterelnöknek a magyarországi német népcsoportba tartozó ifjak Baldur von Schirach helytartó általi fogadása tárgyában, Bécs, 1941. augusztus 21.
310. Népi Német Közvetítőszerv a külügyminisztériumnak az országos ifjúságvezetőségek kultúrosztály-vezetőinek részvétele a Hitler-Jugend thüringiai birodalmi zene-táborában 1943. október 16 és 24. között tárgyában, Berlin, 1943. szeptember 25.

311. Népi Német Közvetítőszerv a külügyminisztériumnak a népi német fiatalok meghívása a háborús szakmai verseny birodalmi döntőjébe tárgyában, Berlin, 1944. március 17.
312. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának németországi gyerekek nyaraltatása tárgyában, Pécsvárad, 1940. június 3.
313. M. kir. belügyminiszter valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, valamennyi közigazgatási kirendeltség vezetőjének, a M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának, a határvidéki M. kir. Rendőrkapitányság és valamennyi határvidéki M. kir. Rendőri Kirendeltség vezetőjének német gyerekek elhelyezése Magyarországon tárgyban, Budapest, 1942. június 9.
314. Pécsváradi járás főszolgabírójának jelentése Baranya vm. főispánjának németországi gyerekek nyaraltatása tárgyában, Pécsvárad, 1940. június 15.
315. Baranya vm. főispánja a főszolgabíráknak és Mohács polgármesterének a németországi gyermekek nyaraltatása tárgyában. Bizalmas. Pécs, 1940. június 17.
316. M. kir. belügyminiszter Tolna vm. alispánjának a németországi gyermekek nyaraltatása tárgyában, Budapest, 1942. május 30.
317. Völgységi Járási Leventeparancsnokság 17. számú járási leventeparancsnoksági parancsa a német ifjak elhelyezése Magyarországon és velük való bánásmód tárgyában, Bonyhád, 1942. június 12.
318. Izmény község előjárósága a völgységi járás főszolgabírójának németországi gyermekek érkezése Mucsfa községbe tárgyában, Izmény, 1942. június 27.
319. Villányi járás főszolgabírójának havi jelentése Baranya vm. alispánjának a Magyarországi Németek Szövetsége által 1942. évi június hóban tartott előadások lefolyásáról, Villány, 1942. július 3.
320. M. kir. belügyminiszter valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, az ungi, beregi és máramarosi közigazgatási kirendeltség vezetőjének, valamennyi M. kir. Rendőrkapitányság és kirendeltség vezetőjének, a határvidéki M. kir. Rendőrkapitányság és kirendeltség vezetőjének, M. kir. Csendőrség Központi Nyomozóparancsnokságának, M. kir. Rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának a birodalmi gyermekek elhelyezése tárgyában, Budapest, 1942. július 9.
321. Mohácsi járás főszolgabírójának bizalmas havi jelentése Baranya vm. főispánjának a német népmozgalom tárgyában, Mohács, 1942. július 9.
322. Mohácsi járás főszolgabírójának bizalmas jelentése Baranya vm. alispánjának a Magyarországon tartózkodó német gyermekek viselkedése tárgyában, Mohács, 1942. július 13.
323. Tolna vármegye Horthy Miklós közkórház szálkai elmebeteg és cs. ápolási telepe Dr. Szepesi János főorvosnak németországi gyermekek nyaraltatása tárgyában, Szálka, 1942. július 30.
324. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. július 31.
325. M. kir. Pécsi IV. Csendőrkerület Szálkai Őrsének jelentése a völgységi járás főszolgabírójának a Szálka községben történt állítólagos izgatási ügyben, Szálka, 1942. augusztus 4.

326. Nemzetiségi és ezzel kapcsolatos külpolitikai összesítő jelentés a m. kir. belügyminiszternek, Budapest, 1942. augusztus 14.
327. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei lakosok levele Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érsekhez a Hitler-íjak elleni panasz tárgyában, Budapest, 1942. augusztus 16.
328. Serédi Jusztinián esztergomi érsek levele Kállay Miklós miniszterelnöknek a Hitler-íjak elleni panasz tárgyában, Esztergom, 1942. augusztus 26.
329. Kállay Miklós miniszterelnök válaszelevele Serédi Jusztinián esztergomi érseknek a Hitler-íjak elleni panasz tárgyában, Budapest, 1943. január 2
330. Serédi Jusztinián esztergomi érsek levele Kállay Miklós miniszterelnöknek a Hitler-íjak elleni panasz tárgyában, Esztergom, 1943. január 25.
331. M. kir. közellátási miniszter valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének a Magyarországon elhelyezett német gyermekek ellátása tárgyában, Budapest, 1942. szeptember 10.
332. M. kir. belügyminiszter Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának birodalmi német gyermekek hazaszállítása tárgyában, Budapest, 1942. október 21.
333. Villányi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. alispánjának a szélsőséges német nemzetiségi mozgalom ellenőrzése tárgyában, Villány, 1943. június 4.
334. Egerági körjegyző a pécsi járás főszolgabírájának a németországi ifjak viselkedése tárgyában, Egerág, 1943. június 10.
335. Pécsi járás főszolgabírája Baranya vm. főispánjának a németországi ifjak egerági viselkedése tárgyában, Pécs, 1943. június 14.
336. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. főispánjának szigorúan bizalmas jelentése a m. kir. belügyminiszternek a német nemzetiségi mozgalomról augusztus hóban, Budapest, 1943. szeptember 24.
337. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járása főszolgabírájának havi bizalmas jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalmakról október hónapban, Budapest, 1943. november 9.
338. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járásának főszolgabírájának havi bizalmas jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalmakról november hónapban, Budapest, 1943. december 11.
339. Villányi járás főszolgabírájának jelentése Baranya vm. alispánjának Baranyaszentistván községben észlelt német szélsőséges mozgalmakról, Villány, 1943. december 14.
340. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi járása főszolgabírájának havi bizalmas jelentése a főispánnak a német nemzetiségi mozgalmakról december hónapban, Budapest, 1944. január 10.
341. Baranya vm. és Pécs szabad kir. város főispánja a m. kir. belügyminiszternek az UDV központi vezetésében beállott változás tárgyában, Pécs, 1936. április 24.
342. Jelentések Baranya vm. főispánjának 1939. szeptember hóból.
343. Baranya vm. főispánja a mohácsi járás főszolgabírájának a Volksbund-vezetők elleni eljárás tárgyában, Pécs, 1941. március 6.

344. Magyarországi Németek Szövetsége panaszjelentése a M. kir. Miniszterelnökségnek a máriakéeméendi jegyző intézkedése tárgyában, 1941. április.
345. Budapesti Német Követség jelentése a külügyminisztériumnak a DJ tagjainak bánatalmazása Sajkásszentivánon tárgyban, Budapest, 1943. június 15.
346. Költségvetési összeállítás a külügyminisztérium részére, 1942

Irodalomjegyzék

- 30 Jahre Reichsdeutsche Schule Budapest. Festschrift und Jahresbericht. Reichsdeutsche Schule Budapest, Budapest, 1938.
- A. GERGELY András, *Identitás és etnoregionalitás. A kisebbségi identitás történeti és regionális összefüggései Nyugaton és Kelet–Közép–Európában.* MTA PTI. Budapest, 1996.
- ALBRICH, Gerhard – Hockl, Hans Wolfram – Christ, Hans, *Deutsche Jugendbewegung im Südosten.* E. und W. Giesecking, Bielefeld, 1969.
- ANDRÁSFALVY Bertalan, *Néprajzi jellegzetességek az észak-mecseki bányavidék gazdasági életében.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.
- ARNOLD, Klaus, Familie, Kindheit und Jugend in Pommerschen Selbstzeugnissen der frühen Neuzeit. In: Buchholz, Werner (szerk.), *Kindheit und Jugend in der Neuzeit 1500–1900.* Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2000, 17–32.
- ASSMANN, Jan, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in früheren Hochkulturen.* C. H. Beck. München, 1999.
- Az ifjúság nem társadalmi probléma, hanem a társadalom erőforrása. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 19 (2010), 1, 25.
- BALOGH Margit, *A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935–1946.* MTA TTI, Budapest, 1998.
- BALOGH Sándor (főszerk.): *A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848–1993.* Napvilág Kiadó, Budapest, 2002.
- BANK Barbara – ŐZE Sándor, *A „német ügy” 1945–1953. A Volksbundtól Tiszalökiig.* Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. Budapest – München – Backnang, 2005.
- BAUSINGER, Hermann, Identität. In: BAUSINGER, Hermann – JEGGLE, Utz – KORFF, Gottfried, *Grundzüge der Volkskunde.* Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1993, 204–263.
- BELLÉR Béla, *A Volksbildungsverein-től a Volksbund-ig. A magyarországi németek története, 1933–1938.* Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2002.
- BELLÉR Béla, *Az ellenforradalmi rendszer nemzetiségi politikájának kialakulása.* Akadémiai Kiadó, Budapest 1975.
- BIBÓ, István, *Válogatott tanulmányok.* Magvető. Budapest, 1986.
- BILKEI Irén, Gyermek és gyermekjáték a középkorban. *Partes populorum minores alienigenae* 8 (2003) 1, 89–100.

- BINDORFFER Györgyi, *Kettős identitás. Etnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban. Új Mandátum*, MTA KI. Budapest, 2001.
- BINDORFFER, Györgyi, A kettős identitás összehasonlító vizsgálata két magyarországi német településen – Csolnok – Véménd. In: BINDORFFER, Györgyi (szerk.), *Változatok kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében*. Gondolat, Budapest, 2007. 110–188.
- BLASSZAUER Róbert (szerk.): *Az IHNETOV munkanaplója. Vitéz Bélydy Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból*. Hadtörténelmi Levéltár – Petit Real Kiadó, Budapest, 2002.
- BLEYER Jakab, Ráhel siralma. *Sonntagsblatt*, 1932. november 20. Közli: WEIDLEIN, Johann, *A magyarországi németység küzdelme fennmaradásáért. Dokumentáció 1930–1950*. Suevia Pannonica, Heidelberg, 1996, 39–41.
- BUCHHOLZ, Werner, Erkenntnismöglichkeiten und Erkenntnisgrenzen der geschichtlichen Landeskunde. In: BUCHHOLZ, Werner (szerk.), *Kindheit und Jugend in der Neuzeit 1500–1900*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2000, 7–16.
- BUDDRUS, Michael, *Totale Erziehung für den totalen Krieg. Hitlerjugend und nationalsozialistische Jugendpolitik*. K.G. Saur, München, 2003.
- BUSCHMANN, Jürgen – LENNARTZ, Karl, *75 Jahre Deutsches Sportabzeichen*. Deutscher Sportbund, Frankfurt/Main, 1988.
- CSEPELI, György, *Nemzettudat és érzésvilág*. Múzsák Kiadó. Budapest, 1984.
- CSIZMADIA Ervin, Mozog-e az ifjúság? Tézisek egy lehetséges ifjúságértelmezéshez. *Napjaink. Észak-Magyarországi Irodalmi és Kulturális Lap*, 27 (1988) 7, 16–18., itt 17.
- DEGGER, Ernst: „Die Reichsdeutsche Schule in Budapest“, In: *Deutsche in Budapest*. Deutscher Kulturverein, Budapest, 1999, 272–275.
- Die Siebenbürger Sachsen. Ostkundliche Studie für Schulen und Jugendgruppen. Deutsche Jugend des Ostens. Bundesgruppe der deutschen Jugend aus Siebenbürgen. *Schriftenreihe „Unser Arbeitsbrief“*, Heft 7, 1957, 56.
- EILER Ferenc, Nemzetközi kisebbségi kongresszusok a két világháború között. *Regio 7* (1996) 3, 141–168.
- FATA, Márta: Bleyer Jakab nemzetiségi koncepciója és politikája. *Regio 5* (1994) 1, 175–190.
- FLACH, Paul, *Ortsgruppengründungen des Ungarländischen Deutschen Volksbildungsvereins (1924 – 1940) und des Volksbundes der Deutschen in Ungarn (1938 – 1941)*. Selbstverlag, München, 1968.
- FOGARASY-FETTER Mihály, *Pilisvörösvár története és néprajza*. Pilisvörösvár önkormányzata (Botzheim István), Budapest, 1994.
- FÜZES Miklós (szerk.), *Nemzetiségi ügyek dokumentumai Baranyában 1923–1938*. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 2001.
- GLATZ Ferenc, A gyermek. Az emberszemléletű történetírásért. *História*, 19 (1997), 5–6, 5.
- GRÓSZ, Andreas, Der Volksbund in Budaörs. In: *Akten der Historikerkonferenz zum Volksbund der Deutschen in Ungarn (1938–1945)*. Jakob Bleyer Gemeinschaft e. V., Budapest, 2007., 85–97.
- Gyermek, gyermekmunka, nevelés az ipari forradalom korában. *História*, 19 (1997), 5–6, 28–31.

- HAUSMANN, Frank-Rutger, „Auch im Krieg schweigen die Musen nicht“. *Die Deutschen Wissenschaftlichen Institute im Zweiten Weltkrieg*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2002.
- HERBERT Langer, Kindsein im Spiegel Hansestädtischer Rechtsquellen und Justizakten des 16. und 17. Jahrhunderts. In: BUCHHOLZ, Werner (szerk.), *Kindheit und Jugend in der Neuzeit 1500–1900*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2000, 59–96.
- HERMES, Karl, Johann Weidlein. In: Ungarn-Jahrbuch 22 (1995–1996), 391–393.
- HILLINGER, Michael George, *The German National Movement in Interwar Hungary*. Columbia University Press, New York, 1973.
- HOMIŠINOVÁ, Mária, *Identitás, nyelvhasználat, asszimiláció. Etnikai folyamatok magyarországi kisebbségi családokban*. MTA Kisebbségkutató Intézet, Gondolat. Budapest, 2008.
- HOÓZ István – KEPECS József – KLINGER András, *A Baranya megyében élő nemzetiségek demográfiai helyzete 1980-ban*. MTA RKK. Pécs, 1985.
- JOVY, Ernst-Michael, *Jugendbewegung und Nationalsozialismus – Zusammenhänge und Gegensätze. Versuch einer Klärung*. LIT-Verlag, Münster, 1984.
- KARIKÓ Sándor, Az „ifjúság” elvétele és trónra emelése? *Iskolakultúra*, 9 (1999) 5., 10.
- KARIKÓ Sándor, Európaiság – konformitás – ifjúság. Filozófiai kitekintésben. *Társadalomkutatás*, 17 (1999) 1–2, 5–14.
- KOLLER Boglárka, *Nemzet, identitás és politika Európában*. L’Harmattan. Budapest, 2006.
- KRAUSS, Karl-Peter, A németek betelepítése és családstruktúrái a Délkelet-Dunántúlon. In: Lengvári István – Vonyó József (szerk.), *Népek együttélése Dél-Pannóniában. Tanulmányok Szita László 70. születésnapjára*. Pro Pannonia, Pécs, 2003, 217–236.
- KRAUSS, Karl-Peter, Familienstrukturen und Frauenschicksale. Die demographische Krise nach der Ansiedlung. *Familienkundliche Forschungsblätter*, 32 (2006) 122, 665–678.
- KRIZA Ildikó, Etnikus identitás, nemzeti önismeret. In: EPERJESSY, Ernő – KRUPA, András – UJVÁRY Zoltán (szerk.), *Nemzetiség – identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató konferencia előadásai*. Ethnica. Békéscsaba, Debrecen, 1991., 283–286.
- LANTOSNÉ Imre Mária, Egyesületek, vallásos társulatok közösségteremtő szerepe. In: EPERJESSY, Ernő – KRUPA, András – UJVÁRY Zoltán (szerk.), *Nemzetiség – identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató konferencia előadásai*. Ethnica. Békéscsaba, Debrecen, 1991., 295–298.
- LUH, Andreas, *75 Jahre deutsches Sportabzeichen. Sport und gesellschaftlicher Wandel*. Studienverlag Brockmeyer, Bochum 1989.
- Magyarországi Rendeleték Tára 1940. M. Kir. Belügyminisztérium, Budapest, 1941.
- Magyarországi Rendeleték Tára 1941. I–III. Füzet. M. Kir. Belügyminisztérium, Budapest, 1941.
- Magyarországi Rendeleték Tára, 75. évfolyam – 1941. M. Kir. Belügyminisztérium, Budapest, 1942.
- MAKKAI László, A gyermek a középkorban. *História*, 1 (1979) 2, 3–4.
- MANHERZ, Karl, Ungarndeutsche Volkskultur als Vehikel der Identität der Deutschen in Ungarn. *Neue Zeitung*, 8. Juli 1989, 5.
- MARÓTI Andor, Mi volt a Baranyai Norma? *Tudásmenedzsment*. A PTE FEEK periodikája 13 (2012) 1, 3–10.

- MIHALIK Béla Vilmos, A meddő anya, a boszorkányos bába és a pénzen vett gyermek. Fejezetek egy 19. század eleji erdélyi nemesi perpatvarból. *Sic itur ad astra*, 58 (2008), 177–207.
- MOLNÁRNÉ HAJDÚ Margit, Az új szülött családi és egyházi befogadása Nagytarcsán. In: Soós Sándor (főszerk.), *Kutatások Pest megyében. Tudományos konferencia I. Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1997*, 99–109.
- NAGY Olga, *A törvény szorításában*, Budapest, 1989.
- NAGY Olga, Az egyház (vallás) szerepe az identitás megőrzésében. In: EPERJESSY, Ernő – KRUPA, András – UJVÁRY Zoltán (szerk.), *Nemzetiség – identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiség-kutató konferencia előadásai*. Ethnica. Békéscsaba, Debrecen, 1991., 330–332.
- P. MIKLÓS Tamás, „Ifjúsági szerveződések évszázadai” – gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX–XX. századi Magyarországon. *Új Pedagógiai Szemle*, 1997/november – <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00010/1997-11-mk-P-Miklos-Ifjulasi.html> (2014. december 18.).
- PÁLFI Csaba, A Gyöngyösbokréta története. In: DIENES Gedeon – MAÁ CZ László (szerk.): *Tánc tudományi tanulmányok 1969–1970*. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 1970, 83–106.
- PUKKA I László: *A Hanza Szövetkezeti Áruközpont Galánta*, Madách-Posonium Kiadó, 1994.
- REISENBERGER, Wolf, *Das verlorene Paradies. Erinnerungen an eine siebenbürgische Jugend*. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1986.
- SCHERER, Karl Adolf, *Orden für Millionen. 75 Jahre Deutsches Sportabzeichen*. Deutscher Sportbund, Frankfurt/Main, 1988.
- SEEWANN, Gerhard – SPANNENBERGER, Norbert, *Akten des Volksgerichtsprozesses gegen Franz A. Basch, Volksgruppenführer der Deutschen in Ungarn, Budapest 1945/46*. Oldenbourg, München, 1999.
- SEEWANN, Gerhard, „Ungarndeutschtum” als Identitätskonzept und politische Ressource. In: HASLINGER, Peter – PUTTKAMMER, Joachim von (szerk.), *Staat, Loyalität und Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1918–1941*. Oldenbourg, München, 2007, 99–126.
- SEEWANN, Gerhard, Die nationalen Minderheiten in Ungarn. *Südost-Europa*, 41 (1992) 5, 293–325.
- SEEWANN, Gerhard, *Geschichte der Deutschen in Ungarn, Band II: 1860–2006*. Verlag Herder-Institut, Marburg, 2012.
- SEEWANN, Gerhard, *Österreichische Jugendbewegung 1900 bis 1938*. Dipa-Verlag, Frankfurt/Main, 1974.
- SEEWANN, Gerhard, Ungarische und deutsche Minderheiten im Donau–Karpathenbecken 1918–1980: typologischer Vergleich ihrer Entwicklung. *Neue Zeitung*, 26 (1990), 6–7.
- SEEWANN, Gerhard, *Ungarndeutsche und Ethnopolitik. Ausgewählte Aufsätze*. Osiris, MTA Ki-sebbségkutató Műhely, Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, Budapest, 2000.
- SHAKAR, Shulamith, *Gyermekek a középkorban*. Osiris, Budapest, 2000, 14–24.

- SPANNENBERGER, Norbert, *A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között, 1938–1944.* Lucidus, Budapest, 2005.
- SPIRA, Thomas: *German-Hungarian Relations and the Swabian Problem. From Károlyi to Gömbös 1919–1936.* Columbia University Press, New York, 1977.
- SZARKA László, *Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák.* Lucidus. Budapest, 2004.
- TILKOVSKY Loránt, *A magyarországi német mozgalom válságának kibontakozása (1930–1932).* Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár, 1979, 403–445.
- TILKOVSKY Loránt, A nemzetiségi identitás vállalásának problémái hazánkban a 20. században. In: SISÁK Gábor (szerk.), *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a 20. század végén.* Osiris, MTA Kisebbségkutató Műhely. Budapest, 2001. 143–152.
- TILKOVSKY Loránt, *Ez volt a Volksbund.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1978.
- TÓTH Ágnes – VÉKÁS János, Az identitás természete. In: BÁRDI Nándor – TÓTH Ágnes (szerk.), *Önazonosság és tagoltság. Elemzések a kulturális megosztottságról.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete évkönyve 2011–2012. Argumentum, Budapest, 2013, 11–40.
- UJVÁRY Gábor, Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban”. *Valóság* 34 (1991) 5, 64–73.
- UJVÁRY Gábor, Egyetemi ifjúság és katolicizmus a „neobarokk társadalomban”. Adatok a Foederatio Americana történetéhez. *Levéltári Szemle*, 39 (1989) 4, 51–63.
- WEIDLEIN, Johann, *A magyarországi németiség küzdelme fennmaradásáért. Dokumentáció 1930–1950.* Suevia Pannonica, Heidelberg, 1996.
- WEINHOLD, Rudolf, Überlegungen zum Problem der Identität am Beispiel der Ungarn-deutschen. In: EPERJESSY, Ernő – KRUPA, András – UJVÁRY Zoltán (szerk.), *Nemzetiség – identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiség-kutató konferencia előadásai.* Ethnica. Békéscsaba, Debrecen, 1991, 457–461.
- WELTZER, Wigant, *Wege, Irrwege, Heimwege. Schulen – Erziehungsheime und Erziehungsanstalten des Volksbundes der Deutschen in Ungarn 1940–1944,* Schndneider Druck, Rothenburg o. T., 2005
- WESSELY, Herbert, Entstehung und Wirken des sudetendeutschen Wandervogels 1910–1938. In: BECHER, Peter (Hg.) *Deutsche Jugend in Böhmen 1918–1938.* A. Stifter Verein, München, 1993, 56–62.
- Zur Pflege und Bildungsfrage der deutschen Jugend in Ungarn. *Deutsche Zeitung*, 28. März 1941, 4.

Személynév-mutató

- A. Gergely András 9, 10, 24, 654
Ackermann Mátyásné 145
Afleruer József 601
Albach, Henni 159, 174
Albert Miksa 82, 117, 627
Albert Miksáné 137
Albrecht György 518
Albrecht Teréz 146
Albrich, Gerhard 15, 16, 17, 654
Allgeier, Johann 480
Ammende, Ewald 61
Andrásfalvy Bertalan 13, 654
Andrejkovics Marianne 327
Angerbauer Katalin 136, 160
Antal István 478
Antall József 608
Antmann Károly 140
Apollinaire, Guillaume 543
Arnold, Klaus 11, 654
Assmann, Jan 7, 654
Aszt Simon 386
Auder János 137
Auth Antal 362, 642
Axmann, Artur 585, 586
- Bach Róza 279
Bachmann Theobald 141
Bachner György 151
Baczoni Horst 159
Bajcsy-Zsilinszky Endre 127
Balassa professzor 545
Balázs Ferenc 35, 41, 246, 256, 261, 262, 265,
268, 276, 283, 286, 287, 291, 295, 433, 435,
639, 640, 645
Balogh Margit 42, 43, 654
Balogh Sándor 49, 654
Balthasar Mátyás 130
- Balthasar Teréz 161, 322
Balzar Róbert 154
Bank Barbara 162, 654
Bárdi Nándor 8, 658
Bárdossy László 106, 127, 586
Barth István 147
Bartha Károly 477
Bartl Ferenc 137
Bartoschitz Hilda 117
Basch Ferenc/Basch, Franz 26, 27, 28, 30, 31,
42, 55, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 75,
82, 93, 94, 96, 98, 101, 105, 106, 109, 116, 125,
127, 162, 198, 199, 200, 229, 247, 334, 336,
341, 360, 361, 366, 367, 369, 443, 502, 515,
524, 525, 572,
Bátor Anna 516
Bauer Adelheid 118
Bauer Edéné 73
Bauer József/Bauer, Josef 159, 173, 380,
Baumann igazgató 121
Baumholtzer Ferenc 285
Baumholtzer Margit 285
Bausinger, Hermann 14, 654
Bayer János 280
Bayer, Martin 480
Bayerle Gáspár 197
Becher, Peter 16, 658
Beck Mihály 355
Becker, Hanna 316
Beer György 384
Beethoven, Ludwig van 430
Beko József 140
Béldy (Bruckner) Alajos 41, 175, 212, 213, 463,
482, 486, 647, 655
Bellér Béla 20, 27, 50, 57, 73, 655
Bellinger mérnök 121
Bercsenyi Miklós 547

- Berencz Ádám 370
 Bereth, Valentin 513, 648
 Berger János 139
 Bermazuk rajkai testnev. Vezető 441
 Bernas, Egon 173, 183
 Berner, Klara 188, 311, 344, 390
 Bernhardt Anna 117
 Bernhardt János 145, 159
 Bernhardt Mária 601
 Bernhardt, Hans 173
 Bertleff, Maria 190
 Bethlen István 26
 Bibó, István 8, 9, 655
 Biegler István 538
 Bien Katalin 535
 Bilkei Irén 11, 655
 Binder alezredes 422
 Binder Hugó 136
 Binder Ottó 136, 159, 172, 183
 Binder Relli 162
 Binder, Heinz 172
 Bindorffer Györgyi 8,9, 19, 655
 Birnbauer Ada 265
 Birnbauer Vilmos 335
 Bischoff Fülöp 145
 Bismarck, Otto von 310, 319, 346, 351
 Bladt Henrik 280
 Blaskovich Iván 593
 Blasszauer Róbert 213, 655
 Bleyer Ferenc 132
 Bleyer Jakab 5, 9, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 28, 42,49,
 52, 57, 63, 65, 72, 73, 88, 91, 130, 361, 423, 438,
 540, 552, 562, 564, 617, 629, 630, 631, 655, 656
 Bleyer János 133
 Blücher, Gebhard Leberecht von 310,318
 Boda István 246, 248, 252, 256, 433, 502
 Bodor György 514
 Bohler, Maria 173
 Borufka igazgató 120
 Böder, Liesel 174
 Böhm János 570
 Böss Fülöp/Bósz Fülöp/Böß, Philip 64, 71, 72,
 102, 125, 126, 127, 154, 178, 219, 329, 465,
 472, 629, 641
 Bósz Ferenc 282
 Bötz János 60
 Braedt, Hertha 190
 Brandsch, Rudolf 61
 Brandt István 144
 Brandt Jakab 118, 144
 Brandtner Pál 120, 124
 Braun János 389
 Brauneiss igazgató 121
 Breckner Mária/Breckner, Maria 159, 174, 189
 Breining Mihály 538
 Brenn János 60, 91, 566
 Breuthner Ferenc 456
 Brör, Karl 613
 Bruckner Borbála 259
 Bruckner Gottlieb 140
 Bruckner, Paula 174, 189
 Brücker, Christian 184
 Buchholz, Werner 11, 12, 654, 655, 656
 Bucholz, Emma 190
 Buddrus, Michael 169, 392, 655
 Budisch, Gisela 191
 Bukovsky Helmut 138
 Bukovsky Nándor 138
 Buschmann, Jürgen 82, 392, 655
 Callesen, Bodil 588
 Chamberlain, Neville 83, 331
 Christ János 104, 141, 250, 266, 394, 479, 596,
 630
 Christ, Hans 15, 16, 17, 172, 183, 654
 Churchill, Winston 83, 340
 Clausel, Alfred 293
 Clemens, Rolf 184
 Czelez József 140
 Czentner József 197, 198
 Czingelli Imre 517
 Czirkelbach Csaba 93
 Czopf János 538
 Czopf Mihály 538
 Czucz Viktorné 148
 Csáky István 113, 199
 Csepeli, György 9, 655
 Csizmadia Ervin 22, 23, 655
 Csopey kúriai bíró 199, 200
 Daam Lőrinc/Daám Lőrinc/Daam, Lorenz 144,
 184, 355
 Damang igazgató 121
 Dampf tanár 576
 Dány József 439
 Degger, Ernst 59, 655
 Dennert Károly 145
 Derner Henrik 70, 441, 625, 629
 Deyle igazgató 121

- Dezső Mihály 140
Diehl Dániel/Diel Dániel 141, 260, 601
Dienes Gedeon 131, 657
Dierolf igazgató 121
Dietrich Henrik 145
Dorner Borbála 160
Dorner Katalin 274
Dömény Ferenc 480
Dönös Károly 203
Dörner Klára/Dörner, Klara 145, 159, 175, 190
Dr. Szentner János 140
Drescher, Reinhold 184, 359, 642
Dürčanský, Ferdinand 74
- Éberhardt Jakab 121
Eckerskorn, Joseph 376
Eichorn János 73
Eiler Ferenc 61, 655
Eisenkramer, Johann 183
Eisenkrammer, Johann 173
Eiter Alice/Eiter Alíz/Eiter, Alice 159, 325
Ellenberger, Liesl 174,
Eng Miklós 385, 601
Engelmann Miklós 137
Eperjessy Ernő 656, 657, 658
Erasmus, Rotterdami 12
Erb János 99
Erb Teréz 261
Erli József 333
Ermanssdorf, Otto von 198
Ernst Frida 260
Erreth Péter 73
- Fabian, Ingeborg 191
Fabini, Theodor 16–17
Faik Hermína/Faik, Hermine 159, 188, 226, 328
Faludi Gyula 121
Faluhelyi Ferenc 107
Farkas Kálmán 137
Farkas, Hilde 190
Fasching, Anna 190
Fata, Márta 73, 654
Faul-Farkas János 616, 629
Faulstich Egyed 129, 132, 384, 467, 469, 617
Faulstich Tivadar 467
Faust, Josef 183
Fébel József 144
Feigel Antal 264
Feiler Rudolf 139
Féja Géza 127
- Feldinger Béla 144
Fernbach Katalin/Fernbach, Käthe 159, 175
Fessler János 138
Fink Rezső 139
Fischer Ede 66
Flach, Paul 20, 51, 655
Fleiffer, Maria 189
Fliszár Lajos 140
Fogarasy-Fetter Mihály 14, 655
Folk Antal 67
Folk János 137
Folk József 73
Folten, Rudolf 183
Folyovics József 560
Font Katalin 275
Forfota Berta Frigga 322, 374
Frank Katalin 124
Frauenhoffer István 137
Frech József 567
Freiherr igazgató 121
Freund Péter 132
Freyer, Hans 424
Frich Teréz 145
Friedrich György 281
Fries Ilona 162
Frieser, Suse 587
Friess, Halli 172
Frigyes, II. Nagy 309, 318
Frigyes Vilmos, I. 309, 318, 319
Frindt Lajos 159
Frindt, Ludwig 173
Fritsch Ella/Fritsch, Ella 159, 174
Fritzsch György 121
Fuchs Géza 144
Fuhrmann, Maria 174
Futó csendőr 620
Füleki főjegyző-gyakornok 479
Füzes Miklós 20, 655
- Gallasy rendőrségi főtanácsos 532
Gangl, Theresa 191
Gärtner Olga 121
Gärtner, Elmer 183
Gasparics Mária 140
Gass János 282
Gassner Róbert 150
Gatti András 144
Geiger Ádám 362, 642
Gerner Antal 620
Gerschbacher Antal 138

- Gerson, Jean 12
 Gfall, Alois 375
 Gieth József 538
 Ginal, Josef 184
 Ginder Pál 120
 Gintner Antal 64
 Gintner, Josef 582
 Gizella Katalin 117
 Glatz Ferenc 12, 655
 Gloiber Henrik 90
 Glöckner igazgató 121
 Gneisenau, August Wilhelm Neidhardt von 310, 318
 Goethe, Johann Wolfgang von 430
 Goldschmidt György 67, 72, 73, 74, 87, 103, 106, 107, 117, 120, 125, 126, 219, 363, 366, 441, 465, 472, 573, 589, 629
 Gondos (Guggenberger) leventeoktató 457
 Goór István 117
 Göbelt, Anna 174
 Göller Károly 597
 Gömbös Gyula 20, 199, 658
 Göttert Péter 453, 646
 Götz, Gabriel 480
 Götz, Karl 68
 Graef, Erna 191
 Grandl, Karl 173, 184
 Gratz Gusztáv 65, 69, 88, 616, 630
 Grau Jakab 145
 Greizer Frigyes 139
 Greppmayer József 424
 Griesmayer Borbála 517
 Grosch Jenő 104
 Gross (Nagy) Ivor 122, 138
 Gross Hubert 150
 Grósz András 25, 604, 605, 606
 Grósz, Andreas 25, 656
 Gröll 59
 Gruber Gyula 64
 Guffart Ferenc 124
 Gunde ezredes 478
 Gungl József 518
 Gungl, Hans 172
 Gussmann Viktor 89, 90, 91, 141, 630
 Guthwirth Gerhard 118
 Gumpel-Seyling, Max 377
 Günther György 278

 Haas Teréz 144, 159
 Haas, Theresie 174

 Hack József 64
 Hackl, Ludwig N. 74, 89, 324
 Hagethurn budörsi főjegyző 231, 234
 Hahn, Georg 183
 Hajnali Etel 99
 Halbrucker Antal 205
 Halmos Andor 572
 Hamm Ferenc 118, 123
 Hanek Rozina 122
 Harbeit József 122
 Hargitai Gros János 342
 Hargittai Lador 480
 Haslinger, Peter 10, 657
 Hasselblatt, Werner 63
 Hauch Mihály/Hauch, Michael 159, 173
 Hauck Mihály 377
 Haumann János 289
 Haus 121
 Hausmann, Frank-Rutger 424, 656
 Heidrich, Magdalene 190
 Heidt Rudolf 469
 Heil Ferenc 292
 Heil József 290
 Heinz Hugo 131
 Hellenbrandt Anna 281
 Hemerle Miklós 93
 Hemmel Ferenc 566
 Henel Gertrud/Henel, Gertrud 159, 189
 Henlein, Konrad 62
 Hennemann, Johann Jakob 353
 Hepp József 145
 Herbert Langer 11, 656
 Herczog József 55, 56
 Hérder Gáborné 89
 Hergenróder Antal 467, 468, 469
 Hergenróder Ferenc 142
 Hergenróder Pál
 Hergenróder Virgil 469
 Hermanek, Fritz 587
 Hermann Frigyes 154
 Hermann, Fritz 172, 182, 587
 Hermes, Karl 423, 656
 Herp Adolf 154
 Herzog Mária 118
 Hesch Mihály 139
 Hess Angéla/Hess, Angela 144, 159, 190, 355
 Hess Péter 141
 Hess, Rudolf 34
 Hess, Angelika 173
 Heszberger Henrik 99

- Heybey, Wolfgang 424
Heydrich, Reinhard 452
Hiesl János 144
Hillinger, Michael George 20, 656
Hindenburg, Paul von 310, 319
Hinkó József 140
Hirt Ferenc 92, 202, 364, 365, 366
Hitschmann igazgató 121
Hlinka, Andrej 76
Hockl, Hans Wolfram 15, 16, 17, 654
Hofecker Henrik 333
Hofer, Andreas 310, 319
Hoffer Anna 122
Hoffer János 297
Hoffmann Alajos 140
Hoffmann Etel 99
Hoffmann Jakab 145
Hoffmann János 64
Hoffmann József 73
Hoffmann Pál 468
Hoffmann Virgil 468
Hohner Vilmos 579
Holcze Ignáczné 145
Holzmann István 140
Hóman Bálint 37, 175, 215, 424, 637
Homann Anna 263
Homišínová, Mária 7, 8, 656
Hoóz István 8, 656
Horbas Géza Vilmos 147
Hormann Károly 151
Hornung György 141, 617
Horthy Miklós 60, 106, 110, 213, , 250, 259, 263, 272, 278, 279, 335, 336, 369, 473, 477, 483, 484, 501, 509, 510, 599, 651
Horvát István 320, 567
Horváth Anna 536
Horváth László 338
Hotchewar Walterné 141
Höffler igazgató 121
Hógyes Endre 57
Huber Jakab 141
Huber Mária 117
Huber Mátyás 5, 27, 41, 57, 58, 59, 63, , 64, , 65, 66, 67, 71, 72, 73, , 74, 141, 153, 196, 198, 199, 200, 226, 227, 229, 249, 251, 252, 379, 384, 422, 566, 579, 630, 637
Hucker András 197, 198
Hufnagel Erzsébet 260
Husz Richárd 28, 66
Hütter, Lisbeth 189
Igert István 99
Igort Sebestyén 579
Ihl Dietmar 154
Illyés Gyula 42, 540, 649
Imhof Ferenc 338
Imrich, Ernst 74, 89, 324
Jäckl, Edmund 183
Jacob Oszkár 150, 159
Jacob Oszkérné 151
Jacobi József/Jakobi, Josef 138
Jäger Vilmos /Jäger, Wilhelm 159, 173
Jagow, Dietrich von 127, 625
Jahn, Friedrich Ludwig 15
Jakobi Ferenc 173, 598
Jakobi, Josef 183
Jeanne d' Arc 557
Jeckl György 280
Jeggle, Utz 14, 654
Jeisel, Dorothea 190
Jockl Magda 278
Jockl János 624
Johann Wolf 173
Jordan, Therese 190
Jóst Albert 159
Jovy, Ernst-Michael 17, 656
Jung Ernő 145
Jung, Käthe 188
Jüsli Márton 147
Kais , Maria 189
Kammer, Johann 532
Kant, Immanuel 12
Kapitány-Hauptmann, Maria 191
Kappel, Heinz 532
Karikó Sándor 11, 12, 23, 656
Karl Rezső 73
Karly, Nelly 188
Karmol csendőr 620
Károly Edit 131
Kaspar igazgató 121
Kasper, Gertrud 190
Kastner János 259
Kastner Sámuel 140
Keidel János 260
Keiner Mátyás 145
Keintzel Ede 118
Keintzel Eduárd 118
Keintzel Gerda 159, 190
Keller, Josef 480

- Kelp Gusztáv 151
 Kemper főreferens 420
 Kenessey főjegyző 505
 Kepecs József 8, 656
 Keppinee Károly 137
 Keresztes Fischer Ferenc/Keresztes-Fischer
 Ferencz 83, 208, 407, 561, 575, 597, 637
 Kern Mária 517
 Kerner Ferenc 68, 69
 Kessel Sámuel 150
 Kiemens Róbert 151
 Kiesen 121
 Killer Jozefin 273
 Kindler Mihály 139
 Király Ferenc 123
 Kirchner Klára 280
 Kirchner Zsigmond 67, 68
 Kirsch Mátyás/Kirsch, Mathias 106, 108, 153,
 170, 172, 360, 361, 585, 630
 Kisbarnaki Farkas Ferenc 127
 Kiss Mihályné 110
 Kizenkammer János 159
 Klaar Dániel 145
 Klaus, Theresie 172
 Klee Henrik 434
 Klees Oszkár 123
 Kleespiesz Mária 145
 Klein György 151, 250
 Klein István 380
 Klein Ödön 67
 Klein, Georg 184
 Kling, Lorenz 172, 182
 Klinger András 8, 656
 Klingl János 298
 Klio Ferenc 518
 Klug rádióügynök 336
 Knapp Gusztáv 132
 Knebl József 145
 Koch Márton 147
 Koch Nándor 419
 Koczor, Karl 582
 Kodály Zoltán 547
 Kodolányi János 548, 555
 Kohler Róbert/Kohler, Robert 153, 172, 182,
 184, 249, 250, 503, 630
 Kohler, Otto 159
 Koller Boglárka 7, 656
 Konnerth, Ernst 184
 Korell Frigyes 145
 Korff, Gottfried 14, 654
 Kósa Kálmán 418, 432
 Kosztolányi Dezső 545
 Kotzde-Kottenrodt, Wilhelm 342
 Kovácsfi Imre 99
 Köhler Ottó 159, 172, 184, 250
 König Antal 617
 Krämer Ádám 145
 Krämer Flórián 141, 378, 479, 630
 Krämer Jakab 144
 Krämer János 119
 Kramer, Minni 172
 Krauss, Helgard 189
 Krauss, Karl-Peter 13, 656
 Krebsz Ádám 536
 Kreisz József 459
 Kreiter Gábor 125
 Kreiter István 147
 Kremling Gertrud 144
 Kress, Hans 480
 Kresz Mária 274
 Krewenka János 145
 Krimpelbein, Elisabeth 174
 Krispenz Frigyes 145
 Kriszt János 27, 57, 58, 59, 60, 64, 66, 67, 91,
 326, 334, 374, 566, 630, 641
 Kriszt Jakab 566
 Kriszt Konrád 58
 Kriszt Márton 598
 Krix András 271
 Kriza Ildikó 7, 657
 Kroboth József/Krobot, Josef /Kroboth, Josef
 140, 159, 183
 Kruck János 124
 Krupa András 7, 8, 656, 657, 658
 Kubányi László 482
 Kugler Oszkár 120
 Kumpholz igazgató 121
 Kunéri Gábor 482
 Kungl Jakab 328, 596
 Kungl, Jakob 479
 Kunze igazgató 121
 Kurz István 56
 Kühn Ferenc/Kühn, Franz 159, 172, 183, 249,
 250
 Küster Magdolna 145, 159
 Küster, Lane 175
 Küster, Lene 190
 Laboda Oszkár 232, 233
 Lackner, Anna 189

- Lagler, Ludwig 531, 532
Laintzel, Gerda 174
Laitner János 99
Lajos, I. (Nagy) 554
Lakner Sebestyén 141
Lammers, Hans Heinrich 61, 452, 635, 646
Land, Hedwig 174, 188
Láng József 139
Lang, Hedwig 190
Langan 121
Langenhahn Ottó 151
Langenhan, Herta 190, 191
Langer, Herbert 11
Langer Viktor 150
Lantosné Imre Mária 7, 656
László József 140
Lauber, Lene 190
Lauer Ádám 518
Laufert, Elisabeth 480
Lauter Mária 141, 272
Lebmann igazgató 121
Ledig Magdolna/Ledig, Magdalene/Ledig, Lene 136, 159, 173, 189
Leebherg Frigyes 145
Leibesberger Károly 145
Leicht Józsefné 140
Leier Pál 285
Leilli József 147
Lengvári István 13
Lennartz, Karl 392, 655
Lerch István 144
Lichtenberger, Jakob 16
Linder Berta 148
Loch Katalin 161
Lorenz, Werner 198, 199, 200
Lotz Erzsébet 396, 535
Lotz Jakab 144
Lotz Pál/Lotz, Paul 155, 182
Lovas(s) László 482
Lovinusz Gáspár 356
Löchl(i) István 159, 250
Löchli József 130
Löchli, Stefan 172, 184
Luh, Andreas 392, 656
Luts Anna 272
Lutz József 141
Lütze Ágoston 145
- Maácz László 131
Madjar Anna/Madjar, Anna 174, 188
- Mager Mátyás 99
Mahr, Hans 172, 183
Maidacker Hella/Maldacker, Hella 158
Makkai László 11, 12, 657
Maléta Konrád 566
Mamel Bernát 467
Mamuschits József 145
Mandl György 380
Manherz, Karl 8, 657
Mann István 64
Mannfréd Péter 566
Mannherz István 148, 181, 186
Manrath József 145
Márai Müllerlei 517
Mária Terézia 318
Márkusz levente-főoktató 537, 538,
Maróti Andor 280, 657
Marquart János 529
Martensen, Wilhelm 587
Marterner Henrik 99
Martin György 575
Marx Borbála/Marx, Barbara 139, 174, 189, 190
März György 356
März, Liesel/März, Liesl 174, 188
Mátyás, I. (Hunyadi) 428, 547, 569
Maul Ödön 467, 468
Maurer István 139
Mausz István 73
May Bálint 145
Mayer Ferenc 145
Mayer György 123
Mayer, Franz 183
Mayer, Kurt 173
Meiszter Erzsébet 535
Menning Alfréd 151
Menrath Márton 145
Merkl Mária 117
Metz, Hildegard 190
Metzger Frigyes 120
Metzinger Menyhért 355
Meyer, Franz 173
Meyer György 118
Michel Ádám 145
Michl József 57, 64
Michl Mihály 67
Mihalik Béla Vilmos 13, 657
Miltner Ádám 281
Min Jakab 261
Minich Mihály 531
Minity Frida 146

- Mischung Konrád 141, 335, 336, 530, 531, 617, 621, 623
 Móderer Sámuel 139
 Moher Béláné 146
 Molitoris, Carl/Molitorisz Károly 118, 151, 430
 Molnárné Hajdú Margit 13, 657
 Molosvics Sándorné 404
 Momau Frigyes 145
 Monigl János 264
 Morascher, Helga 191
 Moritz Márton 328
 Moschberger, Paul 183
 Möckel, Helmut 586
 Muth Paula 579
 Mühl Henrik 25, 59, 70, 72, 88, 98, 103, 118, 142, 384, 589, 617, 630
 Müller András 99
 Müller Guttenbrunn, Adam 352
 Müller György 121
 Müller István 64
 Müller János 145
 Müller József 613
 Müller kántortanító 535
 Müller Károly 272
 Müller Péter 117
 Müller, Katharina 190
 Nagy Olga 7, 14, 657
 Napóleon, Bonaparte 309, 310, 318, 319
 Nesz Engelbert 99
 Nesz János 99
 Neubauer Margit 120
 Neumann Péter 145
 Neumann, Resl 191
 Neun Henrik/Neun, Heinrich 139, 531, 532
 Neun Henrikné 139
 Neidhófer Erzsébet 289
 Nikolausz Henrik 536
 Nikolits Mihály 416
 Noll Anna 260
 Noritz, Martin 183
 Norkus, Herbert 353
 Nussbaum Antal 137, 387
 Nyíró József 127
 Obele Ferenc 137
 Oberritter József 73
 Olenthal Nándor 374
 Ondreykovicz Marianna/Ondreykovicz, Marianne/Ondreykovicz Anna Mária/Ondreykovicz Mária/Ondreykovicz, Marianne v. 141, 188, 173, 323, 324, 327, 325,
 Ondreykovicz, Elisabeth v. 188, 191
 Orendy Frigyes 151
 Otterbein József 467, 468
 Ömga, Fritz 110
 Óze Sándor 162
 P. Miklós Tamás 22, 657
 Pachoffer Vilmos 130
 Pahl János 71
 Pahr, Robert 532
 Pálfi Csaba 131, 657
 Pálosy ezredes 509
 Pásztóy Ámon 228, 357, 371, 591
 Pataky Tibor 211, 212, 214, 245, 452, 646
 Paul Henrik 589
 Paul János 589
 Pavlowsky 121
 Pazier, Irene 174
 Peckhel Mihály/Peckl, Michel 139, 159, 172
 Pehr Félix 582, 583
 Pelver Mária 275
 Péter Szabó Ferenc 298
 Pétermann József 518
 Petruch Ignác 577
 Petscher György 120
 Pfaff Gizella/Pfaff, Gisela 145, 159, 175, 190
 Pfeiffer Mária/Pfeiffer, Anni/Pfeiffer, Maria 159, 174
 Pfeiffer, Martin 190
 Pfeil Jakab 534
 Philippi Ernő/Philippi, Ernst 159, 173
 Phorpfota Berta Frida 374
 Picker főmérnök 121
 Pickerhaupt Konrád 529, 648
 Pilnay Mária 117
 Pintér László 64, 88
 Pippas, Barbara 174
 Pipus(z) Borbála/Pipus, Barbara 159, 188, 266, 323, 324
 Pipusz Henrik 271
 Pirgl József 274
 Piribauer Anna 117
 Pirsch, Johann 173
 Plank József 73
 Platzer Antal 117
 Plöschl Valéria 122
 Poch Mária 120

- Pochner 121
Polák József 140
Postás Teréz 263
Pöhm, Ladislaus 422
Prach János 159
Prandell Alfréd/Prandell, Alfred 145, 184
Preidl Gottfried 138, 338
Prückler Etel(ka) 160, 320, 641
Puch igazgató 121
Puhl igazgató 121
Puhr reáliskolai tanár 570
Pukkai László 610, 657
Puttkammer, Joachim 10, 657
- Rahberger, Florian 582
Rampelt, Maria 174
Rapp Antal 144
Raskó Győző 440
Rath József/Ráth József 64, 119, 387, 630
Rath, Samuel 183
Rathenau, Walther 127
Rausz Alajos 320
Ravasz László 554
Reck János 145
Reck Jánosné 145
Reich Jakab 263
Reimesch, Fritz Heinz 29, 83, 85, 340, 365, 635
Reinitzer mérnök 121
Reinschpach Mihályné 601
Reis, Marie 174,
Reisenbüchler, Grete 189
Reissenberger, Wolf 14, 17, 657
Reisz Boldizsár 621
Reit József 121
Reitinger Henrik 93
Reitinger Henrikné 142, 397
Renner, Anna 174
Reszely Ottó 145
Reveliac(z) Henrik/Reveliac, Heinrich 159,
173, 387
Rib József 117
Ribbentrop, Joachim von 113, 424
Ridegh alezredes 99
Rippert Henrik 529
Ritter József 285
Ritter Magdolna 264
Ritter Rudolf 142
Ritter, Hedwig 190
Ritzmann (igazgató) 121
Rixer Antal 387
- Rohringer Sándor 568, 570, 549
Romeisz Ádám 99,
Romeisz József 575
Rosenauer, Liesl 162, 172, 188, 195
Rosner Anna 159
Rosner, Annemarie 189
Rostás István 110
Roth Frigyes 150
Róth Mihály 558
Roth Teréz 285
Roth, Stephan Ludwig 15, 353, 562, 563
Rottmann Alfréd 150
Röder Erzsébet 159, 333
Röder Konrád 535
Röhl, Gerhard 424
Röhrich Erzsébet 159
Röhrinh, Liesel 175
Rörich, Liesl 190
Rug leventeoktató 531
Rugner Ádám 260
Rumpf, Wilhelm 562, 563
Rums(z)auer Fülöp 468, 469
Rumsauer János/Rumsauer, Hans 159, 172
Ruppert János 281
Rust, Bernhard 424
Rüll Mária 280
- Salamon Gréte/Salamon Margit/Salamon,
Gretl 138, 159, 173, 189, 338
Salmen Ottó 137
Salzer Rudolfné/Forfota Gerda/Forfota Berta
Frigga 160, 322, 374
Sandtner József 141
Sárközi Gizella/Sárközy Alajosné/Vogel Gi-
zella 161, 535
Sármási (Szommer) Ferenc 602
Savoyai Jenő/Eugen von Savoyen 309, 319,
345, 349, 352,
Schäffer Henrik 376
Schaffer igazgató 121
Schäffer József 534
Schäffer községi pénztáros 595
Schäffer Mihály 159
Schäffer Péter 130
Scheibl János 144, 355
Scheich Ádám 122
Scheil (főiskolai hallgató) 57
Schell András 151, 460
Schell András
Scherer, Karl Adolf 392, 657

- Schiffbäumer Margit 160
 Schiffer Frigyes 145
 Schiffnig Imre 99
 Schihtár Béla 140
 Schiller, Friedrich 430
 Schilling János 124
 Schilling titkár 377
 Schirach, Baldur von 586, 650
 Schlageter, Albert Leo 310, 319, 583
 Schlecht Vilmos 151
 Schlechte igazgató 121
 Schlegel, Anton 173
 Schlegel János 73
 Schleining Katalin 290
 Schlitt Ádám 90
 Schmeisel József 273
 Schmeissel, Franz 183
 Schmid Simon 386
 Schmidt Antal 144
 Schmidt Erzsébet 282
 Schmidt Henrik 609
 Schmidt János 145, 279, 601
 Schmidt József 130, 137, 517
 Schmidt Magdolna 271
 Schmidt Miklós 263
 Schmidt-Wodder
 Schmidt, Käthe 191
 Schmidt, Mitzi 188, 382, 587
 Schmidt, Suse 190
 Schneider János 99, 150
 Schneider Katalin 159
 Schneider Mihály 273
 Schneider Pál Ottó 151
 Schneider, Hanni 184
 Schneider, Käthe 191
 Schneider, Rosa 174, 188
 Schnitzer János 124
 Scholz Vilmos 145
 Schön, Walli 588
 Schönau, Hildegunde von 351,
 Schönborn József 117, 118
 Schönek József 459
 Schradi József 147
 Schratzenthaler Jenő 137
 Schrauf, Hedwig 190
 Schröder János 151
 Schuh, Ferdinand 183
 Schuhmann András 260
 Schuller, Fritz 184, 250
 Schultz József 137
 Schumacher, Friedrich 169
 Schus(z)ter Károly 118, 138
 Schuschnigg, Kurt 420
 Schuster Helmut 150
 Schuster, Anton 183
 Schusztter István 89, 568
 Schuy Anna 145
 Schuy Jakab 145
 Schwabbauer Oszkár 139
 Schwamberger György/Schwanberger György
 66, 67
 Schwartz Olga 125
 Schweitzer József 575
 Schwendemann Antal 145
 Schwillinger Mátyás 264
 Seewann, Gerhard 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 27,
 51, 60, 64, 65, 73, 88, 211, 361, 430, 657, 658
 Seiberling János György 621
 Seidl, Theresia 189
 Seiler Menyhért 141
 Sellye Janka 516
 Sepki Kristóf 64
 Seregély Tibor 141
 Seyss-Inquart, Arthur 420
 Shakar, Shulamith 11, 658
 Siebert, Ludwig 424
 Siefan igazgató 121
 Silberbauer, Johann 183
 Simon Egon 117
 Sipos Sándor 430, 432, 645
 Sisák Gábor 18, 658
 Solos Vilmos 144
 Solymossy Ulászló 502
 Sonntag, Katharina 174
 Soós Sándor
 Sordel János 225
 Spanler, Karl 173
 Spannenberger, Norbert 19, 25, 27, 28, 31, 50,
 52, 64, 65, 72, 88, 211, 361, 430, 615, 657, 658
 Spengler, Karl 183
 Spiegel Zsuzsanna 272
 Spielmann Ferenc 138
 Spilka Edit 120
 Spira, Thomas 20, 658
 Spreitzer József 118, 144,
 Spreitzer mérnök/területvezető 214, 478, 513
 Spuhr Tamásné 140
 Staudhammer János 120
 Staudt János 120
 Staudt József 145

- Stefan Viktor 138
Steinacher, Hans 60
Steinbinder, Grete 189
Steinbinder, Jakob 173
Steinbinder, Liesel 174
Steiner Károly 137, 142
Steiner Paula 159, 174, 189
Steiner, Anna 189
Steiner, Christine 189
Steinsch Irma 130
Stelger Anna 140
Stelzer Krisztina 159,
Stelzer Zsuzsanna/Stelzer, Suse 139, 173, 189
Stelzer, Anna 174
Stelzer, Christine 174
Stenger Ádám 538
Stenger József 130
Stépan Sándor 198
Sterzel, Helene 174, 189
Steuer György 52
Storck, Heinrich 183
Stöckler német fiatal 480
Strasser, Otto 169
Straub, Magda 191
Stribik, Georg 453
Strohriegl, Johann 532
Stubenvoll Mihály/Stubenvoll, Michael
Stubenvoll, Michael 159, 173, 183
Sturm, Gerda 191
Stürzer Li(e)selotte/Stürzer, Lieselotte 151,
159, 173, 189
Sulzer Mihály 118, 333
Szabó leventeoktató 453, 531
- Szálasi Ferenc 73
Szamen Éva 274
Szandtner József 339
Szapács Ágoston 140
Szarka László 8, 658
Szauerborn Károly 64
Szauter Anna 567
Széchenyi István 551
Szekula István 336
Szekula Iván 202
Szenk Bálint 121
Szepesi János 599, 651
Szinyei Merse Jenő 238, 241, 245
Szirák János 604
Szita László 13
Szokoly Ede 140
- Szommer Hilda 275
Sztójay Döme 478
- Tafferner Antal 64, 71, 125, 127, 130, 631
Tantner Renéé 160
Tarna(i) Ferenc 531 532
Tarrillion József 145
Tatár János 537
Tax János 139
Teleki Pál 42, 115, 630
Teller Borbála 125, 132
Telzer Anna 159
Teppert Fülöp 122,
Teppert József 69, 73, 142, 379, 523, 635
Teubert Jakab 116, 141
Tewich Konrád 375
Theodor Fabini 16
Thieringer, Maria 189
Thomas Teréz 285
Thököly Imre 547
Thüringer Boldizsár 256, 289
Tilkovszky Loránt 18, 20, 31, 42, 148, 181, 186, 658
Tinger Antal 130
Tordai Márton 517, 518
Tóth Ágnes 8, 658
Tóth Dezső 68, 579
Tölg Gizella 117
Török Ilona/Török, Helene 161, 162, 172
Trabert József 282
Trachtler József 274
Trasitsch János 138
Treut, Robert 564
Trischler János 597
Trischler József 118
Trunk Józsefné 536
Türk, Erna 190
- Ujváry Gábor 15, 18, 658
Ujváry Zoltán 7, 8, 656, 657, 65
Unger járási testnev. vezető 440
Uray István 199
Urbanek József 298
- Varsányi leventeoktató 457
Veesenmayer, Edmund 511
Végh József 602
Vejkei tabodi tanár 480
Vékás János 8, 658
Vogel Emil 534
Vogelweide, Walter von der 351

- Volk Ella 271
 Vonyó József 13
 Vörösmarty Mihály 548, 556

 Wabl József 138
 Wache Mihály 282
 Wachter János 130
 Wack, Helene 191
 Wagener (igazgató) 121
 Wagner Ernő 151
 Wagner Gertrud 118
 Wagner János 272
 Wagner, Richard 430
 Wagner, Trude 189
 Wagner, Wilhelm 392
 Wald János 534
 Waller Elinor 125, 132
 Walsch Frigyes 140
 Walter János 538
 Walther Rozália 579
 Weber György 259
 Weber István 138
 Wéber Menyhért 298
 Wech Erzsébet 117
 Wech Márton 137
 Weidlein János/Weidlein, Johann 21, 130, 423, 655, 656, 658
 Weigel Ferenc 150
 Weilenschütz Pál 138
 Weimar, Gudrun/Weimer, Gudrun 188
 Weinhold, Rudolf 7, 8, 9, 658
 Weinrich, Franz Johannes 377
 Weisheit, Liesl 188
 Weisler György 140
 Weiss Keresztély 139, 250
 Weiss, Sepp 183
 Weissenberger Henrik 130
 Weisz, Christian 172
 Weisz, Ferdinand 453
 Weitert, Hans 172
 Weitert, Johann 183
 Weitzel Henrik/Weitzerl Henrik 64, 124
 Weldelin, Gisela/Weldin, Gisela 174, 188
 Welding Péter 145
 Welker Keresztély 118
 Weltzer, Wigant 422, 658
 Wenczel Rezső 467
 Wenczel Richárd 468
 Wendling Anna 259
 Werner Adám 538
 Werner Bernát 292, 295)
 Werner Gáspár 538
 Werner János 145
 Werner József 380
 Wessel, Horst 109, 378, 380, 381, 429, 570
 Wesselits József 582, 583
 Wessely, Herbert 16, 658
 Wetstein plébános 374
 Wiesenberg (cserkész) 66, 67
 Winkelmann Pál 130
 Winkler igazgató 121
 Winkler József 434
 Winterhoffen Frigyes 147
 Wirostek János/Wirostek, Johann 159, 173, 183
 Wiszt Ferenc 459
 Wohlmann Károly 120
 Wolf János/Wolf, Hans 159, 173, 183, 284, 285
 Wolfbeiss, Ferdinand 172, 183, 250
 Wollmarm Károly 121
 Worst Richárd/Worst, Richard 154, 172, 178, 182, 219
 Wüstler igazgató 121

 Zanner, Hans 172
 Zauner István 147
 Zecher Ilona/Zecher, Helene 162, 170, 172
 Zecher, Herbert 172, 230, 250
 Zehner, Konrad 183
 Zeiler Gizella 404
 Zeitler András 118, 123, 124
 Zenner, Konrad 172
 Zepezauer Ferenc 148
 Zieger Antal 145
 Ziegler Zsigmond 73
 Zielbauer, Theresie 174
 Zikeli, Eduard 173, 184
 Zikeli, Klothilde 189
 Zimmerman Katalin 159
 Zimmermann Mária 71
 Zimmermann Vilmos 142
 Zimmermann, Käthe 175
 Zipf, Theobald 172
 Zirkelbach/Czirkelbach (Csaba) Adám 93, 130
 Zirkelbach Antal 232, 233
 Zollitsch, Maria 190
 Zulauf Henrik 64
 Zumpft Jakab 142
 Zumpft Jakabné 142
 Zwaller, Adolf 140

Földrajzinév-mutató

A településnevek különböző nyelvű alakjait külön tüntettük fel.

- Abaliget 143, 527
Abdalóc 582
Ácsteszer 139
Adi-tanya 402,
Afrika 298, 333, 548
Ág 104, 142, 402
Ágfalva 55, 140, 406, 407
Agostyán 139
Ajka 139
Ajkarendek 139, 408
Akolpuszta 58, 65
Albertfalu 144, 336
Albertfalva 138, 144
Albeștii Bistriței 152
Aldorf 152, 602
Alföld 489, 549, 557
Almamellék 142, 181, 186, 408, 602
Almáskamarás 42, 138, 342, 407, 519
Almáskeresztúr 142, 408
Alsógalla 139, 407
Alsóhomoród 149, 408
Alsóhrabonica 150
Alsóidecs 152
Alsómocsolád 103, 142
Alsónána 142, 190
Alsónyék 142
Alsórönök 140
Alsóschönborn/Alsősönborn 149, 408
Alsószölnök 140
Amerika 62, 85, 340, 631
Antalfalu 142
Antalszállás 142
Apar 409, 593
Aparhant 142, 409, 533, 595, 649
Apatin 130, 144, 145, 146, 156, 182, 187, 244,
251, 370, 425
Aranyosmóric 152
Arcalia 151
Árokalja 151
Aszúbeszterce 152
Athen 424,
Ausztria 339, 345, 420, 562, 564, 582, 583
Babarc 143, 289, 291, 292, 295, 320, 446, 539,
550
Bač 146,
Bačka Palanka 147
Bačka Topola 147
Bački Breg 146
Bački Brestovac 146
Bački Gračac 146
Bački Jarak 147
Bački Monoštor 146
Bačko Dobro Polje 147
Bačko Novo Selo 146
Bács 146
Bács-Bodrog vm. 20, 136, 144, 407,
Bácsalmás 64, 130, 146, 407
Bácsbokod 146
Bácsborsod/Bácsborsód 64, 146
Bácsfeketehegy 147
Bácsgyulafalva 146
Bácska 34, 42, 43, 101, 135, 144, 145, 146, 159,
171, 172, 173, 174, 180, 185, 195, 209, 311,
361, 374, 381, 404, 407, 427, 434, 478, 479,
489, 495, 496, 497, 498, 513, 524, 562, 624,
629, 647
Bácskörtés 146
Bácsordas 146
Bácsszentiván 146
Báctóváros 146
Bácsújlak 146
Baia Mare 150
Baia Sprie 150

- Baj 139
 Baja 64, 65, 130, 144, 146, 156, 182, 187, 244, 251, 355, 425, 513, 532, 642
 Bajmok 146
 Bakony 122, 136, 138, 139, 159, 171, 172, 173, 174, 180, 185, 422
 Bakonygyepes 139
 Bakonygyirót 139
 Bakonyjákó 139
 Bakonykoppány 139
 Bakonykúti 139
 Bakonynána 139
 Bakonyoszlop 139
 Bakonypéterd 139, 407
 Bakonypölöske 139
 Bakonysárkány 139
 Bakonyszentiván 139
 Bakonyszombathely 139
 Bakonyszücs 139
 Balatoncsicsó 559
 Balatonfüred 139, 404
 Balf 140, 190, 406
 Balinka 139
 Ban 143
 Bánát 8, 16, 17, 564, 588
 Bánd 481, 504
 Bánság 352, 545
 Bár 143, 602, 621
 Baranya vm. 20, 25, 28, 51, 57, 58, 60, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 86, 88, 92, 94, 96, 97, 98, 99, 104, 109, 115, 136, 140, 167, 200, 202, 203, 224, 228, 238, 241, 243, 261, 265, 268, 276, 283, 286, 287, 291, 295, 296, 299, 320, 324, 327, 328, 333, 335, 336, 337, 340, 342, 362, 363, 364, 365, 366, 369, 370, 371, 381, 384, 389, 393, 394, 396, 402, 405, 407, 408, 435, 442, 446, 452, 454, 455, 456, 457, 467, 469, 470, 482, 483, 484, 503, 515, 518, 523, 525, 528, 531, 534, 536, 540, 560, 561, 564, 566, 567, 568, 571, 572, 573, 575, 576, 578, 579, 580, 581, 584, 589, 591, 592, 593, 596, 597, 598, 609, 610, 611, 613, 615, 619, 620, 621, 623, 624, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652
 Baranya-háromszög 36, 180, 186
 Baranyabán 143, 530, 531, 609
 Baranyajenő 142, 402, 535
 Baranyakisfalud 530, 531, 534
 Baranyaszentgyörgy 142
 Baranyaszentistván 143, 256, 259, 324, 380, 613, 652
 Baranyavár 65, 67, 69, 72, 143, 257, 570, 575, 579, 634, 635, 650
 Barátkút 535
 Barátur 142
 Barcs 602
 Bárdháza 149, 408
 Barlafalu 149
 Baros 142
 Bába 409
 Bábaapáti 60, 142, 408
 Bătarci 150
 Batarcs 150, 408
 Bátaszék 130, 142, 593
 Batoş 152
 Bátos 152
 Béb 139
 Bécs 16, 30, 31, 32, 42, 61, 74, 111, 113, 116, 124, 167, 212, 360, 361, 420, 424, 427, 432, 446, 448, 449, 459, 502, 529, 530, 541, 579, 586, 613, 614, 635, 636, 650
 Becskerek 424
 Bécsújhely 212, 482
 Békásmegyér 138
 Békés 138
 Békés vm. 42, 496
 Belac 142, 356
 Belecska 142, 593
 Beled 583
 Belgium 61
 Belgrád 424
 Beli Manastir 144
 Bellye 144, 257, 262, 264, 639
 Béltek 148, 149, 408
 Beltiug 149
 Belvárdgyula 143, 527
 Béreg 146
 Bereg vm. 147, 408, 596, 651
 Beregleányfalva 150
 Beregszász 489
 Beregszentmiklós 150
 Beremend 143, 324, 408
 Berkenye 138
 Berkesd 143
 Berlin 16, 19, 31, 32, 35, 40, 45, 50, 60, 61, 68, 87, 190, 297, 353, 420, 424, 430, 452, 520, 522, 537, 542, 552, 562, 575, 581, 582, 586, 587, 588, 624, 632, 634, 635, 646, 650, 651, 658
 Berlin-Grunewald 83, 365,
 Berlin-Wilmersdorf 61,
 Berven 149

- Besenyő 151
Beszterce 121, 130, 131, 150, 151, 182, 187, 190,
191, 244, 250, 251, 390, 391, 401, 420, 426,
427, 428, 429, 430, 432, 433, 460, 461, 602, 645
Beszterce-Naszód vm. 150, 491, 494,
Bezdan 147
Bezdan 147
Bezedek 143
Bezenye 140
Bia 138
Bihar vm. 147, 408,
Biharszentandrás 150
Bikács 142
Bikal 103, 104, 142, 342
Bilak 151
Bildein 583
Bilje 144
Birján 143
Bistrița 151
Bleyersdorf 399
Bogyiszló 409
Boldogasszonyfa 143
Boldogasszonyfalva 147
Bolman 143, 271
Bolmány 143, 257
Bonnya 143
Bonyhád 25, 53, 56, 57, 59, 64, 67, 70, 91, 98,
103, 129, 141, 142, 180, 185, 225, 226, 251,
283, 320, 322, 325, 328, 332, 356, 376, 377,
384, 385, 417, 418, 419, 442, 533, 537, 538,
552, 593, 594, 595, 600, 601, 617, 634, 638,
641, 643, 645, 649, 651
Bonyhádbrözsöny 142
Bonyhádvarasd 142, 602
Borgóprund 151
Borjád 143, 407, 408
Borlești 149
Boróc 146
Borodovka 149
Boroszló 572
Borsa 149
Borşa 149
Botyka 550
Botykapeterd 550
Börvely 149
Bőszénfa 143
Branjin Vrh 143
Branjina 143
Brassó 17
Braşov 17
Brennbergbánya 140
Breslau 424, 572
Brno 529
Brünn 529, 530
Brüsszel 424
Buda 55, 60, 87, 95, 100, 108, 229, 230, 231, 232,
233, 234, 297, 386, 443, 456, 458, 459, 527,
566, 577, 628, 635, 636, 637, 638, 640, 643,
645, 646, 648, 649, 650
Budacu de Jos 151
Budafok 138, 408
Budai-hegység 181, 186
Budajenő 138
Budakalász 138
Budakeszi 108, 138, 456
Budaörs 25, 64, 229, 230, 231, 232, 233, 234,
577, 638, 656
Budapest 20, 22, 25, 26, 45, 53, 55, 57, 58, 59, 63,
64, 65, 66, 67, 69, 72, 74, 75, 76, 78, 82, 87, 91,
93, 95, 99, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 110,
113, 115, 116, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127,
130, 131, 132, 136, 137, 152, 159, 161, 162, 165,
166, 169, 178, 181, 186, 193, 196, 197, 198, 200,
201, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 219, 226,
227, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237,
238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247,
248, 249, 250, 251, 252, 256, 296, 297, 300, 301,
302, 303, 311, 320, 322, 323, 325, 332, 341, 343,
348, 356, 357, 361, 367, 368, 370, 371, 372, 373,
374, 376, 377, 378, 379, 386, 387, 388, 394, 403,
404, 405, 406, 407, 414, 418, 420, 421, 423, 424,
425, 426, 430, 432, 433, 436, 437, 438, 443, 444,
445, 446, 448, 451, 452, 454, 455, 457, 459, 460,
461, 463, 464, 466, 470, 471, 473, 474, 475, 476,
477, 482, 483, 484, 485, 486, 489, 500, 502, 505,
508, 509, 510, 511, 512, 514, 522, 524, 525, 527,
529, 530, 537, 539, 542, 543, 549, 550, 551, 554,
556, 558, 559, 560, 561, 565, 566, 567, 569, 570,
572, 573, 574, 575, 577, 578, 582, 585, 586, 590,
591, 594, 596, 597, 600, 602, 603, 606, 608, 611,
612, 613, 614, 615, 624, 629, 630, 631, 634, 635,
636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645,
646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653
Budatétény 138
Budisava 147
Bukarest 424
Bulgária 568
Bulkeszi 147
Burgenland 55, 561, 562, 582, 583
Bükkösd 143

- Cămin 149
 Căpleni 149
 Carei 149
 Căvnic 150
 Ceglédbercel 138
 Čelarevo 147
 Čeminac 143, 144
 Cepar 152
 Cérnahát 146
 Chiraleş 151
 Cikó 91, 142, 332, 407, 479, 593, 595, 641
 Ciumeşti 149
 Cluj-Napoca 152
 Čonoplja 146
 Craidorolţ 149
 Crainimăt 151
 Crvenka 147
 Csernyivci 16
 Cuşma 151
 Czernowitz 16
- Csanád vm. 496
 Csanáros 149
 Császártöltés 146
 Csátalja 146, 374
 Csatka 139
 Csávoly 146, 407
 Csebény 143
 Csehbánya 139, 338, 504
 Csehszlovákia 61, 62, 74,
 Cseledoboka 143, 534
 Cselegörcsöny 143, 516, 517
 Csépan 152
 Csepel 138
 Cservenka 147
 Csibrák 142
 Csikéria 146
 Csikóstöttös 104, 142, 257, 408
 Csillaghegy 137
 Csinagyijovo 150
 Csobánka 138
 Csolnok 8, 138, 655
 Csoma 558
 Csomaköz 149
 Csonoplya 146
- Dág 138
 Dályok 534
 Dánia 61, 62
 Danzig 31
- Darda 144
 Dárda 144, 202, 203, 262, 263, 264, 271, 272,
 273, 274, 335, 336, 337, 369, 370, 637, 639,
 641, 643
 Decs 142
 Déda 501
 Dedrad 152
 Dedrád 152
 Dej 151
 Dél-Amerika 85
 Dél-Dunántúl 20
 Dél-Tirol 61, 84, 113
 Délvidék 17, 36, 473, 475, 549
 Demandice 138
 Deménd 138
 Dernye 146
 Deronje 146
 Dés 151
 Despotovo 147, 513
 Deutschschützen 582
 Dindeştiu Mic 149
 Diósberény 142, 407, 409
 Diósd 138
 Dipşa 151
 Dipse 151, 602
 Dolha 149
 Dombó 150
 Dombóvár 557
 Domneşti 151
 Dorog 138, 251
 Dorolea 152
 Doroslovo 146
 Doroszló 146
 Dovhe 149
 Döbrököz 142, 409
 Döbrönte 139
 Dórypatlan 142
 Dracsino 149
 Drăuşeni 152
 Dráva 498, 550, 551
 Drinápoly 547
 Dubove 150
 Dumitra 152
 Dumitriţa 152
 Dunabogdány 7, 138, 655
 Dunabökény 146
 Dunacséb 147, 399, 562
 Dunaföldvár 142, 409, 644
 Dunaharaszti 138, 201, 613
 Dunakömlőd 142, 407, 409

- Dunántúl 13, 20, 298, 326, 374, 523, 542, 543,
548, 549, 551, 553, 558, 561, 578, 650, 656
- Dunaszekcső 143, 517, 622
- Dunaszentgyörgy 409
- Dunaszentmiklós 139
- Dunaszerdahely 140
- Dúzs 142, 593
- Ecseny/Ecsény 143, 407
- Edlitz 582
- Egerág 143, 408, 609, 610, 652
- Egyházaskozár 103, 104, 142, 257, 334, 338,
535, 573, 641, 642
- Elek 138
- Élesd 496
- Ellend 143
- Endrőc 408
- Érd 138, 176
- Erdély 7, 10, 13, 15, 16, 17, 31, 34, 40, 42, 50,
51, 61, 106, 107, 111, 127, 136, 145, 150, 151,
171, 172, 173, 174, 180, 185, 195, 209, 353,
361, 381, 430, 432, 461, 463, 475, 491, 493,
494, 496, 500, 506, 509, 537, 562, 563, 593,
602, 645, 657
- Érdenegeleg 408
- Erdőd 408
- Erdősmárok 143
- Erdősmecske 143
- Érselénd 150
- Erzsébet 143
- Észak- Baranya 540, 550
- Észak-Erdély 111, 136, 150, 151, 180, 185, 195,
430, 432, 491, 645
- Észak-Schleswig 588
- Esztergom 137, 603, 605, 606, 652
- Esztergom vm. 20, 136, 404, 408
- Észtország 61, 62
- Etyek 138, 407
- Eupen-Malmedy 61
- Fadd 409
- Farkasgyepű 139
- Fazekasboda 143, 408
- Fejér vm. 407, 408, 496
- Feked 143, 580
- Fekete-erdő 31, 408
- Feketić 147
- Felső-Szilézia 63, 310, 319
- Felsőbánya 150
- Felsőgalla 139, 407
- Felsőidecs 152
- Felsőkerepec 149, 408
- Felsőmindszent 142
- Felsőnána 142
- Felsőpulya 582
- Felsőrönök 140
- Felsősnborn 408
- Felsőszászújfalú 190
- Felsőszentiván 146
- Felsőszőlők 140
- Felsővisó 148, 149, 404, 408
- Felvidék 147, 404, 549
- Fenyőfő 139
- Fenyvesvölgy 150
- Fertőboz 140, 407
- Fertőrákos 140, 404
- Flandria 310, 319
- Foieni 149
- Fraknóvár 55
- Franciaország 331, 379, 553, 557, 583
- Futog 147
- Gádor 146
- Gajdobra 147
- Gakovo 146
- Galícia 84, 532, 557
- Gánt 139
- Gara 146
- Garé 550
- Genf 63
- Gerényes 142, 402, 407, 455, 536
- Geresd 143
- Geresdlak 143
- Ghilvaci 149
- Gilvác 149
- Godisa 142, 535
- Gorica 143
- Gospodinci 147
- Gödöllő 558
- Gödre 109, 110, 257, 568
- Görcsönydoboka 143
- Görögország 379
- Grábóc 142, 593, 595
- Grabovac 144
- Gúttamási 139
- Gyertyánliget 139
- Gyód 143, 408
- Gyoma 138
- Gyöng 64, 93, 141, 142, 397, 593, 644

- Győr 20, 139, 140, 424, 436, 437, 438, 440, 582, 645
 Győr vm. 20, 407
 Győr- Moson- és Pozsony vm. 139, 408, 436, 645
 Györe 142
 Györköny 142
 Györsövényháza 140, 407
 Gyulafehérvár 563

 Hadad 150, 402, 408
 Hajós 146, 300, 301, 342, 355, 374, 375, 395, 403, 404, 454, 532, 533, 644, 646, 649
 Halmásd 150
 Halmosd 150
 Hamburg 387, 429, 595, 596, 600, 601
 Hannover 581
 Hant 142, 593
 Harina 152
 Harka 140, 407, 531
 Hárság 139
 Harta 138, 204, 301, 456, 458, 646
 Hásság 143, 455
 Hegyeshalom 140, 191, 441
 Hegyhátmaróc/Hegyhátmaróc 196
 Helesfa 143
 Helsinki 424
 Hercegfalva 138
 Hercegszabar 143, 289, 621
 Hercegszentmárton 143, 324
 Hercegtöttös 143
 Herina 152
 Hetvehely 143, 53
 Hidas 70, 75, 88, 92, 94, 96, 130, 142, 156, 244, 279, 407, 420, 442, 550, 580, 584, 589, 591, 629, 635
 Hidegkút 558
 Hidor 143, 455
 Himesháza 143
 Hird 143, 408
 Hodod 150
 Hódság 144, 145, 146, 156, 182, 187, 244, 251, 425, 477, 647
 Hohenfels 581
 Hollandia 420, 421
 Homoróddaróc 152
 Homorodu de Jos 149
 Horváthertelend 143
 Horvátország 143, 144
 Hosszúhetény 143

 Hőgyész 142, 180, 185, 251, 409, 558, 593
 Hrabovo 150
 Huszt 149, 408, 489

 Ibafa 143
 Ideciu de Jos 152
 Ideciu de Sus 152
 Iharkút 139
 Iklad 138
 Illocska 143, 324
 Iojib 150
 Iregszemcse 409
 Isztimér 64, 139
 Ivánbattyán 143, 324
 Ivándárda 143, 257, 324, 523, 598, 602, 648
 Izmény 142, 595, 651

 Jád 151
 Jagodnjak 143
 Jágónak 142, 535, 536
 Jakabháza 140
 Jásová 140
 Jászapáti 138
 Jászfalu 140
 Jelna 152
 Jenőfalva 144, 262, 264, 639
 Józsefháza
 Jugoszlávia 61, 62, 269, 335, 336, 369, 379, 478, 576
 Juhé-puszta 480

 Kać 147
 Kácsfalva 143, 272
 Kakasd 64, 66, 142, 320, 321, 356, 408, 537, 641, 642, 649
 Kalaznó 142, 593
 Kálmánd 149
 Kalocsa 300, 301, 302, 355, 374, 375, 395, 403, 448, 454, 532, 533, 640, 642, 643, 644, 646, 649
 Kán, 143
 Kánya 409
 Kaplony 149
 Kapnikbánya 150
 Kapos
 Kaposfő 143
 Kaposhomok 142
 Kapospula 142
 Kaposzekcső 104, 142, 529
 Kaposvár 20, 557, 658
 Karanac 144

- Karancs 144, 336
Kárász 142
Karavukovo 146
Kárpátalja 136, 171, 403, 404, 473, 477, 495, 500, 593
Kárpátok 180, 185, 543
Kassa 424, 495
Kátoly 143, 407
Káty 147
Katymár 146
Kecskéd 139, 407
Kékesd 143
Kékesfüred 150
Kendereske 150
Kercseliget 142
Kerény 146
Kerlés 151
Kernya 146
Keskend 144
Keszőhidegkút 142, 408, 59
Kétújfalu 143
Kéty 53, 54, 55, 142, 396, 634, 644
Királydaróc 149
Királyerdő 149
Királymező 149, 251, 404, 495
Királynémeti 151
Kisbattyán 142
Kisberki 142
Kisbudmér 143, 324, 453, 646
Kisdárda 144
Kisdemeter 152
Kisdengeleg 149, 408
Kisdorog 142, 479, 480
Kisfalud 143
Kisfehéregyháza 152, 602
Kishajmás 142
Kishárság 143
Kisjakabfalva 73, 143, 324
Kiskassa 67, 73, 143, 324
Kiskér 147
Kiskeresztúr 143, 529
Kislőd 139
Kismányok 142, 407
Kisnyárád 143, 445
Kispest 137
Kispuszta 620
Kistormás 142, 407, 593
Kisújbánya 142, 143
Kisvaszar 110, 142, 365
Kisvejke 142, 602
Kiszsolna 152, 602
Kljajicevo 146
Kocsola 142, 409
Kolozs vm. 150
Kolozsvár 130, 151, 152, 191, 424, 430, 463, 493, 494, 563, 629, 630
Kolut 146
Komárom 20, 64, 181, 186, 251, 548
Komárom vm. 20, 138, 407, 408
Komló 143
Komszomolszk 149
Konoplivci 150
Konstantinápoly 547
Kópháza 140
Koppányszántó 409
Koppenhága 424
Korpád 143
Kovácsbuda 550
Kovácsszénája 143
Kozarac 144
Kozármisleny 143, 408, 527
Köblény 142, 338
Kölesd 409
Környe 139, 190
Köröstarján 150
Körtés 146
Kőszeg 140, 251, 582, 650
Kőszegfalva 140
Krasznabéltek 148, 149, 408
Krasznasándorfalu 149
Krasznaterebes 149
Kronstadt 17
Krušćić 147
Kruševlje 146
Kucora 147
Kucura 147
Kucsava 150
Kula 147
Kúla 147
Kunbaja 146, 407
Kurd 142
Kusma 151
Kübekháza 146, 190, 407
Küllőd 146
Ladomány 142
Lajmér 142
Lalove 150
Langemark 382, 429, 461
Lánycsók 143, 290, 362, 384, 534, 642

- Lapáncs
 Lapáncsa 143, 256, 260, 324
 Laskafalu 143, 144, 202, 262, 263, 273, 336, 639
 Laskafalva 143
 Leányvár 138, 408
 Lébény 140
 Lechnița 152
 Léka 582
 Lemberg 16
 Lengyel 142
 Lengyel Főkörmányzóság 420
 Lengyelország 61, 62, 63, 84, 379, 532, 549, 572
 Lettország 61
 Levél 140, 191, 439
 Liget 142
 Lippó 143, 324
 Liptód 66, 143, 408, 445
 Litvánia 61
 Livezile 151
 Lockenhaus 582
 Logig 152
 Lókút 139, 408
 London 83
 Lovászhetény 98, 143, 279, 408
 Lovćenac 147
 Lőcs 143
 Luč 143
 Ludvég 152
 Lviv 16
- Mădăras 149
 Madarász 149
 Madocsa 409
 Madrid 127, 424
 Maglic 147
 Mágocs 40, 89, 103, 104, 106, 108, 109, 110, 141, 142, 181, 186, 203, 251, 257, 283, 334, 337, 356, 364, 365, 393, 408, 484, 527, 528, 535, 536, 568, 620, 636, 641
 Magyarbarnag 504
 Magyarbóly 143, 256, 260, 324, 394, 523
 Magyareregny 142
 Magyarhertelend 142
 Magyarkeszi 409
 Magyarkimle 140
 Magyarlápós 501
 Magyarlukafa 143, 408
 Magyaróvár 64, 140, 436, 438, 440, 645
 Magyarpolány 139
 Magyarsarlós 143
- Magyarszék 142, 535
 Majos 593, 595
 Majs 143, 363, 539, 598, 619
 Malomárka/Malómárka 152, 602
 Malý Diosek 140
 Mánfa 143
 Máramaros vm. 147, 408, 491, 495, 596, 651
 Máramarossziget 149, 489
 Maráza 143, 408
 Marburg 430
 Margitapuszta 143
 Máriahalom 138
 Máriakálnok 140
 Máriakéménd 143, 408, 467, 469, 592, 624, 653
 Márkó 139, 481, 504
 Márok 143
 Maros-Torda vm. 150, 491
 Marosvásárhely 152, 426, 482
 Martonfa 143
 Mátyásföld 137
 Máza 142
 Mecsek 13, 541, 542, 654
 Mecsekfalva 143, 535, 536
 Mecsekjánosi 142, 535
 Mecseknádasd 142
 Mecsekpölöske 142
 Mecsekrákos 143
 Mecsekszabolcs 143, 283, 285
 Medgyes 15, 563
 Medina 142
 Mekényes 57, 58, 59, 60, 66, 89, 91, 104, 131, 142, 202, 363, 364, 365, 368, 374, 408, 442, 503, 535, 565, 566, 620, 649
 Mencshely 504
 Mérk 149
 Mexikó 198, 367
 Mezőberény 137, 138
 Meződ 142
 Mezőfalva 138
 Mezőfény 149
 Mezőpetri 148, 149, 181, 186, 402, 408
 Mezőterem 149
 Míke 143
 Miklósi 143
 Miskolc 138
 Miszla 142, 409
 Mladenovo 146
 Moftinu Mare 149
 Mohács 25, 64, 141, 143, 180, 186, 241, 251, 274, 288, 289, 290, 294, 335, 336, 362, 384, 405,

- 445, 446, 530, 534, 536, 539, 542, 565, 568,
576, 592, 597, 598, 617, 621, 643, 644, 646,
649, 650, 651, 652
- Mohács-sziget 289,
Monariu 152
Monor 526, 648
Monostorszeg 146
Monyoród 143, 363, 592, 619
Mór 138, 139, 181, 186, 247, 249, 251
Mórágý 142, 408
Moruř 152
Morvaország 16
Moson vm. 20, 139, 140, 436, 645
Mosoni-síkság 181, 186
Mosonmagyaróvár 140
Mosonszentjános 140, 439, 440
Mosonszentpéter 64, 439
Mosonszolnok 140, 437, 439
Mócsény 142, 408, 593, 595
Mózs 142
Mucsfa 142, 375, 376, 408, 593, 595, 643, 651
Mucsi 142, 408,
Muhi 542,
Munkács 148, 149, 156, 244, 251, 420, 489
Munkacseve 149
Munkácsújfalu 149, 408
Murakeresztúr 575
Muraköz 498
Muraszombat 140, 490, 498, 499
Murga 142, 409, 593
München 324, 423, 429
- Nadap 139
Nágocs 143
Nagyárpád 143, 285,
Nagybánya 148, 150, 408
Nagyberki 142
Nagybörzsöny 138, 408
Nagybudmér 143, 324
Nagydemeter 152
Nagyesztergár 139
Nagyanna 139
Nagyhajmás 89, 90, 103, 142
Nagykároly 130, 131, 147, 148, 149, 244, 250,
251, 420, 431, 645
Nagykovács 138
Nagykozár 143, 333, 641
Nagyajtény 149
Nagymányok 142, 376, 533, 643
Nagymaros 138, 387, 408, 569
Nagynyárad 143, 283, 534, 539
Nagypall 143, 283, 285
Nagysajó 151
Nagysurány 495
Nagyszeben 17, 121
Hermannstadt 17
Sibiu 17
Nagyszékely 142
Nagyszokond 149, 408
Nagytarna 150
Nagytétény 138
Nagytevel 139, 408
Nagyvárad 148, 150, 424, 493
Nagyvázsony 138, 139, 504
Nagyvejke 142, 204, 205, 206, 637
Nak 409
Nántú 150, 408
Násáud 152
Naszód 150, 151, 152, 491, 494
Nemesleányfalu 504
Nemesmedves 140
Nemesmilitics 146
Nemesnádudvar 146, 300, 301, 355, 374, 454,
646
Németbánya 139
Németbarnag 504
Németbóly 130, 143, 156, 244, 298, 384, 387,
425, 467, 469, 539, 576, 597, 617
Németdiószeg 140, 408
Németkér 142, 409
Németkucsova 150
Németlad 559
Németlövő 582, 583
Németmárok 143, 324
Németmokra 149, 495
Németország/Német Császárság/Német Bi-
rodalom/Nagynémet Birodalom/Harmadik
Birodalom 10, 15, 16, 17, 20, 24, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45,
49, 52, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 68, 69, 71, 73, 74,
83, 84, 85, 86, 93, 100, 101, 102, 109, 111, 112,
119, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 130,
131, 133, 153, 164, 168, 169, 171, 179, 188,
190, 198, 255, 298, 305, 307, 310, 312, 313,
315, 319, 320, 330, 331, 334, 335, 336, 339,
340, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352,
365, 367, 369, 374, 378, 379, 380, 391, 392,
393, 398, 400, 401, 405, 420, 422, 423, 424,
429, 434, 452, 456, 458, 459, 460, 467, 502,
511, 512, 520, 521, 525, 527, 528, 529, 535,

- 536, 538, 539, 544, 551, 553, 558, 562, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 575, 576, 577, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 586, 589, 591, 592, 593, 594, 595, 597, 599, 601, 603, 609, 610, 612, 616, 626, 629, 635, 640, 646, 648, 649, 650, 651, 652,
- Német-Római Birodalom 8, 309, 318, 344, 345, 349
- Németpalkonya 143, 200, 257, 324, 408,
- Németújfalú 143
- Niagara 547
- Niznja Hrabivnicja 150
- Nógrádverőce 388
- Nou 152
- Nova Gajdobra 147
- Novi Čeminac 144
- Novi Sad 147
- Nürnberg 59, 63, 167, 420
- Nyakas-hegy 386
- Nyergesújfalú 138, 404
- Nyomja 143, 190, 407, 467, 468, 469, 539, 592, 647
- Nyugat-Magyarország 20, 74, 120, 136, 139, 140, 159, 171, 172, 173, 174, 180, 185, 195, 531, 648
- Óbánya 142
- Oberpullendorf 582
- Obrovac 146
- Óbuda 105
- Odessza 461
- Odžaci 146
- Ófalu 142, 580, 584
- Ófutak 147
- Ókér 147, 191
- Okorvölgy 143
- Olasz 143, 455
- Olaszfalú 139, 408
- Olaszország 61, 62, 84, 113, 520, 553
- Opava 67
- Ópélmonostor 143, 144
- Opština Žabalj 147
- Oradea 150
- Orfú 143
- Orhei Bistritei 151
- Oroszló 142, 568
- Oroszmokra 149, 404
- Oroszország 61, 468, 550
- Oroszvár 140, 441
- Óvárhely 151
- Óverbász 147
- Ozora 409
- Őcsény 142
- Őrszállás 146
- Paks 142, 409
- Palánka 144, 145, 147, 182, 187, 251
- Palanok 149
- Palatinca 142
- Palona 146
- Palota 150
- Palotabozsok 68, 69, 143, 279, 323, 389, 517, 518, 580, 592, 648
- Pápa 138, 139, 191, 251
- Pápakovácsi 139
- Pápanyögér 139
- Pári 93, 142, 366, 445
- Pári(z)s 424, 541
- Paripás 146
- Paszmos 152
- Pavsino 150
- Pécs 36, 45, 53, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 75, 86, 88, 89, 92, 94, 96, 98, 103, 105, 107, 115, 130, 140, 141, 142, 143, 156, 167, 169, 181, 186, 191, 196, 198, 200, 202, 203, 241, 243, 244, 250, 251, 256, 261, 262, 265, 266, 268, 276, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 291, 294, 295, 297, 299, 303, 311, 320, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 362, 364, 365, 369, 378, 389, 393, 394, 402, 415, 416, 417, 420, 424, 433, 434, 435, 441, 442, 453, 455, 467, 469, 482, 483, 484, 503, 515, 516, 518, 523, 527, 528, 529, 530, 534, 535, 536, 547, 565, 567, 568, 570, 573, 575, 576, 578, 579, 580, 581, 584, 589, 591, 593, 599, 600, 601, 609, 610, 611, 615, 617, 619, 634, 636, 637, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652
- Pécsdevecser 143, 257, 324
- Pécsvárad 68, 69, 70, 75, 76, 86, 88, 92, 94, 96, 98, 121, 141, 180, 185, 251, 278, 279, 280, 285, 299, 320, 323, 363, 389, 441, 442, 469, 515, 518, 580, 581, 584, 589, 591, 592, 615, 619, 620, 630, 635, 636, 640, 641, 643, 645, 647, 648, 650, 651
- Peking 198, 367
- Pélmonostor 141, 144, 251, 256, 260, 378, 380, 596
- Pénzeskút 139, 408
- Perbál 138, 408, 458, 459

- Pereked 143
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. 19, 20, 51, 144, 201,
228, 342, 367, 404, 408, 450, 524, 529, 568, 600,
603, 608, 611, 612, 614, 635, 636, 637, 638, 640,
642, 643, 644, 645, 646, 648, 649, 650, 652
Pesthidegkút 73, 138
Pestszenterzsébet 137
Pestszentlőrinc 137
Pestújhely 137
Petele 152
Petelea 152
Peterd 550
Petlovac 143
Petres 152
Petrești 149
Petriș 152
Pilisborosjenő 138
Piliscsaba 138, 453
Pilisszentiván 138, 342
Pilisvörösvár 14, 138, 655
Pincéd 146
Pincehely 409
Pinták 152
Pivnice 146
Plavna 146
Pócsa 73, 143, 196
Podravlje 144
Pogány 143
Poiana Codrului 149
Pomáz 138, 230
Popovac 143
Pornóapáti 140, 406, 582, 583, 650
Poroszország 345, 350
Porva 139, 408
Póсахáza 150, 408
Posen 84
Posmuș 152
Poznań 84
Pozsony 424
Pozsony vm. 139, 408, 436, 645
Pörböly 142
Prága 16
Prigrevica 146
Prundu Bârgăului 151
Pula 139, 558
Pusnyákfalva 150
Pusztakisfalu 143
Pusztaszemes 559
Pusztavám 139, 408
Puzsknyivci 150
Püspöklak 143, 190
Püspökmárok 143, 408, 621
Püspöknádasd 96, 142, 279, 376, 377, 592
Püspökszenterzsébet 143
Püspökszentlászló 143
Rába-völgy 181, 186
Rábafüzes 140
Ráckeve 529, 648
Rahiv 149
Rahó 149
Rajka 64, 88, 140, 190, 251, 406, 440, 441, 645
Rákos 143
Rákospalota 137
Rătești 149
Rátka 64, 150
Ratkovo 146
Ravno Selo 147
Reghin 152
Regőce 146, 478
Regöly 409
Rém 146
Ridica 146
Rinyabesenyő 143
Róma 74, 520, 541
Románd 139,
Románia 15, 35, 61, 62, 112, 149, 150, 151, 152,
209, 430, 461, 563, 576
Romonya 143
Ruhr-vidék 583
Ruszinszkó 403
Ruszka Mokra 149
Šajkaš 147
Sajkásszentiván/Sajkaszetiván 147, 191, 624, 653
Sajómagyarós 152
Salzgitter am Harz 580
Sándra 408
Șandra 149
Sângeorzu Nou 152
Sâniacob 151
Sanislău 149
Sântandrei 150
Santău 150
Sárköz 553, 554
Sárok 143, 324
Sárospatak 66
Sárpilis 142
Sárszentlőrinc 409
Sárvíz 558

- Sásd 57, 58, 60, 67, 92, 103, 104, 202, 203, 320, 335, 337, 340, 363, 364, 365, 366, 393, 402, 455, 484, 503, 528, 530, 534, 536, 566, 568, 573, 584, 620, 634, 635, 636, 637, 641, 642, 644, 646, 647, 648, 649, 650
- Satu Mare 150
- Savino Selo 147
- Schäßsburg 16
- Segesvár 16
- Sendorf 149
- Sérsekszöllős 142
- Şieu 151
- Şieu-Măgheruş 152
- Sighetu Marmatei 149
- Sighişoara 16
- Sigmir 152
- Siklós 58, 63, 64, 271, 566
- Silindru 150
- Simontornya 142
- Sió 558
- Sivac 146
- Slătiniţa 152
- Socond 149
- Solymár 138, 577
- Somberek 25, 143, 384, 516, 517, 518, 621, 648
- Sombor 146
- Somogy vm. 20, 93, 136, 140, 141, 142, 251, 253, 266, 286, 326, 407, 408
- Somogydöröcske 142, 143, 181, 186, 251
- Somogyhárság 143
- Somogyszil 143
- Somorja 140
- Sonta 146
- Sopron 64, 88, 104, 131, 139, 140, 169, 181, 186, 190, 250, 251, 406, 453, 531, 562, 563, 582, 629, 648, 650
- Sopron vm. 20, 139, 404, 406, 407
- Sopronbánfalva 140, 406
- Soroksár 138, 201, 367, 611, 612, 614
- Sóskút 408
- Stanišić 146
- Steglitz 16
- Stockholm 424
- Stuttgart 116, 190, 191, 576
- Subotica 146
- Süttő 138
- Sváb Törökország 20, 27, 35, 73, 93, 136, 140, 142, 159, 171, 172, 173, 174, 180, 185, 311, 379, 602, 629, 630
- Svetozar Miletic 146
- Szabadi 142
- Szabadka 146
- Szabadka-Sándor 146
- Szabás 143
- Szajk 143, 539
- Szakadát 142, 408, 409
- Szakasz 149, 408
- Szalatnak 110, 142, 197, 402, 408
- Szálka 142, 593, 595, 599, 600, 601, 651
- Szamos 148, 181, 186
- Szamosborhíd 149
- Szaniszló 149
- Szár 139
- Szárász 142
- Szárard 90, 91, 142, 593
- Szarvasháza 149
- Szászbudak 151
- Szászlekence 152, 182, 187, 251, 426
- Szászrégen 17, 130, 151, 152, 182, 187, 190, 191, 195, 244, 251, 399, 420, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 460, 461, 602, 645, 646
- Szászszentgyörgy 152, 602
- Szászszentjakab 151, 602
- Szásztörpény 152
- Szászújfalú 152, 190
- Szatina 142
- Szatmár vm. 43, 147, 159, 171, 172, 173, 174, 180, 185, 381, 402, 408, 491,
- Szatmár-vidék 136, 147
- Szatmárnémeti 148, 150, 431, 489, 645,
- Szava 550
- Szebény 143, 282, 580
- Szederkény 143, 279, 363, 408, 515, 527, 576, 592, 619
- Szedres 142, 409
- Szeged 122, 138, 424
- Szeghegy 147
- Székelyföld 111, 493,
- Székesfehérvár 419, 645
- Szekszárd 45, 54, 93, 366, 410, 417, 419, 445, 538, 571, 593, 599, 601, 634, 644, 650
- Szelestyehuta 149
- Szellő 143
- Szendehely 138
- Szentandrás 150
- Szentendre 230, 638
- Szentes 138
- Szentfülöp 146, 190
- Szentgál 338
- Szentgotthárd 121, 140, 499, 582, 650

- Szentkatalin 143
 Szentlászló 143
 Szepetnek 559
 Szépliget 147
 Szépnýir 152
 Szerbia 56, 146, 147, 271, 545, 548, 588
 Szeretfalva 501
 Szidorfalva 150
 Szigetbecse 138
 Szigetcsép 138, 529
 Szigetszentmárton 138, 342
 Szigetújfalu 138
 Szikics 147
 Szilágy 143
 Szilágy vm. 147, 402
 Szilágysomlyó 496
 Szilberek 146
 Színfalva/Színfalva 149, 408
 Szinjak 150
 Szlovákia 35, 74, 138, 140, 209, 587
 Szófia 424
 Szofija 150
 Szokond 408
 Szolnok 138
 Szolnok-Doboka vm. 150, 491, 494
 Szolyva 149
 Szomaj/Szomajom 143, 559
 Szombathely 140
 Szomor 138
 Szond 146
 Szorosad 143
 Szőkéd 143, 408
 Sztavne 150
 Szulimán 143
 Szulok 143
 Szuszkóújfalu 150, 408
 Szuszkove Nove Szelo 150
 Szűcs/Szücs 139, 408
 Szűr 143
 Szvaljava 149

 Tab 143
 Tabod/Tabód 142, 480
 Tacs 152
 Taksony 138
 Tamási 93, 142, 366, 409, 445, 635, 642, 646
 Târgu Mureş 152
 Târian 150
 Tarján 139, 150, 190
 Tarna Mare 150

 Târpiu 152
 Tarrós 142
 Tasnád 150
 Tăşnad 150
 Tasnádszántó 150
 Tát 138
 Tata 247
 Tăuteu 150
 Tavankút 146
 Tavankút 146
 Teaca 152
 Teke 152
 Tekeres 143
 Tékes 142, 402, 408
 Telečka 146
 Telki 138
 Temerin 147
 Temeschburg 17
 Temeschwar 17
 Temesvár 17
 Tengelic 147, 409
 Terebeşti 149
 Terecsénypuszta 143
 Terenfa 550
 Tevel 142, 322, 377, 641, 643
 Timişoara 17
 Tirana 424
 Tiream 149
 Tiszaistvánfa 190
 Tiszaistvánfalva 147
 Tiszakálmánfalva 147
 Titel 147, 498
 Tótfű 142, 402
 Tokió 198, 367, 520
 Tolna 142, 409
 Tolna vm. 20, 45, 54, 55, 64, 91, 107, 136, 140,
 141, 253, 266, 286, 326, 376, 396, 407, 409,
 417, 419, 479, 533, 537, 542, 555, 556, 571,
 599, 630, 633, 634, 635, 637, 642, 643, 644,
 645, 646, 650, 651
 Tolnanémedi 142, 409
 Tonciu 152
 Topolya 147
 Torbágy 100, 138, 297, 408, 456
 Torzsa 147
 Tóti 150
 Tovariševo 146
 Tököl 138
 Törökbálint 138, 190, 342, 600
 Trianon 17, 18, 22, 49, 543

- Trieszt 17
 Troppau 67
 Túrony 550
 Túrterebes 150
 Turulung 150
 Tvrđavica 144

 Udvar 143, 445, 457, 576, 602,
 Ugocsa vm. 147
 Uila 152
 Újbarok 139
 Újborjád 142
 Újfutak 130, 147
 Újhartyán 138
 Újlaskafalu 144
 Újpalota 150
 Újpestmonostor 144
 Újpest 137
 Újpetre 67, 324, 408, 579
 Újsóvé 147
 Újszentiván 146
 Újszivác 146
 Újtövisfalva 149
 Újverbász 130, 144, 145, 147, 156, 177, 182, 251,
 425
 Újvidék 121, 130, 144, 145, 147, 156, 182, 187,
 244, 251, 342, 424, 425, 625
 Ukrajna 149, 150, 564
 Ung vm. 147
 Ungvár 489
 Unirea 152
 Úriszentiván/Úrszentiván 147, 513
 Úrkút 504
 Urziceni 149
 Uszty-Csorna 149
 Űröm 95, 138, 443, 459, 460

 Vác 569
 Vajola 152, 602
 Vajska 146
 Vajszka 146
 Valea Vinului 149
 Vállaj 149, 408
 Vanyola 139
 Váralja 409
 Várgesztes 139
 Városlód 139, 338, 504, 558, 647
 Várpalánka 149
 Varsád 66, 142, 408, 593
 Vas vm. 20, 139

 Vásárosbéc 143, 408
 Vásárosdombó 109, 110, 455,
 Vasas 143
 Vaskút 146
 Vázsony 139
 Vecsés 138
 Véménd 8, 9, 143, 278, 279, 282, 389, 516, 517,
 518, 580, 648
 Veprőd 147
 Verhnyij Koropec 149
 Vermes 152
 Vermeş 152
 Versend 64, 71, 143
 Vértes-vidék 136
 Vértesacsca 42, 139
 Vértesboglár 139
 Vérteskozma 139
 Vértessomló 139, 408
 Vértestolna 139, 408
 Veszprém 45, 138, 139, 181, 186, 250, 338, 481,
 504, 641, 647
 Veszprém vm. 19, 20, 45, 51, 138, 403, 407, 408,
 633, 641
 Veszprémfajs 504
 Vişoara 151
 Villány 58, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 99, 141, 142,
 143, 181, 186, 200, 251, 256, 257, 259, 260,
 261, 268, 275, 283, 289, 320, 324, 378, 379,
 381, 394, 396, 523, 570, 571, 576, 579, 596,
 609, 613, 634, 635, 637, 639, 640, 641, 644,
 650, 651, 652
 Villánykövesd 324
 Vinda 602
 Vinde 152
 Virágos 73, 256, 257, 261, 324, 408,
 Visegrád 138, 569, 649
 Vişeu de Sus 149
 Visztula 84
 Vókány 66, 67, 99, 257, 324, 575, 579, 602, 636,
 641, 650
 Volhínia 84
 Völgység 55, 204, 205, 225, 322, 325, 328, 376,
 377, 384, 418, 533, 556, 594, 634, 638, 641,
 642, 643, 644, 649, 650, 651
 Vöröstó 504
 Vrbas 147

 Wekerlefalva 147
 Wrocław 424, 572
 Württemberg 127, 551, 569

- Zágráb 424
Zajta 150
Zala vm. 20, 138, 139
Zaláu 150
Závod 602
Zengővárkony 143
Zilah 148, 150, 494
Zirc 138, 139, 181, 186, 251
Zmajevo 147
Zobákpuszta 143
- Zomba 53, 142, 480, 602, 634
Zombor 144, 145, 146, 182, 187, 250, 302, 478,
497, 513, 532, 647
- Zsablya 147, 497, 498
Zsámbék 138, 386, 458, 459, 566, 567, 649
Zsdenyijevo 149
Zsdenyova 149
Zsibrik 584, 591, 592

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Kiadja a Kronosz Könyvkiadó Kft.
Felelős kiadó: a kft. ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Erőss Zsolt

www.kronoszkiado.hu